C. 9 2 48658/B

J. XXVIII 18/u

SMITH, (Hugh)

Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
Wellcome Library

https://archive.org/details/b30509385

50105
[J.A. Unzer]

DE ARTZ DER MOEDERS;

in aangenaame

SPECTATORIAALE VERTOOGEN,

op eene klaare en eenvoudige wyze leerende, wat men moet doen om het Gestel van jonge Kinderen voor te bereiden tot een gezond, lang, en gelukkig leeven.

Te AMSTERDAM,
By YNTEMA & TIEBOEL,
en
Te HARLINGEN,
By VOLKERT VAN DER PLAATS Junior.
MDCCLXXI.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

VOORBERIGT.

WY bieden U, rechtgeäarde Moeders, hier twee onderſcheidene Werkjes aan, die tot één allerloſlykst oogmerk te zamenloopen, en, ſchoon zy om dit oogmerk de hoogſte aanpryzing verdienen, echter, wegens de algemeene achting, welke zy ieder in zyne taal reeds hebben verworven, niet meer de minſte aanpryzing noodig hebben. Het eene ſtelt U, in breedvoerige Vertoogen, een uwer gewigtigſte pligten voor, en doet U de noodzaakelykheid van oude vooroordeelen te overwinnen, op de nadrukkelykſte wyze gevoelen; het andere ſchynt als tot eene herhaaling en kort begrip van het eerſte te ſtrekken, maar brengt ook tevens niet weinig toe, om de kracht en het gewigt der ſtelregelen, in het eerſte begreepen, te vermeerderen. 't Zal dan niet te onrecht zyn, dat wy U, na dat gy uwen ARTZ *geleezen hebt, en uwe teêrgevoelige harten geopend voor zyn heilzaam onderwys, noch de kleine en aangenaame moeite vergen, van met Mevrouw L. . . . , als met een gemeenzaame Vriendin, over dit nuttig onderwerp te raadpleegen. U, welker aangenaamſte verblyf de Kinderkamer is, en behoort te zyn, zal de* Beſtiering der Kinderkamer, *geſchetst door eene zo bekoorlyke hand, nimmer kunnen verveelen. Gy zult, indien anders uw Moederlyk hart eenigzins mogt afgeſchrikt worden, door de gedaante van ſtrengheid, welke in de hier voorgeſchreevene behandelingen voorkomt, echter daaromtrent gerust geſteld worden door de overweeging,*

dat

dat eene Dame, en wel eene Fransche Dame, deeze behandelingen niet alleen goedkeurt, maar ook op het ernstigste navolgt omtrent haare eigen Kinderen; daar anders de Fransche Natie veel minder van hardvochtigheid beschuldigd of verdagt gehouden kan worden, dan de Engelsche.

Twee bedenkingen komen hier in aanmerking, waarover noch iets te zeggen valt, eer wy affscheid van U neemen. De Eerste betreft het onderscheid der Klimaaten. Men denkt gemeenlyk dat onze gestellen eene zachter behandeling vereischen, omdat zy zwakker zyn dan die van andere Natien. Ach! Zo men dit onderstelde, waar' het dan niet zo veel noodiger alles aan te wenden wat ter versterkinge noodig is? Kan men ook onderstellen dat eene behandeling, welke voor twee nabuurige Natien beweezen wordt noodzaakelyk te zyn, voor ons alleen schadelyk kon worden? Elke Natie heeft wel deeze of geene byzonderheid, die men moet in acht neemen, om aan veele maatregelen, terwyl dezelve voorgesteld worden, te gelyk eene juiste bepaling te geeven: zulks is, (en het was noodig U daarvan te onderrechten) in deeze vertaaling, onder het bestier van een bekwaam Geneesheer, gedaan, maar het zaakelyk en groot oogmerk is in zyn geheel gebleeven, omdat het niet de minste verandering toeliet, zonder dat men eene misdaad beging tegen het menschelyk geslacht.

De tweede bedenking, die een angstvallig gemoed mogt opperen, is deeze. Dat hier wel goede regelen

wor-

worden voorgeschreeven, maar dat derzelver gebruik gevaarlyk zou kunnen worden, zonder het opzigt van een bekwaam Geneesheer. Dit is eene bedenking, die zeer nuttig kan zyn, maar waaruit geene de minste zwaarigheid of tegenwerping kan vloeien. De behandeling van onzen Auteur, den Heer H. Smith, *en van Madame L. . . . is nooit gevaarlyk in gezonde gestellen; maar in gevallen van ziekte of ongemeene zwakheid wordt van zelfs een Geneesheer vereischt, om alle omstandigheden door zynen raad te bestieren. Zoekt in zulke gevallen een geöeffend, verstandig, en belangeloos Geneesheer, opdat hy uwe zwakke schepzeltjes voorschikke en bekwaam maake tot de maatregelen van onze Auteurs, welke hy buiten twyffel moet en zal goedkeuren.*

Wat gelukkige tyden zouden wy niet beleeven, mogt ons Vaderland hierdoor een overeenstemming tusschen verstandige Moeders en bekwaame Geneesheeren zien. Het voorbeeld der verstandigen trekt altoos de onnozele menigte. Tracht dan, ô braave Moeders, door een naarstig onderzoek van deeze schriften, alle dwaalingen, welke U noch, als overblyfzelen van een welmeenend vooroordeel, mogen aankleeven, eindelyk af te leggen. Het loon van deeze grootmoedigheid zal een gelukkige ouderdom zyn, waarin gy, omringd van sterke, gezonde, en dankbaare telgen, met vreugd aan de wysheid van deeze uwe Leidslieden zult herdenken. Maar het voegt ons niet deeze voordeelen

breeder uit te meeten, dewyl zulks op het heerlykſte gedaan is in de bladen, welke wy U aanbieden.

* * * *

Na dat dit ganſche Werk reeds ter uitgaave was vervaardigd, hebben wy het genoegen gehad van te zien, dat de Schryvers van de BIBLIOTHEQUE DES SCIENCES ET DES BEAUX ARTS, VOL. 34. partie 2. pag. 360, *over het laatſte ſtukje, 't welk geſchreeven is door* MEVROUW LE REBOURS, *even gunſtig denken als wy, en zelfs hun verlangen te kennen geeven, om het zelve in Nederduitſch gewaad te zien verſchynen. Zy merken aan, dat hier niet alleen de Moeders aangemaand worden tot haaren pligt; maar dat ook het middel om dien op het voordeeligſte te betrachten, hier inzonderheid wordt aan de hand gegeeven. Dit ziet op den raad van* MEVROUW LE REBOURS, *om eerstgebooren kinderen, zo ſchielyk als moogelyk is, aan de borst te leggen; 't welk niemand van te vooren dus heeft voorgeſteld. De Geneeskundige Faculteit van Parys heeft insgelyks haar uiterſte genoegen over dit werk te kennen gegeeven; maar een Man, die alleen misſchien eene geheele Faculteit zou kunnen opweegen, heeft Mevrouw* LE REBOURS *eene eer beweezen, die alle andere lofuitingen doet verſtommen. 't Is de groote* TISSOT, *die zelf in den volgenden* Brief, *op de verpligtendſte wyze, zyn Zegel ſteekt aan de leſſen van deeze voortreffelykſte der Moeders.*

B R I E F

VAN DEN HEERE TISSOT, GENEESHEER TE LAUSANNE, AAN MEVROUW LE REBOURS, SCHRYFSTER VAN HET WERKJE, DAT DEN TYTEL HEEFT VAN: BESTIERING DER KINDERKAMER. (*)

Met groote erkentenis, Mevrouw, heb ik ontvangen, en met veel vermaak geleezen, de uitmuntende onderrigtingen en bestieringen, waarmede gy de Moeders beschonken hebt, die genegen zyn zelve haare kinderen te zoogen. Deeze uwe onderrigtingen behelzen niet eene eenige les, of zy is op de Reden gegrond, en door een groot aantal van gemaakte Waarneemingen in haare nuttigheid beweezen. Ik ken geen Werk, dat geschikt is om zo veel goeds te wege te brengen; en het zal zulks des te meer doen, omdat men het verschuldigd is aan eene Vrouw van aanzien en agting, die niets zegt, dan't geen zy zelve gedaan en gezien heeft, en die even daarom een vertrouwen staat weg te draagen, dat op de Werken der Geneesheeren niet dan maar zeldzaam wordt gesteld. De Heer Fourcroy, die geen geringen roem onder

(*) Men heeft in de Nederduitsche Vertaaling deeze benaaming verkoozen, in plaats van den Franschen Titel AVIS AUX MERES.

der uwe Geleerden verworven heeft, en zig thans te Clermont in Beauvoisis bevindt, hadt my, eenigen tyd geleeden, verzogt om eenige noodige bestieringen voor eenen jongeborenen Zoon, die van zyne Huisvrouw wordt gezoogd, en dien hy voorneemens is, naar de regels eener goede handelwyze op te voeden. Al de bestiering, die ik hem gegeeven heb, bestaat alleen in den raad, om uw Werkje te leezen, en dit is de beste, dien ik hem wist te geeven. Gy hebt door uw Schryven aan het menschdom eenen weezenlyken dienst gedaan. Alle lieden van verstand zullen 'er ongetwyffeld dus over oordeelen, maar niemant zal zulks leevendiger dan ik gevoelen. Laat de verzekering daarvan u aangenaam zyn, beneffens die, dat ik ben

MEVROUW, enz.

INHOUD

INHOUD

DER

VERTOOGEN.

XII.

BESTIERING DER KINDERKAMER.

DE
ARTZ
DER
MOEDERS.

EERSTE VERTOOG.

Over de Vlekken. De ingebeelde gevolgen van verschrikkingen en belustheden. Een opregt onderzoek, wat van dit gevoelen te houden zy.

VOOROORDEELEN, welken in onze vroege dagen ingezogen, van hun, die wy agten en eerbieden, ontfangen, en door het getuigenis van vorige eeuwen onderfteund zyn, moeten noodwendig eenen indruk maken op het opregtfte en onpartydigfte gemoed; voornamelyk, wanneer byna elke dag vreemde en wonderbaarlyke gevallen oplevert, om het onderftelde ftuk te bevestigen.

De verfcheiden vlekken, welken dikwyls aan kinderen by de geboorte ontdekt worden, zyn in 't algemeen aangemerkt als het uitwerkfel van fchrik, of eene te leurftellinge van 's moeders belustheid; en inder-

derdaad, dit gevoelen heeft zo ver de overhand gekregen, dat het federt eenen langen tyd als onbetwistbaar aangemerkt zy. Byaldien iemand derhalve vermetel deze verbazende byzonderheid in zwangere vrouwen, en de daaruit voortvloejende uitwerking op de vrugt durft ontkennen, zo moet hy niets minder verwagten dan de algemene berispingen der vrouwelyke wereld. Daarenboven de menigvuldige uitdrukkelyke verzekeringen omtrent dit ftuk, van de verftandigfte perfonen van ontwyffelbare geloofwaardigheid, zullen eenen verftandigen man natuurlyk opleiden, om met omzigtigheid tegen het gevoelen te fpreken. Des niettemin kan het zekerlyk niet oneigenlyk zyn, om zulk een wonderlyk verfchynzel opregt te onderzoeken.

Het is een onderwerp, 't welk van verre het grootfte gewigt is voor de Juffrouwen; het behoort inderdaad inzonderheid tot hare kennis; want het gevreesde kwaad treft de fchone Sexe veel wezenlyker, dan het de onze doet. Des verzoek ik verlof, om dit gewigtig ftuk met myne vriendinnen te mogen onderzoeken.

Van elk wordt ter eere van deze natie toegeftaan, en men geeft aan de dogters van *Nederland* den byzonderen lof, dat in de opvoedinge van jonge Juffrouwen in deze eeuw veel meer naar geleerdheid, en de befchaafde verbeteringen gezien wordt dan voormaals; volmaaktheden, welken hare zeden niet alleen

leen verpligtender, maar haar zelven insgelyks tot een gelukkig huislyk leven bekwaamer maken; en veel toebrengen, om deze vriendelyke en zagt aan zig verbindende deelgenoten der gezellige uuren te verfrajen. Hoe wezenlyk noodzakelyk is zulk eene vriendin, om het leven aangenaam en gelukkig te maken!

Welk eenen luister zet elke deugdzame en volmaakte vrouw aan den huwelyken ſtaat by! Zy moet van elk redelyk man beſchouwd worden, niet alleen als deelgenoot van zyn bed, maar van zyne ziele zelve.

Ik kan my tans geredelyk vele zulke verheven karakters voor de gedagten brengen, tot welken ik nu op de byzonderſte wyze myne redenen rigte: Vrouwen, die door hare uitgebreide kennis voor eene veel diepzinniger redeneringe vatbaar zyn, dan deze beſpiegelingen zullen opleveren, en in welker gezelſchap ik dikwyls het geluk van eenen vriendelyken omgang heb genoten; met welken ik my by verſcheiden gelegenheden ten deele over het onderwerp van dit en de volgende Vertoogen heb ingelaten. Het is inderdaad op het verzoek van eenigen van deze myne waardige vriendinnen, dat ik bewogen ben, myne gedagten by elkander te voegen, om ze dus aan het Gemeen medetedeelen.

Onkunde, myne ſchone Lezeresſen, is de moeder van ligtgelovigheid en bygeloof. Kundigheid is de

heldin, welke over zulke verſchrikkelyke vyanden zegepraalt. Hoe veel wordt het verſtand door letteroeffeningen verligt en verbeterd? Wanneer we derhalve overwegen, dat de drukkunst voor de vyftiende eeuw nog niet was uitgevonden, en dat het langen tyd daarna was, eer zy in *Europa* algemeen werdt, dan zullen we ons niet zeer veel verwonderen over de dweepagtigheid en ruwheid van zeden in onze voorouders; en wy zullen ophouden, om verder eenige aandagt op deze ligtgelovige tyden te vestigen.

Op de rekening der onkunde moeten wy de menigvuldige en ſchrikkelyke vertellingen plaatſen, welken in vroeger tyd zyn te boek geſteld van verſchyningen, ſpoken, en toverhexen, die ſomwylen verſchillende deelen van *Europa* ontrust hebben; en zelfs in *Nederland* de opmerking der burgerlyke zo wel als kerkelyke regeringe tot zig hebben getrokken; waarvan in onze geſchiedenis voorbeelden te vinden zyn.

In deze tegenwoordige eeuw geloof ik, dat 'er ſlegts weinigen zullen zyn, die aan dergelyke Romans geloof geven. De Engelſche en Hollandſche *Spectator*, *Bekker* en andere Schryvers hebben het land vry wel van toveresſen gezuiverd. Wat de ſpoken betreft, men is heden ten dage al zo wel verlicht, dat 'er weinige menſchen van verſtand gevonden worden, die daar eenigzins bang voor zyn. Ja zelfs heeft de Reden thans onder ons reeds zo verre veld

ge-

gewonnen, dat zo 'er iemand zy, die uit zwakheid of eene bedorvene opvoeding nog aan dat gevoelen mogt hangen, hy uit vreze van door alle verſtandigen uitgelagchen te worden, wel zorgvuldig zyn best zal doen om zyne vreesagtigheid te verbergen.

Wy zyn nu, myne verſtandige Schoonheden, ten vollen overtuigd van de belagchelyke bedriegelykheid van dergelyke bullebakken, en ten huidigen dage zal 'er nauwelyks eene Juffrouw gevonden worden, of zy kan, zonder voor eenig vreeslyk verſchynzel bezorgd te zyn, in koelte en ſtilte by het maanligt eene wandeling doen. Eene uitſpanning, waaraan men hare moeders bezwaarlyk zou overreed hebben deel te nemen; want indien, niet langer dan eene halve eeuw geleden, een onbevreesd meisje iets dergelyks vermetelyk hadde ondernomen, zo zouden de verſchrikte ouders voor hunne dogter bedugt zyn geworden, dat zy niet op den eenen of anderen tyd voor zulk eene ondeugende ſtoutheid zou geſtraft worden.

Dus zien we de wonderen en tekenen dagelyks verdwynen, naarmate geleerdheid, en de algemene verbetering van het verſtand aangekweekt worden.

De volkomen oplosſing van de tekenen, de onderſtelde gevolgen van verſchrikkingen en belustheden, moeten wy misſchien aan eenige toekomende eeuw overlaten; doch indien men tegenwoordig over dit ſtuk met de Juffrouwen in geſchil moet tre-

den, zo twyffel ik niet, of een weinig tyd, en opregte waarnemingen zouden het denkbeeld zelf van zulke romaneske begrippen, tegelyk met dat van verſchrikkingen, en alle andere bygelovige dwalingen, in eene eeuwige vergetelheid begraven.

Men gelooft in 't algemeen, dat eene verſchrikking hetzelfde ongelukkige uitwerkſel heeft op zwangere vrouwen, als eene mislukking van hare wenſchen. Hiervandaan zyn ze gedurig, tusſchen hope en vreze, aan de pyniginge van zig zelven blootgeſteld, en tegelyk met haar zyn het allen, die zig by haar bevinden; en ze zyn ſomtyds zo buitenſporig met opzigt op eenen wensch of belustheid, dat dezelve niet anders dan met ongemeen grote kosten kan voldaan worden: want wy hebben gehoord, dat deze wonderbaarlyke begeerten zig niet enkel bepalen, tot hetgene den ſmaak voldoening kan geven, zy ſtrekken dezelve ook uit tot huisraad, edelgeſteenten, klederen, ſnuisteryen en dergelyken. Ten bewyze dat dergelyke herſenſchimmige begrippen zelfs heden de overhand hebben, wordt de Lezer verzogt, op het volgende verhaal agt te ſlaan.

Onlangs gebeurde het, dat ik in gezelſchap van eene zwangere Dame, die van dergelyk een vooroordeel volmaakt vry was, ging eten aan het huis van eene hartelyke boezemvriendinne, die een regt goed en medelydend hart hadt. Hare zwangere vriendin bezag een rariteitje, het was een dui-

vehuis, fraai gemaakt van aardewerk, 't welk in een kinderhuisje tot een bekwaam ſieraad kon verſtrekken. Maar de voorſpellingen egter van deze goede Dame, dat haar vriendin daarop belust zou zyn geworden, werkten zo ſterk op haar dat zy vriendelyk belastte het in 't rytuig van haare vriendinne te brengen. De zwangere Dame kantte zig wel ſterk daartegen, doch te vergeefs; zo dat zy verpligt ware, het duivehuisje met zig naar huis te nemen.

Maar om op dergelyke byzonderheden niet te blyven ſtilſtaan, welken niettemin menigmalen ten bewyze voor herſenſchimmige begeerten bygebragt, en by het verhalen altyd vergroot worden, zullen we onze aanmerkingen bepalen tot de algemene manier, waarop deze toverkunde werkt.

Gelyk ik altyd voor een ongeloovigen in ſtukken van die nature ben gehouden, zo hebben de Juffrouwen my ook ingevolge daarvan behandeld; ja dikwyls, wanneer ik verſchoning verzogt, is het my wredelyk geweigerd, 't welk my by deze gelegenheid waarſchuwt, om op eene zedige wyze nederig en wantrouwend te zyn. Ik zal niets als zeker vastſtellen, maar door een opregt en onpartydig onderzoek de waarheid tragten op te ſporen.

Ingevolge van myn onderſteld gebrek aan geloof in dusdanige zaken is 'er nauwlyks eene Juffrouw, aan welke ik kennis heb, welke niet elke verbazen-

de historie van dit ſoort, welke zy hoort, by een verzamelt, om ze my met alle de voordeelen te vertellen welke eene overredende tong daaraan kan geven, ten einde myne bekering daardoor te wege te brengen.

Ik geloof waarlyk, dat ik met behulp van deze myne goede vriendinnen een groot boekdeel in Folio van dergelyke vertellingen zou kunnen opſtellen. Het is een ruim veld, waarin de verbeelding verre kan uitweiden. Eene menigte bovennatuurlyke vlekken in levende perſoonen kan dagelyks te voorſchyn gebragt worden: ook kan het beſtaan van deze buitengewone verſchynzelen niet ontkend worden, want dit is onbetwistbaar, gelyk elk een kan bewyzen. De ware oorzaak van zulke wonderen is derhalve het onderwerp onzer naſporinge.

Vooreerst zal ik de vryheid nemen, van te verklaren, dat ik nooit eene van deze vlekken ontmoet heb, welke myne verbeelding volmaaktelyk trof met opzigt zelfs op de ingebeelde gelykheid, of welke my, ten aanzien van de onderſtelde oorzaak, myne redelyke toeſtemming afperste.

My werdt een vlek getoond, welke vergeleken werdt by het zwoord van ſpek, en men verhaalde my eene wonderbaarlyke geſchiedenis van 's moeders belustheid naar een ham. Ik verbeeldde my, dat dezelve naar de kleur geleek van een Mysties, en wenschte de Ouders geluk, dat het kind niet geheel zwartagtig was. Ze-

Zekere Dame van myn kennis heeft meermalen verklaard, dat zy met een volmaakt varkentje getekend was, maar ik heb deze zeldzaamheid nooit mogen zien, dewyl dezelve op eene plaats zat, waar zy gevoegelyker wyze openlyk niet kon vertoond worden. Niet lang geleden was ik in gezelſchap van hare moeder, eene bejaarde vrouw, en, gelyk ik bevond, een regt ſtoute voorvegtſter van tekenen en vlekken, als de gevolgen van ſchrik en belustheid. By een nader onderzoek bleek, dat zy onkundig was geweest van het toeval tot een geruimen tyd na de geboorte, en toen herinnerde zy zig op de vertoning van het teken zeer wel de oorzaak daarvan, welke deze was. Wanneer zy hoog zwanger was, wierdt zy met haren man aan het huis van eenen nabeſtaanden verzogt, die op eenigen afſtand van hun afwoonde, en die, gelyk zy wist, eenige zeer fraje zogvarkens hadt. Zy oordeelden beiden, dat het toertje voor haar te ver zou zyn, maar zy bragt zig te binnen, gezegd te hebben, dat zy gaan zou, wat het ook mogte kosten, byaldien zy zig kon verzekerd houden, dat zy een van de Varkens tot het middagmaal zouden gereed maken. De man ging egter maar alleen, en keerde des avonds terug met een vierde van een varken, 't welk tot hun middagmaal was toebereid geweest, dewyl haar nabeſtaande wist, dat zy 'er op gezet was. Maar helaas! als of haar kwade engel

het wilde hebben, wanneer zy aan de avondmaaltyd zat, kon zy 'er maar weinig van eten; en krabde op dien tyd ongelukkig dat gedeelte met haar hand, waar haar dogter getekend is, 't welk zy zig vast verzekerd houdt, de gedaante van een varken veroorzaakt te hebben. Ik vroeg haar, hoe het kind kon getekend worden, daar zy hare begeerte voldaan hadt. Dat doet niets tot de zaak, zeide ze, ſchoon ik het varken hadde, het kind moest egter zekerlyk getekend worden; dewyl ik belust was, om het lekkertjes en warm, met een goede pruimen ſaus en jeu te hebben, maar genoodzaakt was, het koud te eten. Wy lachten allen hartelyk over het beſluit, ſchoon, gelyk de Lezer kan oordeelen, uit verſchillende beweegredenen; maar de oude Dame meende egter, eene volkomen zege behaald te hebben.

Ik heb dit hiſtorietje bygebragt, om te tonen, op welke eene ongerymde manier men gemeenlyk van deze dingen rede wil geven. Het zal ook hier ter plaatſe van pas zyn, agt te geven op de klaarblykelyke ongelykheid tusſchen zulke vlekken en hare gewaande oorzaken. Wy moeten insgelyks in aanmerkinge nemen, hoe gemakkelyk de verbeelding in dergelyke gevallen misleid worde, of zig zelve misleide, zelfs tot zotternyen toe; naardien men de beuzelagtigſte gisſingen in de ſterkſte bekragtigingen zoekt te veranderen. Hoe dikwerf

py-

pynigen de vrouwtjes haar gemoed af, om den oorſprong van deze vlekken uittevinden? 't welk duidelyk ontſtaat uit den afkeer, welken zy hebben, van bekwaam geoordeeld te worden, een kind met eenige onvolmaaktheden ter wereld te kunnen brengen, terwyl haare meiden en minnemoers, die het waarlyk als hare taak aanmerken, altyd gereed zyn, haar by dusdanige gelegenheden voorttehelpen.

Ooft, wyn, gekookte kreeften, verſche zalm, en dergelyke dingen van eene rode kleur zyn de gemeenſte tekenen, en 'er is naauwelyks eene familie in Nederland, of de eene of andere van dezelven kan voorbeelden van die nature opleveren.

Deze vreemde uitwerkſelen zegt men niet alleen aan het menſchelyke geſlagt te beurt te vallen, maar ook, (hoe wonderbaarlyk om te vertellen!) aan onvernuftige dieren. 'Er is eene geagte familie, welker opregtheid niet in twyffel kan getrokken worden, die vastelyk van de volgende gebeurtenis overtuigd zyn; waarvan zy allen ooggetuigen geweest waren. Ik zal de beſchryving daarvan, zo na als mogelyk, met de eigen woorden der Dame ter nederſtellen, welke my met het verhaal begunſtigde.

Haar Vaders geliefde kat wierp eens een jong, 't welk tot verwondering van de geheele familie met een rot op den rug getekend was. Naarmate het jong katje groeide, werdt de rot insgelyks groter; tot dat zy eindelyk na verloop van eenige maanden

ge-

geheel volkomen in hare gedaante afviel, en de Juffrouw hadt ze zelf in de hand gehad. Ik werd zeer byzonderlyk ondervraagd, of ik nog langer aan de gevolgen van belustheden en verschrikkingen kon twyffelen, daar zy zig zelfs tot de dieren uitstrekten; want, vervolgde zy, wat kan hiervan anders de oorzaak geweest zyn, dan dat een rot de kat ontsnapt is, wanneer zy dezelve vervolgde?

Dus in 't naauw gebragt verzogt ik haar egter myn gebrek aan geloof te willen verschonen. Van de oorzaak repte ik niets; ook twyffelde ik niet, of 'er eene zekere zelfstandigheid op de jonge kat hadde gezeten, welke op de bovenstaande wyze was afgevallen. Wel waaraan kon ik dan twyfelen? Dat hunne eigen verbeelding hen bedroog. Hoe was dat mogelyk? Veel meer dan zy zelf gewaar wierden. Waar is de rot, Mejuffrouw? — Sedert lang weggeworpen. — Dat is ongelukkig, want hadde ik het gezien, waarschynlyk hadt het my kunnen voorkomen, als of het naar een uil of iets anders geleek, 't welk volkomen even buitensporig was. Het was openbare hardnekkigheid in my, want ik wilde niets geloven. — Ik merkte verder aan, dat, indien het een rot geweest ware, ik geloofde, dat zy geen moed zou gehad hebben, dezelve aanteraken, zelfs op de onderstellinge, dat dezelve dood was; en ware ze levend geweest, zo zou zy zekerlyk weggelopen en haar voorgeko-

men

men zyn. Deze kortswylige aanmerking verminderde de ernstigheid van ons onderwerp een weinig, en een lach maakte ons wederom zeer goede vrienden; maar ik was egter een ongelovig mensch. .

Ik heb gehoord van eene vrouw, die, wanneer zy na op haar tyd was, op de straat schrikte voor een persoon met een styven arm; by hare terugkomst te huis dreef de schrik haar in den arbeid, en zy werdt van een kind verlost met een styven arm. Hoe kunnen wy by mogelykheid geloven, dat zulk een onmiddelyk uitwerksel als dit kan te wege gebragt worden? Is het gelooflyk, dat des moeders schrik den arm van het kind zou kunnen schaden, en het dus een gemeenzaam voorwerp van afgryzen maken?

En indien dit moet verworpen worden, hoe kunnen we dan toestaan, dat een lid uit eene soortgelyke oorzaak geheel kan verloren gaan? — Kan het vernietigd worden? Dit zal niemand willen beweren. Doch indien het vernietigd wordt, wat wordt 'er dan van, wanneer men onderstelt, dat het uitwerksel egter stand moet grypen, en de arm of het been van het lighaam afgezonderd worden? Zulke afgescheiden deelen zyn nooit by dergelyke gelegenheden te vinden. Integendeel, waar eene byvoeging by de gedaante is, welke ook, gelyk men ons vertelt, uit schrik ontstaat, by voorbeeld, een buitengewone teen of vinger, een arm of een been; in

den

den naam van wonder, uit welke oorzaak kunnen deze bygewasſen zo onmiddelyk hervoortgebragt worden? Is het niet verbazend, dat zulke ligtgelovige zotternyen dus onze reden zouden begoochelen?

Om myne ſchone Lezeresſen niet verder met eenige dergelyke verhalen lastig te vallen, welken van bevooroordeelde perſonen onlochenbaar gerekend worden, zal ik nu ſlegts eenige weinige gebeurtenisſen ter overweginge van den onpartydigen voordragen.

Zekere Dame, aan welke ik byzondere kennis heb, werdt in den tyd, wanneer ze zwanger was, ongelukkig met de koets omgeſmeten, door welk toeval, wanneer zy 'er zogt uittekomen, het eerste lid van haar tweden vinger geheel afgebroken werdt. Dit was eene ontroerende omſtandigheid voor alle hare vrienden, en het akelige vooruitzigt, dat het kind kreupel zou geboren worden, maakte elk ongerust; maar tot grote verbaasdheid van hare bekenden werdt zy van eenen ſchonen en volmaakten jongen verlost.

Een uitmuntend geneesheer verhaalt eene geſchiedenis, welke hierop toepasſelyk is, en welke even zeer geloof verdient, naardien zy onder zyne eigen waarneming voorviel.

Wanneer zekere Dame van rang in ſtuiptrekkingen lag, ontboodt de Familie in groten haast den

Dok-

Doktor. Hy vondt haar te bed, inderdaad in eenen zeer ſlegten toeſtand. Wanneer Mevrouw een weinig tot zig zelve kwam, ſchreeuwde zy, de zwarte kat! de zwarte kat! Haar welbekende byzondere afkeer van dit huislyk dier ſcheen de oorzaak van dit onheil aantewyzen, waarvan zy tot nog toe geheel onkundig waren, en de bedienden zogten naarſtig naar het voorwerp; wanneer de arme poes in een tobbe, geplaatst om regenwater te ontvangen, naby het venster van Mevrouws klederkamer ondekt werdt.

Dit gezigt trof de Dame zo verſchrikkelyk, dat hare vrees altyd de overhand hadde, en zy tot op den tyd harer verlosſinge in eenen elendigen ſtaat ware. Ook konden hare vrienden haar niet te vreden ſtellen, noch de bewyzen van zo bekwamen man haar tot reden brengen. In weerwil van al wat zy mogten zeggen, was zy ten vollen overtuigd, dat haar kinds aangezigt zo zou zyn als dat van de zwarte kat. Eindelyk *Lucina* lonkte haar by deszelfs geboorte gunſtig toe, en Mevrouws vrees verdween, wanneer ze beviel van eenen bevalligen jongen zonder eenig vlek of teken.

Byna omtrent denzelfden tyd gebeurde het, dat dezelfde Heer eene andere perſoon ook van een jongetje verloste. Het kind hadt eene kleine zwartagtige vlek op het voorhoofd. Hy was nieuwsgierig genoeg, om de moeder des aangaande te ondervragen,

gen, en zy verklaarde alleropregtst, dat zy nooit eenigen ſchrik of belustheid gedurende den gehelen tyd van hare zwangerſchap gehad hadt.

Hadde het kind van de adelyke moeder deze vlek gehad, gelyk de Doktor teregt aanmerkt, zo zou de zwarte kat ongetwyffeld eene aanmerkelyke byzonderheid in de historie van Mevrouws huis veroorzaakt hebben; want het zou van hare gantſche familie en van alle hare vrienden als een onbetwistbaar bewys voor dergelyke wondertekenen gehouden zyn geworden. En laat ik 'er by mogen voegen, ook met veel meer ſchyn van reden, dan het grootſte gedeelte van deze historien; naardien de Dame hare vrees hadt te kennen gegeven op dien tyd, wanneer men onderſtelde, dat dezelve nadeelig zou zyn.

Ik zal hier nog een ander voorbeeld byvoegen van eene vrees, die volmaakt even vrugteloos was als die van de adelyke Dame. Het werdt my bekend gemaakt, wanneer ik het bovenſtaande aan eenen byzonderen vriend voorlas, die onmiddelyk hervatte, dat hy in eene grote bekommernis wegens zyne vrouw was, dewyl zy verſchrikt was over het gezigt van eene perſoon, die eene zeer ongelukkige vlek op haar gezigt hadt. De vrouw van dezen heer, by geval naar de Kerk gaande, werdt in een geſtoelte geplaatst regt tegen over het ongelukkige voorwerp, 't welk haar zo kragtig trof, dat hare

re aandagt geheel wierd afgebroken; en zy praatte gedurig van deze arme vrouw, na dat zy uit de kerk was gekomen.

Weinig weken daarna ging deze Juffrouw wederom naar de zelfde kerk, en werdt ongelukkig tegen over dezelfde perfoon geplaatst, 't welk haar zo verlegen maakte, dat zy 'er zig niet verder dorst heen begeven. Waarlyk, dit is zulk een treffend voorbeeld, als wy ooit kunnen onderftellen. Ik betuigde mynen vriend, dat het my aangenaam was, dat hy 'er my kennis van hadt gegeven, eer zyn vrouw bevallen was, en dat ik met veel aandagt op het gevolg zou letten. Maar tevens verzogt ik, dat hy zig zelven en zyne vrouw volkomen gerust zou tragten te ftellen, hem verzekerende, volgens hetgene ik zelf en anderen hadden waargenomen, hoe weinig plaats 'er ware, om uit dien hoofde wegens eenig onheil bekommerd te zyn. Om de gefchiedenis te eindigen, zyne vrouw werdt kort daarna van een fraai en volmaakt kind verlost. Naderhand heeft deze Juffrouw verklaard, dat hare bekommeringen haar zo verfchrikt maakten, dat zy het kind niet dorst zien, tot dat zy uit het gefprek van hare oppasfers begreep, dat het aangezigt van den jongen zonder vlekken was. Welk een wrede twyffeling en pynlyk lyden moet dit voor eene Moeder geweest zyn!

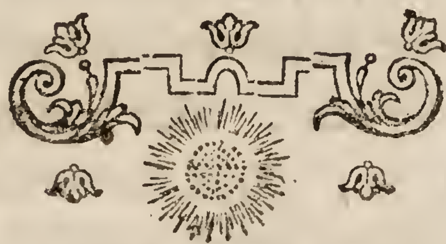
Niet lang geleden was ik in de kamer van eene

Dame, die eerst onlangs verlost was; haar moeder, die 'er tegenwoordig was, trok my naar het venster, en berigtte my in grote verlegenheid, dat het kind een groot teken op de regter zyde van het aangezigt hadt, dat zy schrikte op de gedagten, van het haar dogter te openbaren, en my daarom verzogt, om het haar bekend te maken. Dienvolgens, na de goede Dame in het kraambedde met haar eigen gezondheid, en een fraai kindje geluk gewenscht te hebben, zeide ik haar, in den loop van het gesprek, op eene schertsende wyze, dat wy verlegen waren, om reden te geven, van eene aartige vlek op des kinds aangezigt, en haar derhalve moesten verzoeken, om ons de oorzaak daarvan medetedeelen. Na dat zy zeer naauwkeurig alles hadt nagegaan, beleedt zy openhartig, dat zy zig niets kon herinneren, waarop zy gedurende hare zwangerheid belust was geweest, en zy kon ook generhande reden van het toeval geven.

Eene menigte andere omstandigheden zou kunnen op geteld worden, om dit wonderbaarlyk stuk ongelooflyk te maken, schoon veele gebeurtenissen verhaald worden, om het te bevestigen. Ik zal egter gene verdere byzonderheden aanhalen, hoewel 'er verscheiden onder myne kennis zyn voorgevallen, maar dit Vertoog eindigen, met aan te merken, dat in elk van de boven verhaalde voorbeelden, waar men voor het ongeluk van een vlek bedugt was,

het

het niet gebeurde; en dat zy in de andere gevallen, waar zig tekenen vertoonden, volmaakt onverwagt waren, en de oorzaak daarvan ten eenenmale onbekend aan de moeders: 't welk ik durf wagen te zeggen, altyd het geval geweest te zyn. Indien de vrouwen derhalve in deze historien van verſchrikkingen en belustheden wenſchen geloofd te worden, laten zy dan verklaren, eer zy verlost worden, gelyk de twee Dames, die in dit Vertoog gemeld worden, dat zy het kind getekend hebben, en laten zy 'er de oorzaak van bekend maken. Dit alleen kan dit ſtuk bewyzen, en zelfs dan zou de mogelykheid daarvan met zeer goede reden kunnen in twyffel getrokken worden; want wy mogen met zekerheid beſluiten, dat zulk een aanmerkelyk uitwerkſel van medegevoel nooit ſtand kan grypen, zonder de onmiddelyke en allerzekerſte kennis der moeder.

TWEEDE VERTOOG.

Over de Vlekken, tonende, dat zulke vlekken ontſtaan kunnen, zonder dat 's moeders verbeelding iets daaraan heeft medegewerkt.

Wat de belustheden betreft, ik twyffel niet, of elk een moet zodanige neigingen ondervonden hebben. Ik kan voor my zelven antwoorden, dat ik menigmalen, wanneer ik niet welgeſteld, en myn maag wat al te zwak was, niet weinig heb geleden, wanneer ik eene zaak moest ontberen, welke myne verbeelding inzonderheid ſcheen te treffen; ongetwyffeld zal men met my toeſtaan, dat de vooroordeelen der vrouwelyke opvoedinge waarſchynlyk zulke neigingen tot eenen veel hoger graad in zwangere vrouwen dryven, wier begeerten doorgaans ingebeeld zyn; en, gelyk het omtrent elke drift plaats heeft, wanneer ze te buitenſporig opgevolgd wordt, zo neem ik het voor toegeſtaan aan, dat de Juffrouwen ſomwylen groot nadeel door zulk eene mislukking kunnen lyden, zonder dat het uit eene bygelovige kwellende vreze ontſtaan zou.

Ik wenschte wel, elke vrouwelyke borst met de onvertſaagdheid te kunnen wapenen, welke voor haar

haar eigen geluk noodzakelyk is. Maar ik ontken egter niet, dat de Juffrouwen by duizend gelegenheden, onvermydelyk als het ware, door vreze lyden; en voornamelyk in het tegenwoordig geval.

De vrouwen zyn uit hoofde van de tederheid van haar geltel, en de byzondere manier van opvoedinge in befchaafde landen, zonder twyffel veel meer aan de heerfchappy der vreze onderworpen dan de mannen; die gedurig door gewoonte en kragten aangefpoord worden, om hunnen moed te laten blyken. Dit maakt eene menigte voorwerpen, fchoon ook nog zo verfchrikkelyk voor de fchone Sexe, zo gemeenzaam voor de onze, dat veragting alleen dikwyls een veilig hulpmiddel is tegen vele dergelyke vreeslyke rustverftoorders.

Wy bekennen dan, dat de vrouwen uitermate aan vreze blootgefteld zyn. Ook wordt toegeftaan, dat het haar in zaken, waarop zy belust zyn, moejelyk valt, wanneer zy daarin te leur gefteld worden. Men ontkent niet, dat 'er dikwyls zeer buitengewone verfchynzelen by de geboorte zyn, welken de verbeelding by eene menigte dingen vergelykt; maar hieruit volgt niet, dat wy gehouden zyn te geloven, dat zulke tekenen of vlekken het uitwerkfel van fchrik, of een gevolg van de teleurftellinge der moeder zyn.

In het eerfte Vertoog hebben we eenige verhalen medegedeeld van beide zyden van het gefchil; thans

zal ik verlof verzoeken, om eenige weinige vragen voorteſtellen, welken, zo ze toegeſtaan worden, mynes oordeels, ten deele van deze buitengewone verſchynzelen reden ſchynen te geven; en het gene door een redelyk onderzoek niet kan opgehelderd worden, waarom mogen we niet onderſtellen, dat hetzelve uit verborgen toevallige oorzaken in de werkingen der nature ontſtaat? Naardemaal uitgewasſen aan bomen, planten, en inderdaad vlekken in byna elk ſoort van dieren (waarvan de dagelykſche ondervinding eenen gemenen waarnemer zal overtuigen) zulk eene gisſing ſterk ſchynen te bekragtigen; waarom, zeg ik, mogen we niet onderſtellen, dat dit de ware reden is, zonder den byſtand van eene wonderdadige verbeeldinge?

Zal eene ontſteking op het oog niet dikwyls eene algemene roodheid over dat gedeelte veroorzaken, 't welk zig anderzins fraai wit vertoont?

Wat is de oorzaak van deze verbazende verandering?

Moet 'er niet altyd eene vloeiſtoffe geweest zyn, welke in deze tedere vaten omloopt? En moet deze vloeiſtof niet noodzakelyk helder zyn?

Zyn deze vaten derhalve, ten zy ze gekwetst zyn, niet te klein, om de vloeiſtof van het bloed verdikt, en in haren roden ſtaat te ontfangen?

En blykt het niet duidelyk, dat zy merkelyk moeten uitgezet zyn, eer het rode bloed kan toegela-

gelaten worden, 't welk deze ontſteking kenbaar maakt?

Daarenboven, wanneer de blozing eener Juffer het bloed in de wangen brengt, of de rozenkleurde Nimf met onze hoofſche ſchoonheden om den voorrang ſtrydt; toont niet de witheid van het vel byna aan elk deel van het lighaam duidelyk, dat deszelfs vaten even weinig deze rode vloeiſtof ontfangen?

Ons wordt van naauwkeurige onderzoekers berigt, dat de vrugt, verſcheiden maanden na de ontvangenis, haar onderhoud ontfangt van een helder vogt, en dat de gedaante zelf byna helder, of zonder kleur is.

Indien dit zo is, worden dan niet de vaten van een ongeboren kind, naarmate het nader aan de geboorte komt, trapsgewyze vergroot, zo dat deze rode bloedige vogt 'er op de nodige plaatſen door kan vloeijen?

Kan derhalve niet eenige toevallige drukking op eene zwangere vrouw, de hevigheid van eenen ſchielyken ſtoot, of de ſlag, welken men van eenen mistred of val ontvangt, benevens eene menigte andere toevalligheden meer, zulk een ongeval aan de tedere vrugt toebrengen, dat het op het een of ander gedeelte van het vel een ſoortgelyk uitwerkſel veroorzaakt, als dat van het oog?

Worden we niet dikwerf gewaar, dat de ontſte-

kingen van het oog eenigermate altyd byblyven?

Waarom mogen we dan niet onderſtellen, dat deze tedere vaten, wanneer zy dus nog zyn uitgeſpannen, zodanig door de deelen van de vogt, welke 'er in ſtort, verdrukt worden, dat zy hunne natuurlyke geſtalte nooit weder kunnen verkrygen?

Daar dan uit dezen hoofde, deze deelen, en deze deelen alleen, het rode bloed inlaten, is het niet waarſchynlyk, dat zy de onderſcheiden gedaanten kunnen aannemen, welken men zig in verſcheiden kinderen verbeeldt naar zo vele verſchillende dingen te gelyken?

De genezing van de bovengemelde ontſtekinge in het oog, wanneer zy altyd byblyft, hangt menigmalen af, niet van aderlaten, maar dat men de vaten doet inkrimpen, en ze tot hunnen oorſpronkelyken ſtaat brengt, zo dat zy wederom alleen hunne eigen heldere vogten toelaten: maar misſchien, indien by de geboorte ſamentrekkende middelen werden gebruikt, waar eene ſterke drukking op het byzonder deel kon gemaakt worden, zouden velen van deze vlekken, voor een groot gedeelte, zo niet geheel en al, kunnen weggenomen worden.

Dit zyn onze gisſingen omtrent de oorzaak van die tekenen, welken geheel van een rode kleur zyn, of 'er digt by komen. Maar 'er zyn andere vlekken, waarvan myne Lezers by den eersten

op-

opſlag zullen denken, dat volgens deze redenering ge gene reden kan gegeven worden. By voorbeeld die eene helder of donker bruine, eene chocolade en zwarte kleur vertonen: niettemin, myne ſchone vriendinnen, vergunt ons, dat we opregtlyk mogen voortgaan.

Een ſlag geeft het vel dikwils eene geele kleur; indien het gedeelte ſterk gekwetst is, is de kleur duiſterder, en wordt menigmalen geheel zwart. Een naauwkeurig waarnemer moet in die perſonen opgemerkt hebben, die van geweldige ſlagen zulke kneuzingen ontfangen hebben, welken gemenelyk *blauwe oogen* genoemd worden, dat de huid, eer zy hare natuurlyke kleur weder krygt, zeer vele verſchillende kleuren aanneemt; alle welken egter ſlegts verſchillende trappen zyn van dezelfde oorzaak. Is het derhalve niet waarſchynlyk, dat, wanneer eenig dergelyk toeval aan een ongeboren kind te beurt valt, het een ſoortgelyk uitwerkſel zal te wege brengen? Dit zal misſchien toegeſtaan worden; maar waarom zouden wy dan ſtellen, dat zulke vlekken in kinderen altyd blyven, daar zy tog doorgaans in het bovengemelde geval verdwynen? Om egter in ons onderzoek voorttegaan: vermits dergelyke uitwerkſelen toegeſtaan worden, zo is hunne duurzaamheid alleen de zwarigheid, welke wy nog moeten te boven komen. Laten we overwegen, dat, ſchoon het lighaamsgeſtel in de rypheid van jaren in 't al-

gemeen ſterkte genoeg hebbe, om de meeste toevallen, die niet ogenblikkelyk dodelyk zyn, te kunnen afkeren; de kragten des lighaams egter, in de kindsheid, en in den ouderdom, voor zeer geringe ongemakken moeten zwigten. In den bloei des levens derhalve herſtellen die deelen van het lighaam, welken door toevallen mismaakt worden, zig allergemeenst van zelve; des niettemin kan men veele voorbeelden zelfs in volwasſenen te voorſchyn brengen, waar de huid altyd van hare regte kleur beroofd blyft. Kneuzingen en andere ongemakken op de ſcheenen veroorzaken dikwils, voornamelyk in de kindſche jaren, en in den ouderdom, vlekken, welken nooit verdwynen. Hetzelfde ziet men ook op de beenen van hun, die gewoon zyn te digt by het vuur te zitten, in welk geval wy zeggen, dat zy hunne ſcheenen verbrand hebben; en oude zweeren laten in 't algemeen ook zulke vlekken na. Ik heb velen van deze duurzame vlekken gezien. Myne Lezers herinneren zig waarſchynlyk hetzelve, als ook, dat deze beſchadigde deelen velerhande kleuren aannemen, zwart, rood, bruin, geſpikkeld, enz; die zeer veel gelykheid hebben, met die men onderſtelt uit de kragt der verbeeldinge te ontſtaan.

Naardemaal wy derhalve bevinden, dat dusdanige verſchynzelen ſomwylen in de verſchillende tydperken des levens altyd byblyven, wat zou men dan kunnen bybrengen, om hunne aanhoudendheid in kinderen te wederleggen, wanneer men on-

onderſtelt, dat zy of voor of ten tyde der verlosſinge veroorzaakt worden? want wy mogen op eenen goeden grond beſluiten, dat, hoe tederder het maakzel zy, het ook des te meer voor ongemakken vatbaar zal zyn, en dat deze ongemakken des te langer zullen duren, naardien de tedere vaten, in dergelyke gevallen, niet in ſtaat zyn om zigzelven te herſtellen. En daar we bevinden, dat het dus met de zaak is gelegen in de zwakke jaren, en in eene menigte andere voorbeelden, waarom mogen we ook niet in dit geval ſtellen, dat de vlekken byblyven, en duurzaam zyn?

Doch indien gy denkt, dat de bovenſtaande redenering niet aannemelyk genoeg is, laten we dan het verſchil van gedaante overwegen in verſchillende perſonen van dit land, maar voornamelyk de verſchillende kleuren der Europeërs en Afrikanen; en daar wy deze verſchynzelen, die zo regtſtreeks tegen elkanderen zyn aangekant, op de huid van verſchillende perſonen ontdekken, waarom kan niet dezelfde vermenging eenigermate ſtand grypen op het vel van eenen en denzelfden perſoon, door een ſoort van dwalinge in de nature, waardoor zy van haar bedoeld oogmerk afwykt?

Ja, tonen niet die vlekken, welke ſproeten genoemd worden, en nog meer byzonderlyk de maalen, welken zig menigmalen eerst vertonen, wanneer men reeds volwasſen is, en dikwerf met hair overdekt zyn; tonen dezen, zeg ik, benevens de gemene

mene uitgewasſen van wratten enz. ons niet, hoe gemakkelyk de meeste verſchillende kleuren en verſchynzelen in elken leeftyd kunnen te wege gebragt worden? En hoewel de oorzaak van dezen volkomen even weinig bekend zy als het ſtuk 't welk wy tegenwoordig overwegen, werdt het uitwerkſel ooit voor wonderdadig gehouden?

Maar is het nu wel te verwonderen, indien deze ſpeelingen der nature eenige gelykheid hebben, met het een of ander van de ongemeen grote menigte voorwerpen in de dierlyke of groeibare werken der ſcheppinge?

Of anderzins, indien zy gene dergelyke wezenlyke gelykheid hebben, kan dan egter de verbeelding het niet gemakkelyk onderſtellen; even zo als we, wolken ziende, gemakkelyk menſchen, paarden, boomen, bosſchen, kudden ſchapen, heirlegers, en inderdaad alles onderſcheiden kunnen, wat de vrugtbaarſte vinding kan opleveren?

Hierby zouden nog eenige andere redelyke gisſingen kunnen gevoegd worden, maar ze zouden waarſchynlyk hier ter plaatſe aangemerkt worden als al te veel uit de kunst afgeleid, dan dat zy het grootſte gedeelte myner Lezeren van dienst zouden kunnen zyn; ik zal dezelven derhalve tegenwoordig voorbygaan, want mynes oordeels is 'er reeds genoeg omtrent dit onderwerp gezegd, om deze heerſchende dwaasheden ten minsten in te korten, zo niet geheel te onder te brengen.

Doch indien het dus blyke, dat het begrip wegens de vlekken, als gevolgen van fchrik en belustheid, niets anders dan een vooroordeel is, zo zullen de Dames de gedurige ongerustheid vermyden, met welken zy zig by deze gelegenheid kwellen; want, het fpyt my, dat ik het moet zeggen, maar het fchynt tegenwoordig even zo zeer de mode te zyn, om dergelyke gefteldheden in jonge getrouwde vrouwen aantekweken, als om het huwelyk zelve aantepryzen.

Van den anderen kant, op de onderftellinge, dat alles, wat hier is aangedrongen, eene enkele hersfenfchim is, zal egter het wegnemen van de bekommernis, waardoor ik de voorfpellende vrees der moeder verfta, hetzelfde zyn, als het grootfte gedeelte van het kwaad weg te nemen; en zekerlyk, het is tyds genoeg by de geboorte eene onvolmaaktheid te ontdekken.

DERDE VERTOOG.

Over de Miskramen.

Wy treden thans, myne keurige Schoonheden, tot een onderwerp, 't welk eenige omzigtigheid vereischt, om het ampt van den Geneesheer van de raadgevingen van eenen Vriend te onderscheiden.

Daar zyn ongetwyffeld fouten in het lighaamsgestel, welken dikwyls oorzaak zyn, dat de vrouwen gene vrolyke moeders worden; en hierin kunnen zy insgelyks door toevallige omstandigheden verhinderd worden. Doch de overweging van deze beide stukken behoort egter tot het ampt van den Geneesheer. Met een woord, deze onderrigtingen strekken zig niet uit tot zulke verafgelegen oorzaken; dewyl myne raadgevingen enkel geschikt zyn, om u zodanigen bystand toetebrengen, als met den kring uwer bevattingen overeenkomstig is.

De begeerte, om kinderen te hebben, heeft klaarblykelyk schier in elke van de vrouwelyke kunne de overhand: het moet zekerlyk aan de wyze schikkinge der Voorzienigheid toegeschreven worden, dat hare opvoeding zo wonderbaarlyk is ingerigt, om deze begeerte aantemoedigen. Hoe innemend zyn de kindsche tydkortingen eener dogter! Laten wy ons een onschuldig meisje verbeelden, 't welk een pop van wasch minzaam liefkoost, en dezelve kleedt

en

en ontkleedt met al de pragt en houdinge eener tedere moeder. Welk eene vermakelyke bezigheid! hoe beminnenswaardig vertoont ze zig! en zo aantrekkelyk is dit vrouwelyk werk, dat men te regt hebbe aangemerkt, dat het der Sexe gedurende al haar leven byblyft.

Ik heb met een onuitſprekelyk genoegen gezien, dat vele jonge Dames, die reeds vrouwen waren geworden, zig gelukkig vermaakten met het poppenhuisje van hare jongſte zuſter, en heb dikwyls eenen ſchitterenden blos, dat egte kenmerk van vrouwelyke zedigheid, ontdekt, welke hieruit ontſtaat, om datze eenigermate beteuterd zyn, dewyl zy zig dus onverwagt laten verrasſen.

Men vindt inderdaad ſommige perſonen, die verklaard hebben, dat zy eenen afkeer hebben van kinderen. Het is my zeer moejelyk gevallen, wanneer ik haar de zwarigheden en ongemakken heb horen optellen, waarmede de ouders, volgens hare beſchryvinge, gekweld zyn, die voor kinderen zorg moeten dragen. Baatzugtige en ongezellige gedagten!

God heeft in 't algemeen verklaard, dat het gehele menſchelyke geſlagt van elkander afhankelyk zou zyn, en die menſchen, welken dus bekrompen denken en handelen, kunnen nooit voor goede karakters op zigzelven, noch voor waardige leden met betrekkinge op de ſamenleving gehouden worden.

Maar,

Maar, helaas! zy zyn vreemd van de aandoeningen der ouderlyke liefde.

Ik houde my verzekerd, beminnelyke Vrouwen, dat, indien gy zo gelukkig zyt, dat gy gelukkige moeders wordt, uwe kinderen, die duurbare onderpanden der liefde, zo ze met verſtand opgevoed worden, niet alleen een aantrekkelyk vermaak voor u zelve zullen zyn, maar ook eene grote en duurzame verzekering voor de genegenheid uwer egtgenoten. Gelooft my, 'er komt een tyd, wanneer de bekoorlykheden der ſchoonheid een einde moeten nemen, en de driften der jeugd voor de majeſteit der wysheid wyken; het is dan, wanneer goedaartigheid en verſtand uwe verwinning voor 't grootſte gedeelte in veiligheid zal brengen, en bekoorlyke afſtammelingen de Ouders in de duurzame banden der vriendſchap vereenigen.

Hoe wenſchelyk zyn derhalve kinderen! De armoede zelfs belet niet, dat men 'er driftig naar wenscht. Laten wy dan hunnen veiligen en gelukkigen wasdom tragten te bevorderen.

Het verſchil van geſteldheid in vrouwen is een ſtuk van groot gewigt; daar zyn ſommigen, die over elk beuzelagtig toeval aan miskramen onderhevig zyn; anderen wederom, die, in weerwil van de kragtigſte ſlinkſche middelen, dikwyls genoodzaakt worden, het teken van ongeoorloofde minnaryen te dragen; en zelfs zyn 'er voor-

beel-

beelden van getrouwde vrouwen, die, niet denkende, dat zy zwanger waren, naar allen ſchyn zo zyn behandeld geworden, dat zy eene ontydige geboorte ter wereld moesten brengen, doch alles te vergeefs. My ſchiet eene aanmerkelyke historie van deze nature te binnen, welke ik, volgens het gene ik 'er zelf van weet, verhaal.

Een eerlyk arbeidsman en zyne vrouw leefden vele jaren met elkander, zonder kinderen te krygen, en zy waren reeds beiden de middellyn des levens te boven, wanneer men oordeelde, dat de arme vrouw van de waterzugt was aangevallen. Van tyd tot tyd raadpleegde zy met verſcheiden uitmuntende Geneesheeren, welken haar, volgens haar voorkomen, en het berigt, 't welk zy gaf, als waterzugtig behandelden; zo dat zy de kragtigſte hulpmiddelen tegen dit ongemak in 't werk ſtelden.

Eindelyk werdt zy zo uitermate dik, dat alle hoop van genezinge opgegeven, en eene aftapping van het water aangeprezen wierd. Vermids de omſtandigheden van den man bekrompen waren, en de onkosten van deze ziekte hen buiten ſtaat ſtelden, om eenen Chirurgyn te gebruiken, zo werdt de arme vrouw geraden, in het gasthuis te gaan; maar dit weigerde ze egter.

Een week of twee daarna riep de man my, met een allervrolykst gelaat, toe, om my te berigten, dat zyn vrouw in de kraam was bevallen, en dat zo wel

de moeder als het kind welvarende waren. Ik was toen nog zeer jong, maar myne bedenkingen over de zonderlingheid van het geval deden my het besluit nemen, om altyd omzigtig te zyn in het onderzoek van waterzugtige vrouwen.

Dus zien we in deze vrouw, en in menige andere gevallen, waar verkeerde pogingen zyn gebruikt geworden, om een miskraam te bewerken, dat de natuur, in weerwil van groot geweld, somwylen niet wil afgebroken worden.

Laat ons voorname doelwit derhalve zyn, om haar in dit grote werk te helpen, waar de gesteldheid niet in staat schynt, om het te kunnen doorzetten; en laten wy de redelykste middelen aanwyzen, om een miskraam te voorkomen.

Ons eerste Vertoog strekt, boven en benevens het onderzoek aangaande tekenen, belustheden en verschrikkingen, grotelyks tot dit wezenlyk einde. Vrouwen van een teder maakzel, en eene al te grote gevoeligheid, zyn het meest aan het gevaar bloot gesteld, om een miskraam te krygen. Zodanigen zullen ook het waarschynlykst de vooroordeelen inzuigen, en 'er door aangedaan worden, tegen welken wy haar wenschten te beveiligen. De vrees heeft ongetwyffeld het hoogste vermogen over de meeste personen, en voor haar, vermids zy menigmalen miskramen veroorzaakt, mag men met reden dugten. Byaldien de vooroordeelen derhalve wierden

den te keer gegaan, zo zou de ongelukkige vrees zekerlyk een einde hebben.

Daarenboven is 'er niets, 't welk meer ſtrekt, om het leven, voor mannen of vrouwen, gelukkig te maken, dan dat men de hartstogt der vreze, zo veel mogelyk, meester zoekt te worden. Deze is het gedrogt, 't welk ons allen eenigermate in zyne magt heeft, en maar al te dikwerf het menschdom elendig maakt. Daar is geen ongeluk, 't welk niet gemakkelyk dragelyk zou worden, byaldien wy ons van vreze ontdoen konden; en de dagelykſche ondervinding toont, dat de vrouwen het meest aan hare pynigingen onderworpen zyn. Hoe menig klein inſekt, 't welk een man terſtond van zig afwerpt, ontrust de vrouwen, en werpt haar in de grootſte doods benaauwdheden!

Het kwaad heeft derhalve zynen zetel in de verbeeldinge, want het is de vreeslyke ongerustheid van haar eigen gemoed, welke haar pynigt; maar welke zy egter in 't algemeen door een vast en onveranderlyk voornemen kunnen te boven komen.

Hoe bezwaarlyk het ſtuk ook ſchynen moge, de vroegſte en ſterkſte vooroordeelen kunnen nogthans overwonnen worden. Ik ben overtuigd, dat het ſomtyds grote moeite zal vereiſchen, en dat het niet kan geſchieden dan door kragt der reden. Wilt gy, myne al te vreesagtige Schonen, omtrent dit onderwerp mynen raad volgen, duizend toevallen zouden

kunnen vermyd worden, welken u ieder uur by deze en vele andere gelegenheden ontmoeten.

De reden wordt ons gegeven, zo wel tot behoudenis van onze gezondheid als ter bevorderinge van ons geluk. Derzelver misbruik bederft noodzakelyk zo wel het eene als het andere.

Hoe veroordeelen wy ons zelven gedurig wegens ongemakken, die den geest zo wel als het lighaam treffen, en welken uit onagtzaamheid en dwaasheid ontſtaan zyn? Gelooft my, Mejuffrouwen, miskramen worden dikwyls door onvoorzigtigheid veroorzaakt. Wanneer eene vrouw het vermakelyk vooruitzigt heeft, dat ze moeder zal worden, dan is het geen tyd meer om zig tot middernagt in gezelſchappen te vervrolyken. Zulk een gedrag berooft haar niet alleen van de natuurlyke rust, maar brengt ook hare gezondheid in gevaar, en bevordert daardoor dikwyls dit gevreesde onheil.

In dit en elk ander ſtuk verzoek ik verlof, om u te mogen waarſchouwen, dat gy niet tot uitersten moogt vervallen. Ik heb ſommige Dames op eene dolle wyze op en neer zien rennen, en de gehele Stad doorhotſen, in de meest ſtotende huurkoets, welke men kan vinden; en ſchoon zy ter zelfder tyd klaagden, dat zy in ſtukken geſchokt werden, dit egter, zeggen ze, geſchiedt, om het ongemak voortekomen. Anderen zetten nooit den voet buiten de deur, ja zelfs gaat hunne vrees zo ver, dat ze gedu-

durende verſcheiden maanden geen trap op noch afgaan; dit heet ook, het gevaar te vermyden.

Laat ik u nog eens tegen beide uitersten mogen waarſchouwen. Neemt dit tot uwen regel, vergunt u alle bewegingen, welken gy, zonder u te vermoejen, kunt nemen, maar niet meer. Ziet in dit ſtuk nooit op het voorbeeld van anderen. Om dat uwe vriendin dit of dat kan doen, is gene reden, dat gy het ook moet doen; en indien de poging moeite veroorzaakt, zo moet zy zekerlyk vermyd worden.

Ik behoef de tegenwoordige eeuw niet te waarſchouwen tegens de verderflyke gewoonte, van zig al te ſtyf in te rygen; want dezelve begint gelukkig reeds in zo verre buiten gebruik te raaken, dat men menig een meisje van vyftien jaren, in hedendaagſche kledinge, in de vorige eeuw geloofd zou hebben, op het punt te ſtaan van te bevallen.

Ik denk de Dames geenzins te veroordeelen, maar veeleer te pryzen, om dat zy zig om den middel ruimte geven; evenwel uitersten, gelyk ge weet, worden niet geraden. Daar is een zekere middelweg in elk gedeelte des levens, welke het *ik weet niet wat* is, 't welk het aangename maakt.

Het is thans ook vry ongewoon, een jong meisje ſcheef te zien, daar het voormaals iets zeldzaams was, eene te zien, die volmaakt regt was. Niemand zal, mynes oordeels ontkennen, dat hare gedaanten zeer veel moesten lyden van de ſtyfheid harer keurslyven, en

dat zy zo uitermate vast ingeregen werden. Deze verderflyke gewoonte was dikwyls de oorzaak van eenen flegten ftaat van gezondheid, en joeg menige jonge vrouwen op kosten. Tegenwoordig zien we zelden, dat Dames in openbare plaatfen in flaauwte vallen; maar toen zy zigzelven gene ruimte vergunden, om adem te halen, gebeurde het dagelyks. Deze wyze verandering derhalve, die zo dienftig is voor meisjes, is nog noodzakelyker voor getrouwde vrouwen.

Ten huidigen dage dient 'er nog eene andere voorzorg in agt te worden genomen. Ik heb menigmalen met verdriet gezien, dat verfcheiden Dames maar al te geneigd zyn, om zware kinderen optetillen, en 'er mede te fpelen. Eene keurige fchoonheid, die zeer naby haar tyd is, eenen woeligen jongen te zien ophouden, en hem op hare armen te nemen, is waarlyk een ontrustend gezigt: uit zulk eene onvoorzigtigheid ontftaan vele misdragten; en indien onze gisfingen niet valsch zyn, zo worden ook door dit middel waarfchynlyk vele vlekken veroorzaakt.

Maar nog is 'er eene andere gewoonte, welke men zelfs tot heden toe, zonder onderfcheid, volgt, en die erger is dan alle de overigen, en deze is het aderlaten. Het zy eene vrouw fterk of zwakkelyk zy, indien zy zwanger is, moet zy gelaten worden. Heeft zy eenige pyn? Dat doet niets tot de zaak. Is zy welvarende? Ja, Maar zy moet

bloed

bloed verliezen. Waarom? Om dat zy zwanger is. Haar moeder deedt het altyd, en haar grootmoeder, overgrootmoeder, en oud overgrootmoeder ook, tot van onheugbare tyden her; en kan derhalve deszelfs noodzakelykheid in twyffel getrokken worden? Dit zyn de algemene bewyzen, waarvan de Dames zig ter verdediginge van het aderlaten bedienen.

In onze twee vorige Vertogen namen we de zwarigheid in aanmerkinge, welke met het uitrojen van diep ingewortelde en heerſchende vooroordeelen verzeld gaat, en ik ben bedugt, dat dit even diep in de gemoederen der vrouwen ingeprent zit, als die van welken wy daar handelden. Laten we egter ook in deze byzonderheid de reden te hulpe roepen, en een weinig onderzoeken, hoe veel deze gewoonte te agten zy.

Moet niet het kind van de moeder onderhouden worden?

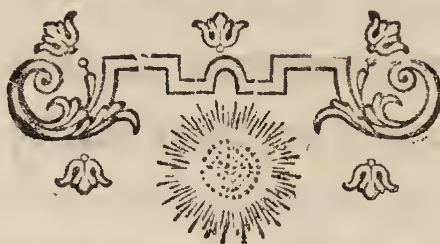
Wanneer 'er twee moeten onderhouden worden, is 'er dan niet meer voedzel nodig dan voor een hunner alleen?

Is dit bygevolg een tyd, om, zonder eene wezenlyke noodzakelykheid, met het bloed eener zwakke en tedere vrouwe te ſpelen? Neen zekerlyk.

Laat ik u derhalve mogen bidden, myne opregte Vriendinnen, om dit ſtuk in een redelyk ligt te beſchouwen, Ik heb eenen duidelyken en gemakke-

lyken leiddraad opgegeven, om het onderzoek te agtervolgen, en het onderwerp laat my niet toe, om met myne fchone Lezeresfen nader daarin te treden, zonder ftukken aan te dringen, welken misfchien als een hoon voor de kieschheid zouden aangemerkt worden.

Ik laat het derhalve aan uwe eigen gedagten over, en zal dit Vertoog eindigen met aantemerken, dat, fchoon ik niet ontkenne, of 'er zyn gevallen, welken eene lating vereifchen, ik u egter waarfchouw, om het niet in 't wilde heen te doen, en vooral niet zonder zeer goeden raad, terwyl ik tevens vastelyk geloof, dat dergelyke gevallen zelden aan zulken te beurt vallen, die niet van eene fterke gefteldheid zyn, en volkomen overtuigd ben, dat vele perfonen door deze verkeerde gewoonte dagelyks ongelukkig gemaakt worden.

VIER-

VIERDE VERTOOG.

Moeders melk is het natuurlyk en beste voedzel voor kinderen.

WY hebben de belachelykheid van vrouwen tragten ten toon te ſtellen, die zig zelven, en al wie zig by haar bevindt, gedurende hare zwangerheid bang maken met onheilen, die allerwaarſchynlykst ten eenenmale ingebeeld zyn. Wy hebben ernſtig gepoogd, om de vooroordeelen aangaande tekenen, ingevolge van verſchrikkingen en belustheden te overwinnen, en we hebben de fabelagtige vertellingen van deze wonderen uitgelegd. Wy hebben ook getoond, hoe het verſtand door de begrippen der verbeeldinge kan misleid worden, en we hebben niet minder ernſtig de verkeerde gewoonte, van zig gedurende de zwangerheid zonder onderſcheid te doen aderlaten, zoeken te verbannen; van al het welk wy volgens redelyke beginzelen de ongerymdheid aangewezen hebben. Een werk inderdaad, 't welk even zwaar was in alle opzigten, naardien duizend vooroordeelen tegen het geheel zyn ingezogen.

Een ander onderwerp biedt zig tegenwoordig van zelf ter overweginge aan; te weten, dat de vrouwen hare eigen kinderen behoren te zogen; tegen

't welk de tegenwoordige hardnekkig opgevatte vooroordeelen nog meer onverantwoordelyk zyn dan de vorigen, dewyl niets dan eene vreemde verkeerdheid der menſchelyke nature de kinderen het eerst van hunne moeders melk heeft kunnen beroven. Geeft my derhalven verlof, om te mogen aanmerken, dat de melk het natuurlyke voedzel is, 't welk de groote Schepper van ons wezen voor onzen kindſchen ſtaat bereid heeft, en het doet my hartelyk leed, dat de tegenwoordige manier, om de kinderen optevoeden, my eenigermate onder de noodzakelykheid legt, om te tonen, dat de melk het beste voedzel is, 't welk hun kan gegeven worden.

Melk is een voedzel, 't welk voortkomt uit de verſcheiden ſoorten van ſpyzen, welken de moeder gebruikt. Haar maag breekt en verteert het voedzel, 't welk, na verſcheide werkingen der nature, in zo ver eene dierlyke zelfſtandigheid wordt, dat het een ſoort van wit bloed zy; uit het welk dierlyke lighamen ten allen tyde hun beſtendig onderhoud en ververſching ontfangen. Daar dit derhalve wordt toegeſtaan, zo voorziet de moeder, volgens de welwyze ſchikking der Voorzienigheid, het kind uit haar eigen borst van de behoeften des levens, tot dat deszelfs kragten ſterk genoeg zyn geworden, om zo groot een werk, als de Spysvertering is, te kunnen verrigten. Hieruit blykt, dat generhande ander voedzel zo wel geſchikt is voor een jonggeboren kind.

Ter

Ter verdere onderrigtinge en voldoeninge myner Lezeresfen, en om haar te overtuigen, dat melk het bekwaamfte voedzel voor tedere kinderen is, zal het, mynes oordeels, niet ondienftig zyn, eene beknopte befchryving te geven van de manier, volgens welke volwasfen perfonen hunne geftadige ververfching en onderftand uit hun dagelyksch voedzel ontfangen.

Het zy de fpys, die in de maag komt, van dieren of van planten, of een mengfel van beiden zy; de hoedanigheid van het voedzel wordt, door de verteerende vermogens, in zo verre veranderd, dat 'er een melkagtig voedzel uit voortgebragt worde, en wanneer dit voedzel door de ingewanden gaat, dan wordt deze melk van eene grote menigte fyne vaatjes opgevangen, welken volgens het werk, waartoe zy gefchikt zyn, de melkvaten genoemd worden; en door dezelven wordt zy tot ons onderhoud in het bloed gebragt: en, gelyk reeds hierboven is aangemerkt, de natuur heeft het dierlyk lighaam zo wonderbaarlyk ingerigt, dat de moeders te gelyk in ftaat gefteld zyn, om, uit dezen geftadigen toevoer, hare vrugt te onderhouden, welke haar zelven tevens haar eigen nodig voedzel verfchaft.

Dit is het grote ontwerp aangaande het voedzel; want wanneer die deelen van onze fpyzen, welken ons onderhoud verfchaffen, dus in de melkvaten

opge-

opgevangen zyn, dan worden de grover deelen, door dezelfde wonderbaarlyke ſchikkinge der ingewanden, weggeworpen en ontlast, op eene wyze, die aan elk genoeg bekend is.

Al wie derhalve, aan dit bewys eene redelyke aandagt verleent, zal, gelyk ik vertrouw, opgeleid worden, om te erkennen, dat melk niet alleen het natuurlyke, maar ook het beste en verſterkendſte voedzel is, 't welk kinderen by mogelykheid kunnen ontvangen; dewyl hunne verteerende vermogens op dien tyd niet in ſtaat zyn, om een goed en behoorlyk melkagtig voedzel voorttebrengen uit eenig ander ſoort van ſpyze, 't welk men hun zou mogen geven.

De Schepper der nature heeft in 't algemeen het onderhoud der kinderen, en het vroegtydige gedeelte hunner opvoedinge aan de vrouwen toe betrouwd; ware het dus niet ingerigt, ongetwyffeld zou hy ook de mannen van melk voorzien hebben, om hunne jongen te voeden; de ondervinding overtuigt ons daarenboven, dat vrouwen zo wel door de natuur als gewoonte beter tot dit gewigtig werk geſchikt zyn. Dit werk van voeden is derhalve in 't byzonder aan de ſchone Sexe opgedragen, die 'er het meeste belang by hebben, en die op het levendigſte, de gelukkige of elendige uitwerkſelen zullen gevoelen van de manier, volgens welke zy zig van dezen eerſten groten post, welke haar opgelegd is, kwyten.

Het

Het ſtoot my buiten gemeen, wanneer ik ooit een kind zie, tot zyne mannelyke jaren gekomen, 't welk by eenige gelegenheid gebrek van agtinge of gehoorzaamheid aan zyne ouders betoont, en wel voornamelyk, indien zulk eene kleinagting of veragting omtrent eene goede moeder geoeffend wordt. Onnatuurlyk wangedrogt! nalatig te zyn in het betonen van eerbied aan haar, die hem in haar buik droeg; die hem liefkoosde en met haar melk onderhieldt; en vele jaren na zyne geboorte van hare eigen vermaken en uitſpanningen enkel om zynentwil afſtondt, en voor niets anders dan voor zyn welvaren zorg droeg. Ik wenschte wel, dat een brandmerk op het voorhoofd van zulken barbaarſchen wilden mogt gezet, en hy uit de menſchelyke maatſchappye verdreven worden.

Die moeders, welken door eene dwaze toegeefſlykheid de geaartheid en geſteldheid harer kinderen bederven, verdienen ongetwyffeld gelaakt te worden; maar het voorbeeld van eenen onſtuimigen en driftigen, maar egter nalatigen en ongevoeligen vader is even zeer of zelfs nog meer te dugten. Eene moeder heeft nog deze verdediging voor zig, dat zy haar kind ten minsten voor eenigen tyd gelukkig zoekt maken; en tot verſchoning van haar gedrag kan men zeggen, dat zy medelyden verdient, om dat zy niet beter weet; maar men kan voor God noch menſchen iets bybrengen, om de

on-

ondeugd en dwaasheid van zulk eenen Vader te verschonen; de ongeregtigheid berust alleen op hem, want de goedertieren Schepper van ons wezen, kan noch in dit noch in eenig ander geval betrokken worden.

Hoe vele voorzorg draagt de natuur voor alle hare werken! Hoe wonderbaarlyk inschikkelyk is zy omtrent den mensch, en andere hulpeloze dieren in hunnen eersten staat van bestaan, door de moeder dus in staat te stellen, om haar jong met voedzel te onderhouden, 't welk uit haar eigen lighaam wordt getrokken, tot zo lange het kroost sterkte genoeg heeft verkregen, om zig zelve te verzorgen! Deze minzame goedertierenheid wordt alleen van den mensch, het verstandigste der aardsche wezens misbruikt, wiens misbruik der reden hem op den dwaalweg leidt, terwyl de nederige natuurdrift alle andere deelen der Scheppinge den regten weg doet gaan.

Indien wy de oogen rondsom ons laten gaan, zullen wy bevinden, dat elk dier, 't welk zog geeft, zyne jongen zorgvuldig koestert; en aan andere geneugten wordt niet meer gedagt, tot dat zy in staat zyn, om zigzelven te voorzien. Een voorbeeld waarlyk, waaruit het menschdom veel nut kon trekken, maar de sterke aansporing van zinlykheid in dit en vele andere voorbeelden houdt onze reden gevangen. Waren we meer bedagt op het welvaren onzer kinderen, en minder op de toegevendheid onzer baatzugtige neigingen, het menschelyke ge-

ſlagt zou gezonder, ſterker en wakkerder zyn, dan wy ons tegenwoordig kunnen beroemen te zyn. Maar helaas! zo groot is de verkeerdheid der menſchelyke nature, dat het te vergeefs zou zyn, in deze klagt te willen uitweiden; het is derhalve onze tegenwoordige zaak, om, zo veel mogelyk, den toekomenden wasdom dezer onheilen te voorkomen.

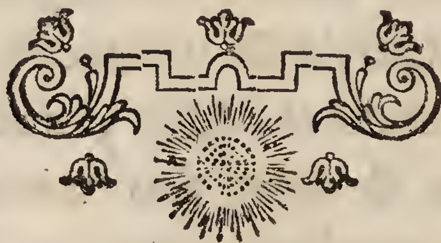
Laten wy, myne vriendinnen, dewyl gy allen belang hebt aan het onderzoek, de vermeerdering van het menschdom vergelyken met die van andere dieren, die hunne jongen opvoeden. Een weinig opmerking zal ons overtuigen, dat eene groter menigte van het menſchelyke geſlagt in hunne kindsheid verloren gaat, dan van eenig ander ſoort, want byna de helft der dooden, in onze lysten der doden, zyn kinderen beneden de vyf jaren. Vergelykt daarenboven den man van vermogen met den landman, en de vermeerdering zal nog buitengemeen verſchillen. Hoe vele kinderen worden de ſlagtoffers van heerſchende gewoonten, de uitwerkſelen der rykdommen? Hoe velen van de armen worden behouden door het misſen van deze overtolligheden?

Nog eens, vergelykt de vermeerdering dergenen, die hare kinderen zelve zogen, met die van hun, die dezelven aan de zorg van minnen toevertrouwen, of met de pypkan opbrengen; en wy zullen 'er insgelyks een verbazend verſchil in vinden: doch hiervan in 't vervolg nader.

Uit

Uit deze bedenkingen blykt duidelyk, dat de natuur altyd den voorrang heeft boven de kunst, naardien de redenloze ſchepzelen beter dan de menſchen ſlagen in het behouden van hun eigen ſoort. En de landman, welken de nood dwingt, om de natuur te volgen, is, in dit opzigt, gelukkiger dan zyn heer. Die moeders welken, in weerwil van gewoonte, hoogmoed of ongevoeligheid, hare kindertjes aan de borst willen leggen, moeten ook meer vermaak en voorſpoed hebben, dan die dezelven wredelyk aan de zorg van voedſters overgeven; waardoor zy hun dat voedzel ontnemen, 't welk niet alleen het best geſchikt, maar ook voor hunnen kindſchen ſtaat verordineerd is.

Laat ik dan diegenen ernſtig mogen bidden, die hare kinderen begeren op te brengen, hun de borst niet te ontroven; wenſchen zy, dat zy gezond en ſchoon mogen worden, laten die moeders zog geven: want wy zullen bevinden, dat men zig op minnen zeer weinig kan verlaten.

VYF-

VYFDE VERTOOG.

Bewyzen voor het zogen, als nuttig, zo wel voor de Moeder als voor het kind; en over de ongemakken, die men te vrezen heeft, wanneer men de kinderen aan de zorg van minnemoers overgeeft.

GEZONDHEID en ſchoonheid zyn wenſchelyk, en inzonderheid het laatſte, voor vrouwen. Zy moeten in dit geval vereenigd zyn, dewyl het onmogelyk is, dat eene vrouw waarlyk ſchoon kan zyn, zo zy niet gezond is. Ziekte doet den ſchitterenden bloezem op de wangen verwelken, verandert de keurige blankheid van het vel in eene doodſche kleur, en bederft den betoverenden luister van het oog. Wat baat het een beminnelyk meisje, eene overwinning te behalen, indien zy dezelve niet als eene vrouw kan behouden!

Het is hier myne zaak niet, van de volmaaktheden van den geest te ſpreken. Elke verſtandige vrouw weet, hoe noodzakelyk dezelven zyn, om zig van de genegenheid van eenen egtgenoot te verzekeren. En zy moet even klaar bemerken, dat de fraaiheid van haar perſoon, ook in aanmerkinge zal genomen worden; een voordeel, waarop zy, die zig in eenen ſlegten ſtaat van gezondheid bevin-

den, naauwelyks moed hebben, om te hopen: behalven, dat eene ziekte de zagtmoedigste gesteldheden maar al te dikwyls knorrig en gemelyk maakt.

Zy, die zo gelukkig zyn, dat ze kinderen krygen, lopen het grootste gevaar, niet alleen, om dezelven te verliezen, maar ook om hare eigen gezondheid en schoonheid te bederven, door hare melk onmiddelyk na de verlossing intedryven. Het kan nooit gedaan worden, zonder eene koorts te veroorzaken. Dikwyls zyn gezwellen en de kanker in de borst, hunnen oorsprong aan deze verderflyke gewoonte verschuldigd; klagten over engborstigheid, en langdurige ziekten worden 'er menigmalen door veroorzaakt; en maar al te dikwerf is de onmiddelyke dood der moeder het gevolg van zulk een kwaad beleid.

Bedenkt, myne schone Lezeresfen, om uwe eigen gezondheids wille, en ter bevorderinge van uw toekomend geluk, hoe noodzakelyk het zy, zulke duurbare panden van onderlinge liefde te bewaren. Door deze sterke banden wordt menig man, in weerwil van onstuimige hartstogten, gedwongen, den verstandigen, minzamen, toegeeflyken en tederen egtgenoot te blyven. Hadt ge slegts eenige kennis van het menschelyke hart, gy zoudt u niet zo ligt bloot geven aan het gevaar van uwe kinderen te verliezen, door hun op eene onnatuurlyke wyze de noodwendigheden des levens te weigeren.

Laat

Laat de misleide egtgenoot u niet overreden, dat ge minder bekoorlyk in zyne oogen zult zyn, wanneer ge uwen pligt omtrent uwe kinderen waarneemt; vele, vele voorbeelden heb ik gekend, van zwakke en tedere vrouwen, die, op myn byzonder verzoek, hare kinderen gezoogd, en daardoor eene veel beter gezondheid verkregen hebben; ja zy zyn zelfs bevalliger geweest, na dat ze dus gelukkige moeders waren geworden, en hare mannen hebben met vermaak erkend, dat hare bekoorlykheden vermeerderd waren.

Daar kunnen fommige gevallen zyn, in welke het niet raadzaam is voor eene moeder, zog te geven, maar deze voorbeelden gebeuren maar zeer zelden; en daar kunnen fommige vrouwen zyn, die, fchoon zy 'er nog zo begerig naar zyn, egter niet kunnen zogen; doch dit geval kan flegts zelden aangedrongen worden. Ik heb hartelyk medelyden met die ongelukkige Dames, die dus van een geluk beroofd zyn, 't welk zy alleen kennen, die het genieten. Wat zullen wy nu in zulke bekommerlyke omftandigheden zeggen? Zullen wy dergelyke moeders raden, eene min te gebruiken; of, hare kinderen onder haar eigen beftuur optebrengen, volgens de behorelyke regelen, welken in een volgend Vertoog zullen ter neer gefteld worden? Mynes oordeels zyn het beiden elendige hulpmiddelen. Doch hadde ik zelf een kind, 't welk zig in zulke ongelukkige omftandig-

heden bevondt, ik zou, zonder my lange te bedenken, het laatfte verkiezen; want men heeft vele onheilen te vrezen, wanneer een kind eene vreemde vrouw zuigt.

Te dikwyls worden ziekten, en dat wel van het ergfte foort, van de borst ingezogen. Het is eene aanftotelyke waarheid, maar de ondeugende wispelturigheid is zo algemeen geworden, zelfs onder het laagfte flag van volk, dat vele vrouwen, die aan fchrikkelyke en befmettelyke ongemakken onderhevig zyn, zig als minnen aanbieden, en als zodanig gebruikt worden. Doch onderftelt, dat gy omtrent dit ftuk eene genoegzame zekerheid kunt krygen, daar is egter eene zekere zuiverende hoedanigheid, in de melk van eene vrouw, onmiddelyk na de geboorte van het kind, welke uitermate nodig is voor het jonggeboren kind, om deszelfs maag en ingewanden tot toekomend voedzel te bereiden; deze kunt gy zeer zelden van eene min krygen.

Maar daarenboven heeft men nog een ander kwaad te dugten; gelyk het uit noodzakelykheid alleen is, dat een vrouw haar eigen kind zal verlaten, en een ander aan haar borst nemen, zo kan zy ook door het voordeel, 't welk zy wint, bewogen worden, om geheim te houden, dat zy wederom zwanger is, tot dat het kind uitteert, en by gebrek aan nodig voedzel fterft. Duizenden zyn langs dien weg opgeofferd geworden.

By-

Byaldien zy het egter mogten ontkomen, zyn ze niettemin in beide gevallen, maar al te gemeen, elendige wezens; want in gevolge van het eerfte, volgen de ongemakken der klieren, die onder den gemenen naam van het Konings-zeer bekend zyn, benevens andere verfchrikkelyke onheilen; en in het laatfte, volgen allermeest de Engelfche ziekte, fcherpte van het water, en vele andere kwaalen, welken uit een zwak en verflapt lighaamsgeftel ontftaan.

Van den anderen kant, ziekte en de dood zyn de gewoonlyke gevolgen van de tegenwoordige verkeerde manier, om de kinderen met de pypkan op te brengen. Naauwelyks een van de vier van deze onnozele fchaapjes leven zo lang, dat zy het uitkomen van de tanden te boven komen; en het bedorven bloed van hun, die ontkomen, veroorzaakt door onbehoorlyk voedzel, maakt hen in 't algemeen zwak, of is oorzaak, dat ze niet lang leven. Byna elke ziekte, waaraan kinderen onderworpen zyn, komt my voor, oorfpronkelyk hieruit te ontftaan, om dat zy niet behorelyk behandeld worden; want de jongen van alle andere dieren genieten eene volkomen gezondheid en zyn vol kragt.

En daarenboven, zonder aanmerkinge op deze onheilen, het toekomende geluk der moeder zelve hangt grotelyks af van dit moederlyke werk, dewyl het in 't algemeen gebeurt, dat die Kinderen, welken in hunne kindfche jaren van hunne moeders verwaarloosd

 zyn,

zyn, alle liefde en genegenheid voor haar vergeten, wanneer zulke moeders zig in den afgaanden ouderdom bevinden; en deze veragting van een kind is volstrekt hetzelfde, als of het zyne moeder een dolk in de borst stoot; en behalve de wrede pynigingen, welken zy onvermydelyk uit dit gebrek van liefde moet lyden, overtuigt de dagelyksche ondervinding ons, dat weduwen dikwyls, zelfs in de gemene gerieflykheden des levens, niet weinig lyden door die kinderen zelve, welken, zo zy behorelyk opgevoed waren, waarschynlyk haar steun en troost zouden zyn geworden.

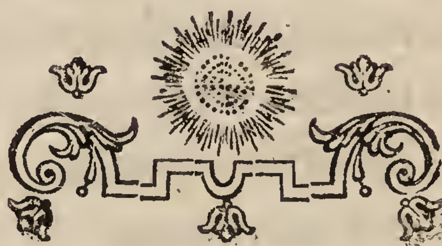
Dit zyn de droevige vooruitzigten, welken met de tegenwoordige onnatuurlyke gewoonte verzeld gaan, om natte en droge minnen aan kinderen te geven; waardoor somwylen een vloek op eene familie wordt geladen, waarvan de ouders zig zelven als de oorzaak moeten aanmerken. Hoe verschrikkelyk deze dingen ook mogen schynen, agt ik het egter mynen pligt, aan moeders in 't byzonder te tonen, welk een gevaar zy lopen, wanneer zy dus de gezondheid en het leven harer kinderen, tegelyk met haar eigen tegenwoordig en toekomend geluk in de weegschaal zetten; en ik hoop opregtelyk, dat ik haar dezelfde tegenwerpingen tegen deze schadelyke gewoonten moge inboezemen, welken de dagelyksche ondervinding my in myn beroep oplevert.

Ach! mogt ik zo veel op myne schone Landsgeno-

ten vermogen, dat zy nog beminnelyker in het oog der mannen wierden! Gelooft het niet, wanneer men u zoekt te overreden, dat uwe boezems minder bekoorlyk zyn, om dat gy een duurbaar engeltje aan uwe borst hebt. Ik fpreek van de aandoeningen van eenen man, en wel van zulk eenen, die eene algemene en edelmoedige liefde voor het deugdzame gedeelte uwer fexe heeft. Gelooft my, daar is geen man, die de vriendelyke aanzoeken eener minzame vrouw kan tegengaan, byaldien zy met haar verzoek ernftig aanhoude, om hare eigen kinderen optevoeden. Zyt verzekerd, wanneer hy het voorwerp zyner ziele, de gunstige beloning des huwelyks in hare armen ziet koesteren en kweken, en hy zyne eigen gezigtstrekken in den beminnelyken jongen ontdekt, dat het duizend tedere aandoeningen in een edelmoedig gemoed veroorzaakt. Misfchien laat hy eenen medelydenden traan vallen, wanneer hy zig die pynlyke vlagen der moeder herinnert, welke zy blymoedig onderging, om hem zulk een onwaardeerbaar gefchenk te doen. Wanneer dus zyne liefde, tederheid en dankbaarheid levendig gemaakt zyn, met welke verrukkingen moet hy haar befchouwen, daar zy nog zorg blyft dragen voor het behoud van zyn eigen beeltenis?

Hoe blakend de liefde van zulk eenen ook vóór het huwelyk moge geweest zyn, een toneel gelyk dit zal de aangename boejen der liefde nog veel vaster toeklinken; want hoewel een fraje juffer altyd in

een gevoelig man de verrukkelykſte aandoeningen moet gaande maken; eene kuiſche en tedere vrouw, egter, met een kleintje aan haar borst, is zekerlyk voor haren egtgenoot het uitgezogtſte betoverende voorwerp op aarde: en trouwens, Dames, hadde de mode deze loffelyke gewoonte ſlegts onder u vastgeſteld, ze zou zo beminnelyk met der daad zyn, dat zy niet alleen den naaryver uwer vriendinnen tot waardige verwinningen zou opwekken, maar ook hare eerzugt gaande maaken, om in zulke roemryke karakters uit te blinken. Hoe veel zoudt gy dan toebrengen tot het geluk van uwe eigen families, en van het menschdom in 't algemeen!

ZESDE VERTOOG.

De behandeling der Kinderen van de Geboorte af, benevens onderrigtingen, om ze aan de borst te leggen.

GELUKKIGE, driewerf gelukkige vrouw, die thans eene blyde moeder zyt geworden, en die uwe vrugt zelve voedt! Zegt, gy die het verrukkende vermaak kent, verklaart my, hoe volmaakt is het geluk, van de duurbare vrugten van alle uwe ſmarten in uwe verliefde armen te mogen drukken? ſmarten, die nu niet meer gedagt worden. Lange moogt gy uwen lieveling behouden, en dubbel gezegend worden in deszelfs toekomende ſchoonheid, gezondheid en deugd!

Ik ben geenzins onkundig, myne bekoorlyke Vriendinnen, van de vooroordeelen, die men noodzakelyk moet verwinnen, eer zulk een wezenlyk voordeel voor het menschdom, als hetgene ik in dit Vertoog zal ſchilderen, in het algemeen kan verkregen worden. In myn laatſte Vertoog werden de onheilen, welken het verwaarlozen van dezen pligt verzellen, volkomen aangetoond, en dewyl ik dikwyls in den byzonderen kring myner Vriendinnen wel geſlaagd heb, door my op haar verſtand te beroepen, zo vertrouw ik

ook van de opregtheid der openhartige ſexe, dat ik by het gemeen wel zal ſlagen. Myne pogingen zullen zig derhalve alleen daarheen uitſtrekken, om u te overtuigen, dat ik de reden en waarheid aan myne zyde heb. Ik zal my dan gelukkig, en rykelyk voor myne moeite beloond agten, indien ik gelukkig genoeg ben, om uwe goedkeuring te verwerven: dewyl dan noodwendig moet volgen, dat gy de regelen, die in dit handboekje ter neer geſteld worden, zult waarnemen. Aan uwe moederlyke zorg in het eerſte toneel des levens, is zeer veel gelegen, het is een vermakelyke pligt, tot welkers waarneming, de natuur zo wel als de gewoonte van alle volkeren, u op eene roemwaardige wyze uitnodigt.

Ik ben waarlyk overtuigd, dat, volgens de tegenwoordige manier, om kinderen te zogen en optevoeden, de taak een last is, welke velen afſchrikt; het is eene manier, welke laakbaar tevens en onnatuurlyk is. Het onderwerp van dit Vertoog, zal derhalve inzonderheid zyn, om te tonen, hoe de kinderen het eerst moeten behandeld worden. In myn volgende, zal ik de elkander opvolgende dwalingen aanwyzen, en eenige algemene regelen ter neder ſtellen, welke niet alleen nuttig voor het kind zullen wezen, maar ook het werk van zogen, voor de moeder gemakkelyk en vermakelyk maken: zelfs kan de beſchaafde en vrolyke dit, tegenwoordig, lastige werk blymoedig ondernemen, zonder dat het gezellige leven

ven veel daar by lydt; want de donkere denkbeelden van eene kinderkamer zullen verdwynen. De paden der Nature zyn gemakkelyk en vermakelyk. Komt dan, myne Schonen, en laaten we haar voet voor voet volgen.

We hebben te voren aangemerkt, dat een kind zyn onmiddelyk voedzel met zyne geboorte in de wereld brengt. De mensch wordt in ſmarten geboren. De moeite en pynen der verlosſinge, vereiſchen beide voor de moeder en het kind, rust; en in 't algemeen, wanneer gene onbehorelyke middelen gebruikt worden, vallen ze beiden terſtond in eenen zoeten verkwikkenden ſlaap, gedurende welken tyd de melkvaten der borst uitgezet worden. Dus zal men door eene voorzigtige behandelinge, in eenen korten tyd, een kleinen ſtroom melk verkrygen. Het kind, by zyne geboorte met voedzel vervuld, ontwaakt, en is te gelyk met de moeder verkwikt, en door den tepel ſterk te zuigen veroorzaakt het, dat dezelve overvloediger onderſtand uitlevert.

Somwylen kan het wel met het eerſte kind een weinig ongemakkelyk gaan, maar dit wordt nog erger gemaakt, door het misſchien twee of drie dagen van de moeder aftehouden, en hare borsten van hare bedienden te laten uitzuigen. Het zagte, gemakkelyke, en dikwyls herhaalde zuigen van een kind, zal niet alleen by trappen de melk doen voortkomen, en daardoor de moeder van eenen moejelyken last ontheffen;

maar

maar de tepel zal ook hierdoor uitgetrokken worden, zo dat het kind zonder verder zwarigheid kan zuigen. Dit is de les, welke de Natuur leert, en verſtandig handelen zy, die hare voorſchriften opvolgen.

Wat de kleding betreft, hoe ligter en losſer dezelve is, des te beter is ze; zeer weinig dekzel is 'er nodig, en de toekomende wanſtalligheden van gedaante, enz. om niet van het beklagelyke verlies der gezondheid te ſpreken, ontſtaan dikwyls hieruit, om dat de klederen te zwaar en te naauw zyn.

Ik ben 'er geheel en al tegen, dat het kind eenig voedzel ontfangt, voor dat het aan de borst kan gelegd worden; en nog veel meer daartegen, dat men het opvult, met het geene de minnemoers PAP noemen. De maag is nog niet voor eenig ander voedzel vatbaar, dan hetgene de Natuur bereid heeft. De kunst kan gene ſpyze maken, die zo na aan dierlyk bloed komt, dat ze dienstig zy voor de tedere ingewanden van een jonggeboren kind.

Het ſchreeuwen van een kind wordt in 't algemeen veroorzaakt, door het ongemak, 't welk het lydt, het zy van de kledinge, of uit hoofde, dat het dus met pap opgepropt wordt. De ziekten der kinderen in deze vroege dagen, gelyk ik te voren aanmerkte, en insgelyks de moeielykheid, waarmede de tanden uitkomen, waarvan ik naderhand zal ſpreeken, ontſtaan byna geheel en al uit deze verkeerde gewoonte.

Scherp-

Scherpte van water en afgang, en de meeste ongesteldheden in hunne ingewanden, zyn al te zamen de uitwerkselen van onbehorelyk voedzel.

De mode heeft deze belachelyke gewoonte zo algemeen gemaakt, dat de goede vrouwen gedurig klagen, dat het voor een kind onmogelyk is, zonder voedzel te blyven, tot dat de melk komt. Laat eene moeder eene opregte en onbevooroordeelde proef daarvan nemen, en de ondervinding zal haar van de waarheid van onzen grondregel overtuigen.

Hoe worden de dieren onderhouden? De natuur is in geen een gedeelte der scheppinge zo onvolmaakt, dat zy de teregtbrenging harer werken, aan de wysheid van den mensch zou verschuldigd zyn. En onderstelt het geval, waarin de melk zo schielyk niet vloeit, als men in 't algemeen verwagt, laat het kind by dergelyke omstandigheden, by herhalinge aan de borst gelegd worden; een zeer weinig voedzel, zal voor het tegenwoordige genoeg zyn, en dat zal men doorgaans uit den tepel kunnen krygen; zo niet, dan is een weinig warme melk en water, met een kleine hoeveelheid Lisbonsche suiker, het eenige voedzel, 't welk men, mynes oordeels, gevoegelyk aan hetzelve kan geven; dezen raad heb ik stiptelyk laten opvolgen, en gelukkig de goede uitwerkselen daarvan ondervonden, in een van myne eigen kinderen; 't welk naauwelyks eenigen onderstand uit de borst ontfing, tot op den derden dag na de geboorte.

Volgt,

Volgt, myne waarde Dames, deze regelen, en van de honderd toevallen, welken nu de moeder, ingevolge van melkkoortsen, en het kind, uit hoofde, dat aan hetzelve de borst geweigerd wordt, overkomen, zult gy zelden een eenig vinden. Ik ben van de waarheid myner stellinge door de ondervindinge overtuigd, en daarom ben ik des te stouter, om dezelve u zo wel als het gemeen aan te pryzen.

ZEVENDE VERTOOG.

Eene natuurlyke en gemakkelyke manier om kinderen te zogen. Dees pligt wordt getoond, eer een vermaak, dan een last te zyn.

Nu dan, myne Vriendinnen, die 'er het meest belang by hebt, laten we die deelen der ſcheppinge gadeſlaan, waar eene natuurlyke drift alleen het beſtuur kan hebben, en laten we eens eene les van de tedere redenloze dieren halen. Beſchouwt die dieren, welken ons gemeenzaam zyn, hoe voorſpoedig ſlagen ze in het opvoeden van hunne jongen! Dieren, welken aan drie, vier, vyf, zes, en ſomwylen nog meer van hunne jongen ter eener dragt, melk geven. Hoe gezond en gelukkig zyn de moeders van jonge beesten! Welk eene onophoudelyke zorg dragen ze voor hare voedſterlingen! Zy verlaten dezelven nooit, voor dat de tyd aan hunne lighamen ſterkte genoeg heeft gegeven, om zig zelven te voorzien. Voorzorg dragende Natuur! en zal de mensch alleen uwe goedheid wantrouwen? Laten we leren en wys worden. Laat het nimmer voor een bewys doorgaan, dat eene vrouw, die in ſtaat is een kind te dragen, gene ſterkte heeft, om het te

zogen, daar de ſchepzeltjes, die ons omringen, een geheel huisgezin op eenmaal kunnen opvoeden.

Ach, mogt ik u kunnen overtuigen, dat de borst alleen, eenen genoegzamen onderſtand voor het ſterkſte kind oplevert! Beſchouwt de natuur wel in alle hare werken! Laat onkunde en vooroordeel niet langer de overhand behouden! Gelooft deze plegtige waarheid, dat byna elke vrouw in ſtaat is, haar teder kroost voedzel te geven, en groot zullen de voordeelen, voor haar, zo wel als voor haar kind zyn. Wanneer het geen ander onderhoud, dan uit de borst krygt, neemt het dagelyks toe in ſterkte, en is aan geene ziekte onderworpen. De moeder zou ook, in zulke omſtandigheden, niet zo ſchielyk wederom bevrugt worden, en hierdoor zou men voor een groot gedeelte miskramen kunnen voorkomen; ten ware men dezelven door menigvuldig aderlaten, en andere verkeerde gewoonten veroorzaakte.

Indien gy, ten beste van uwe familien, uw eigen leven iets agt, let dan wel op dat onbetwistbaar ſtuk. Gy weet zelven, hoe vele vrouwen hare gezondheid bedorven hebben, en welk eene menigte nog gedurig, door deze onvernuftige manieren van behandelinge opgeofferd worden. Gy kunt, gy moet hen onderhouden, de taak is gemakkelyk en vermakelyk, en het voorſpoedige kind beloont uwe moeite. Het is geenzins lastig. Ik zou niet wenſchen u ſlavinnen te zien. De tedere ſchoonheid van uw maakzel verbiedt

biedt zelfs de enkele gedagten daarvan. De weg is effen en gemakkelyk, volgt alleenlyk de Natuur.

De ſlaap is wezenlyk noodzakelyk tot het leven, en dat de maag ook ſomwylen rust moet hebben, is even wezenlyk noodzakelyk voor de gezondheid; de moeder en het kind hebben beide deze dingen even nodig. Dus is het ſlaafagtige gedeelte van het werk uit den weg genomen, want het is eene ongerymde en verkeerde gewoonte, dat men een kind, na het gedurig over dag te hebben opgevuld, den gehelen nagt aan de borst houdt. Dit werkt tegen de werkingen der Nature, niet alleen, door het van zyne rust te beroven, maar door eene gedurige volheid belet men ook, dat de kragten van 's kinds lighaam op eene behorelyke wyze, hare werking kunnen doen op het voedzel, 't welk het ontfangt. Hiervandaan worden de maag en ingewanden verzwakt, en daardoor onbekwaam gemaakt, om zulk een gezond voedzel voorttebrengen, als een kind anderzins uit het genuttigde zou trekken; ter bereikinge van welk groot einde, een vaste ſlaap, en onthouding even zeer het hunne toebrengen.

Van den anderen kant wordt de moeder, die dus geſtadig des nagts ontrust wordt, ook belet, om die goede en volmaakte melk te verkrygen, welke anderzins uit het voedzel, 't welk zy over dag ge-

 bruikt,

bruikt, zou voortgebragt worden. Hiervandaan wordt ze onpasfelyk, vermoeid van haar werk, en de raauwe melk wordt fchadelyk voor de verzwakte ingewanden van het kind. Dus zyn zware ongefteldheden en de dood dikwyls de gevolgen.

Ik weet wel, van fommigen zal beweerd worden, dat het onmogelyk is, de kinderen des nagts ftil en in rust te houden, en dat zy om voedzel fchreeuwen. Doch laten zy flegts van de geboorte af, overeenkomstig met de onderrigtingen, hier mede gedeeld, behandeld worden, en dan geloof ik zullen weinig perfonen klagen, dat ze lastig zyn. Eene reden, waarom kinderen des nagts niet wel flapen, is, om dat men ze by dag te veel in de wieg houdt, wanneer ze beweging moesten hebben. Ik hel over om te denken, dat eene andere nog grooter reden ontftaat uit de pyn, welke door het onbehorelyk voedzel, in de eerfte dagen veroorzaakt wordt, want ik zal de ftoutheid nemen van te beweeren, dat de ingewanden byna van elk kind, door de tegenwoordige verkeerde behandelinge, in eenen ftaat van ongezondheid zyn, welke maar al te dikwerf met de jaren toeneemt, en dus krygt de verborgen oorzaak van een flegt geftel, dikwyls reeds in de kindsheid eenen vasten grond.

Wanneer hunne kleine magen, door eene al te grote hoeveelheid, en de kwade hoedanigheid van

voed-

voedzel in wanorde gebragt, eenigermate ledig worden; dan maakt eene pyn, waarschynlyk, gelyk aan het gene wy de zode en 't zuur in de maag noemen, hen uit hunne rusteloze sluimeringe wakker, en deze schepzeltjes kunnen hun ongemak, alleen door schreeuwen bekend maken. De minnen, ten deele om hare eigen rust, en ten deele door een verkeerd begrip, als of de kinderen alleen om voedzel schreeuwen, vullen hen derhalve zo lange, tot dat zy geheel overladen zyn. Zulke kinderen zwelgen gretiglyk alles door, wat hun wordt gegeven, dewyl het ontfangen van voedzel, die al te grote gevoeligheid der mage wegneemt, welke de pyn veroorzaakt. Een gelyksoortig uitwerksel, moeten volwassen personen, die met de ongemakken, waarvan ik even sprak, gekweld zyn, dagelyks ondervinden, wanneer ze voedzel gebruiken; want het brengt altyd eene ogenblikkelyke verligting te wege.

Vier of vyf malen, in de vier en twintig uuren, zyn voor een kind genoeg, om de borst te ontfangen, en hierby kan men de volgende regelen ten naasten by in agt nemen. Omtrent zes of zeven uuren des morgens, waarna men het kind een uur, of twee kan laten slapen; wederom, een uur na dat de moeder het ontbyt heeft genomen; een derde reis, zo zy het goedvindt, voor het middagmaal; een vierde maal, te vyf of zes uuren des avonds, of wat

eerder, naar mate men gewoon is het middagmaal wat vroeger of later te houden; en eindelyk, tusſchen tien en elf uuren, voor dat zy te bedde gaat.

Nu voor die moeders, welke bedienden hebben, om haar het lastige gedeelte van de behandelinge der kinderen af te nemen, kan dit zekerlyk niet voor eenen last gerekend worden; dat het werk zelve een vermaak is, toont de genegenheid van minnen jegens kinderen aan de borst ten vollen; en dat het een onvermydelyke pligt is, betuigen de aandoeningen der menſchelyke nature klaarblykelyk.

In de eerſte maanden kan men de kinderen over dag, dikwyls laten ſlapen, maar men moet hun ook by behorelyke tusſchenpozingen beweging geven. Naarmate zy ſterker worden, moet de ſlaap verminderd, en de beweging vermeerderd worden.

Daar zyn verſcheiden ſtukken van behandelinge, welken ik niet durf laken, en onder anderen, oordeel ik het onnodig, om ſtil te ſtaan op de noodzakelykheid, om de kinderen droog en ſchoon te houden. Het is zo duidelyk, dat weinig minnen wegens dit ſtuk kunnen beſtraft worden. Wat het wiegen van kinderen betreft, deze gewoonte is volſtrekt ongerymd, zy werdt alleenlyk uitgevonden, om hunne oppasſers van moeite te bevryden, waarvoor wy, om dit in 't voorbygaan aantemerken, wederom des te meer moeten lyden. Indien de kinderen

ren gezond zyn, ſlapen ze zonder dat ze in ſlaap behoeven gezuid te worden, en zulke gedwongen hulpmiddelen, maken hen in 't algemeen gemelyk, en waakzaam in den nagt, welke de bekwaamſte tyd, zo wel voor hun, als voor hunne voedſters, is, om rust te genieten.

Ten einde van zes of zeven maanden, wanneer de vier eerſte tanden te voorſchyn behoren te komen, moeten de kinderen wakker, en zo veel mogelyk in beweginge worden gehouden; tegen welken tyd, zo ze behoorlyk behandeld worden, zy in 't algemeen ſterkte genoeg zullen krygen, om die tanden te ſchieten, en de anderen zullen ter behorelyker tyd met gemak voor den dag komen.

Dus zult gy een kwaad vermyden, 't welk eene grote menigte wegſleept, waarvan ik egter in een ander Vertoog breedvoeriger zal ſpreken, want het is geheel en al, aan de zwakheid hunner lighamen toeteſchryven, dat kinderen hunne tanden met zo veel moeite krygen, en dat het verzeld gaat met koorts, ſtuiptrekkingen, en den dood.

Deze zwakheid van lighaam is nog maar zelden regt begrepen, want wanneer een kind uitermate vet is, 't welk maar 't allermeest gebeurt, dan noemen de Ouders en hunne vrienden het een fraai kind, en zyn verwonderd, dat het zo voorſpoedig toeneemt; terwyl helaas! dit zelfde vet het ongemak,

is, 't welk deszelfs gefteldheid dus zwak maakt; want indien de flager de lammeren en kalven niet flagtte, wanneer ze ongemeen vet worden, zo zouden ze insgelyks even dikwerf fterven als de kinderen. Welke dood te regt mag toegefchreven worden aan de verkeerde gewoonte, die zo algemeen in gebruik is, om hen te veel onbehorelyk voedzel te geven, en hen in andere opzigten niet zo te behandelen, als de Natuur vereischt, om het lighaam uit het voedzel, 't welk zy nuttigen, kragt bytezetten.

Na hetgene, wegens het vroegtydige gedeelte van de behandelinge van een kind, is voorgedragen, zy het my vergund te mogen aanmerken, dat de bewyzen, welken omtrent dit gewigtige onderwerp zyn aangedrongen, aan de overweginge van die moeders worden overgelaten, die begerig zyn, eene op reden fteunende ftelling, den voorrang te geven boven dweepagtige grondregelen en gevoelens. Ik wenschte wel, dat zy 'er op mogten letten, en ik vertrouw, dat zy hare goedkeuring zouden verwerven. Ik verwagt geenzins, dat de bovengemelde regelen, ftiptelyk van de geboorte af zullen opgevolgd worden. Ik weet zeer wel, en het is bekend genoeg aan hun, die eenige aandagt op kinderen gevestigd hebben, dat fommigen derzelven meer, en anderen minder oppasfing vereifchen, inzonderheid, gedurende de eerfte maand of twee; en een zekere tyd is 'er

no-

nodig, zelfs onder de voorzigtigſte behandelingen, om hen aan onze gewenschte hebbelykheden te gewennen. Laat ik u derhalve mogen verzoeken, om de bovenſtaande ſchikkingen in het oog te houden, welken door aanhoudendheid wel haast zullen te werk kunnen geſteld worden; en maakt dan voor u zelven het beſluit op, hoe veel zy zullen toebrengen tot uw eigen gemak en verligting, zo wel als tot voordeel van uwe kinderen.

AGTSTE VERTOOG.

De bekwaamſte manier om kinderen te ſpenen.

IN myn laatſte Vertoog, veroordeelde ik de tegenwoordige verkeerde manier, om kinderen te zogen en optevoeden, en prees eenen effenen en gemakkelyken weg aan, om hen optebrengen, tot dat zy zes of zeven maanden oud zyn, volgens een redelyk ontwerp, 't welk ons van de Nature in menige onderſcheiden deelen der Scheppinge, wordt aangewezen; en 't welk allerwaarſchynlykst in de vroeger eeuwen der wereld, ſtiptelyk van het menschdom gevolgd werdt, eer overdaad, hoogmoed, en ongevoeligheid in de maatſchappye inſloopen. De oude geſchiedenis hadt nooit op zo vele ſterke en wakkere menſchen roem kunnen dragen, hadden de moeders, in hunne kindsheid, gene kragt en ſterkte aan hun geſtel gegeven; en de oorzaak van het tegenwoordige kleinmoedige, ſlaphartige, zwakke en ziekelyke ſlag van menſchen, kan voor een groot gedeelte aan het gebrek van deze eerſte zorg der moeders toegeſchreven worden.

Laten we ſpreken met eenen eenvoudigen en opregten landman, die eene boomkwekery onder zyn

op-

opzigt heeft; hy zal ons zeggen, dat het niet genoeg is, dat de ſtammen van een goed ſoort zyn, want, indien zy niet tegens ſcherpe winden beveiligd, en behorelyk aangekweekt worden, zo dat zy voedzel kunnen ontfangen, zo zullen zy nooit groejen.

Het is letterlyk hetzelfde in het dierlyke leven; 'er zyn ongelukkige moeders, welken de waarheid dezer redeneringen dagelyks en jammerlyk ondervinden. Hoe vele vrouwen worden met fraje kinderen gezegend; by hunne geboorte ontdekt men geen vlek, noch eenig teken van ziekte aan hun. En egter, eer vele maanden verlopen zyn, kwynen zy niet en ſterven, door gebrek aan wyze voorzorge en behorelyk voedzel? Ik behoef niet meer te zeggen, de tranen van velen myner vriendelyke Lezeresſen, op de ongelukkige herinneringe daarvan zullen het ſtuk genoeg bewyzen. Mogten zulke tranen tot eene waarſchouwing voor haar toekomend gedrag verſtrekken; en, gelooft my, geëerde Mejuffrouwen, uwe droefheid zal in vreugde veranderd worden, eene vreugde van den tederſten aart, edelmoedig en waarlyk loffelyk!

Laat geen man in de ydelheid zynes harten zegepralen, als of hy boven de ſchone ſexe verheven ware! want van haar hangt het alleen af, om den grond te leggen, niet van hetgene hy is, maar van

hetgene hy zal worden, gezond, ſterk, en dapper. Gy, Dames, formeert eenen held in de wieg, en moed wordt uit de borst ontfangen. De dankbaarheid vereischt daarentegen, dat de man u beſcherme. Het ſtaat derhalve aan u zelven, om hem bekwaam te maken, ten einde hy u deze beſcherming moge toebrengen. Zodanige ſchikking, myne Schonen, heeft de Natuur ten uwen voordeele in de Scheppinge gemaakt.

Maar om tot den landman te rug te keren, hy zal ons verder zeggen, dat, wanneer zyne bomen hunne kindſche ſterkte verkregen hebben, en wortel beginnen te ſchieten, het nodig is, dat hy ze uit de kwekerye in eenen uitgeſtrekter grond verplante, ten einde zy tot hunne natuurlyke volmaaktheid mogen komen. Op gelyke wyze gy, myne Vriendinnen, wanneer gy het kind door het teder voedzel der borst, zynen kindſchen ſtaat door hebt gebragt, moet ten tyde van het ſpenen, (welke mynes oordeels het best wordt uitgeſteld, tot dat het twaalf maanden oud is) uwe kleine kwekery ook in eenen uitgeſtrekter grond verplanten. Dat is, gy moet het overvloediger voedzel geven, om het dus tot ryper jaren te brengen.

Doch gelyk by dit werk van verplanten grote kundigheid en omzigtigheid van den landman vereischt worden, zo moet gy ook in dezen uwen post, om

kin-

kinderen te ſpenen, groot oordeel en voorzorg laten blyken; want de mode is zo ver van de Nature afgeweken, dat de grootſte omzigtigheid noodzakelyk zy, om het gelukkige midden aantewyzen.

Een andere voorzorg derhalve vereischt onze opmerking. De mensch wordt, volgens de tegenwoordige mode, grotelyks door dierlyk voedzel onderhouden. Een ſchielyke overgang van het eene uiterste tot het andere, is altyd gevaarlyk, en in elke wezenlyke veranderinge moet men, om ongemakken te vermyden, allengskens en trapswyze te werk gaan. Byaldien de Natuur ooit een oogmerk kon hebben, om de dieren, die we rondsom ons hebben, voor ons ten prooi te vernielen, zo mogen we zeer zeker beſluiten, dat dit voedzel nooit tot ons gebruik kon geſchikt zyn vóór dien tyd, waarop we tanden hadden, om het te kunnen eten.

Het ſleept vele kwade gevolgen na zig, wanneer men zyne ſpyze al te gretig doorzwelgt; doch indien de maag van volwasſen perſonen zo veel moet lyden, wanneer zy hunne ſpyze niet genoeg kaauwen, dan moet zekerlyk, de zwakke en tedere maag van kinderen, die nog gene tanden genoeg hebben, om dezelve te breken, nog veel minder in ſtaat zyn, om ze geheel ongekaauwd te ontfangen.

Dierlyk voedzel wordt dus in dien tyd des levens, door reden en overdenkinge volſtrekt verboden;

den: maar dewyl het eenigermate noodzakelyk is, hen tot hunne toekomende levenswyze voor te bereiden, zo kan hun nu ſpaarzaamlyk vleeſch-nat gegeven worden, en naarmate zy in ſterkte en ouderdom toenemen, overvloediger. Hierdoor worden de dierlyke ſappen, die het eenige voedzel in vleeſch onthouden, zonder eenige moeite voor de maag ontvangen; en laat men altyd gedagtig zyn, dat de ſappen van volwasſen dieren, den voorrang hebben, boven hetgene jong en vet gemaakt is; doch hiervan meer ter behorelyker plaatſe.

Laten de kinderen in dien tyd eens of tweemalen des daags, met omtrent een vierde van een pint vleeſch-nat, en een weinig brood daaronder geſpyzigd worden. Wanneer ge hun een ſtyve geley geeft, dan is een grote theekop vol genoeg, maar ik zou egter raden, 'er even zo veel warm water of melk by te doen, en insgelyks een weinig brood. De borst moet hun nu ook zo dikwyls niet gegeven worden, als toen zy geheel geen ander voedzel ontfingen; om kort te gaan, elke maaltyd, welke gy dus invoert, moet een van de vastgeſtelde tyden vervullen, waarop zy anderzins gezoogd werden. Dus worden zy by trappen en op eene ongevoelige wyze van de borst geſpeend, en aan dierlyk voedzel gewend, zonder eenige pyn van hunne zyde, of moeite voor de moeder.

Na

Na dat we dus de regte manier, om een kind aan de borst te leggen hebben aangetoond, als mede, op hoedanige wyze men het het voorzigtigst daarvan moet afnemen; zo zullen we in het volgende Vertoog, de veiligfte regelen aanwyzen, om een kind met de pypkan op te brengen; doch eene aanmerking of twee zal hier ter plaatfe niet ondienstig zyn.

De *jeu*, welke onder het fnyden uit het vleesch loopt, wanneer het op de tafel gebragt is, is uitermate gezond, dewyl het niets anders dan de zuivere fappen van het vleesch is. Eenige weinige lepelen vol van deze *jeu* van osfen of fchapenvleesch, gemengd met eene gelyke hoeveelheid warm water, en een weinig zout, maken een zeer goed vleeschnat. Ik maak hiervan gewag, om dat de ouders zig in 't algemeen verbeelden, dat het ongezond voor kinderen is; en dikwerf, wanneer ik het aanprees, heeft menig oude goede Dame zig ftoutelyk tegen my aangekant, bybrengende, dat het een kind met overtollige vogten opvult, terwyl dit in tegendeel, het eenige gedeelte van vleesch is, 't welk goed voedzel uitlevert.

Laat ik my hier ook mogen verklaren tegen de gewoonte, volgens welke men kinderen geen zout wil laten eten, uit vreze voor de fcheurbuik; naardien men geen onderfcheid maakt tusfchen gezouten fpyzen, en zout, 't welk men by de fpyze eet. Ten

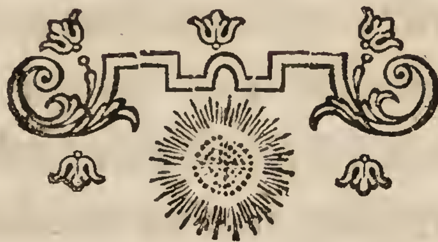
aan-

aanzien van dit ſtuk, heeft men ook dikwyls met ſterke vooroordeelen te ſtryden, want menigmalen is my van perſonen van eerwaardige jaren gezegd, dat men kinderen in de vroege dagen, geen zout moest laten eten; daarbyvoegende, misſchien met eene optrekkinge van de ſchouderen, die iets te beduiden hadt, dat de tegenwoordige eeuw, zig veel wyzer agt dan hare voorvaders.

„ Dierlyk voedzel, 't welk eenen aanmerkelyken „ tyd in zout heeft gelegen, wordt hard, en ver„ eischt meer kragt, om zodanig gebroken en ver„ teerd te worden, dat het tot voedzel geſchikt zy, „ dan zwakke magen in ſtaat zyn, om te werk te „ ſtellen; by gevolg, pekelvleesch, pekelſpek en „ dergelyke dingen, zyn ondienstig voor kinderen.„ Niettemin, zout op zig zelf is zo ver af van de ſcheurbuik te veroorzaken, dat men tegenwoordig in 't algemeen gelooft, dat het het grootſte tegengift daarvan is. Daarenboven is 'er eene zekere prikkelende hoedanigheid in het zout, welke de ſpysvertering grotelyks bevordert; maar al wat omtrent dit ſtuk van eenigen dienst is, moet bygevolg eer het zyne toebrengen, om het bloed te zuiveren, dan om het te doen vervuilen; 't welk de gewaande oorzaak is, van de tegenwoordige, menigmalen ingebeelde, maar ook dikwyls enkel eene ziekte naar de mode, de ſcheurbuik genaamd.

Men

Men heeft my menigmalen bedankt, voor de volgende onderrigtinge. Een handvol zout in een mengel fontein water gedaan, is een alleruitmuntendst water, om het vel te zuiveren. Het is deze zuiverende hoedanigheid van het zout, welke het zeewater zo dienstig voor hun maakt, die met brakingen gekweld zyn; door de bovengemelde hoeveelheid derhalve wordt het water nog kragtiger gemaakt, en zal het aangezigt en den hals van de puisten zuiveren, welken de Dames zo dikwyls ontrusten.

N E-

NEGENDE VERTOOG.

De veiligſte manier om kinderen met de pypkan optebrengen.

TOT hiertoe, myne wysgerige Schoonheden, hebben wy de wetten der Nature zorgvuldig gadegeſlagen, en hebben dezelven opgevolgd. Hare paden zyn oneindig verſcheiden. Elke ſtap, dien we doen, verſchaft ons nieuwe en bekorelyke gezigten. Wy hebben den mensch van het eerste tydperk van zyn beſtaan nagegaan, en wy volgden de reden en de natuurlyke drift, om hem ſterkte en kragt in het vroegtydigſte gedeelte des levens te geven. Zo ſchoon een dageraad belooft een ſterk en gezond geſtel; niettemin verpligt ons de noodzakelykheid, om nog tot eene andere beſpiegeling voorttegaan.

Het onderwerp van dit Vertoog zy derhalve het onderzoek, in hoe verre de kunst, de plaats der nature kan vervullen. Laten we een middel voor die ongelukkige moeders tragten aantewyzen, die door noodzakelykheid van het gelukkige genot beroofd zyn, om hare kinderen te zogen. Het kan zelfs der aandagt van de zodanigen niet onwaardig zyn, welken hen, uit verkiezinge, aan de zorg van anderen overlaten. Ik heb voorgenomen, myne aanmerkingen in dit Vertoog, in zo ver aantedringen, als myne onder-

onderrigtingen aan de deugdzame en waarlyk pryzenswaardige huismoeders gegeven zyn, by welken, al hetgene zy aan hare familie verfchuldigd zyn, zwaarder weegt dan alle andere bedenkingen. Om dan voorttegaan, wanneer de zuigeling zo ver is, dat hy gefpeend moet worden, en het met de pypkan gevoede kind insgelyks even ver is gebragt, dan zullen de regelen van levenswyze voor beiden dezelfden zyn; uit welken hoofde ik in myn laatfte niet verder ging, dan tot den bekwamen tyd, waarop men vleesch-nat, gelei, enz. mag beginnen te gebruiken. Al wat verder in overweginge zou kunnen komen, zal onder algemene regelen gebragt worden.

Wy hebben getoond, dat de moeders melk het natuurlyke en dienstigfte onderhoud is voor tedere kinderen; het is een vogt, dat ligt te verteren, reeds in eene dierlyke zelfftandigheid veranderd, en daarom het best gefchikt is tot voedzel voor kinderen. Deze aanmerking toont ook, dat het ligchaam van een kind door de Natuur zodanig is ingerigt, dat het alleen een vloeibaar voedzel kan ontfangen; eene byzonderheid, welke men noodzakelyk in 't oog dient te houden, dewyl zy regtftreeks ftrydig is met de algemeene tegenwerpingen tegen het begrip, dat de kinderen liever enkel tot het gebruik van de melk dan van dikker fpyzen moeten

bepaald worden, waarvan ik nog breedvoeriger zal ſpreeken, eer ik dit Vertoog eindige.

Wy hebben aangemerkt, hoe teder de maag en ingewanden van kinderen zyn, en daaruit afgeleid, dat byna elk ongemak, waarmede zy gekweld zyn, uit de ondienstige hoedanigheid van hun voedzel ontſtaat; en dat de al te grote hoeveelheid, welke men hun geeft, de ziekte ook vermeerdert. Wy merkten aan, dat de verterende kragten van een jonggeboren kind niet in ſtaat zyn, om zelfs uit brood een zagt voedzel hervoorttebrengen, en wy ſtelden ons deswege kragtig tegen de gewoonte om hen te voeden, met hetgene pap genoemd wordt. Maar onderſtelt het geval anders. Welk eene armoedige portie van onderſtand laat zulk eene moeder haar kind toekomen, die het ſlegts brood en water geeft!

Ik heb vele ongelukkige voorbeelden gezien van zulk eene vreemde behandelinge. Wy zelven zouden het inderdaad hard oordeelen, en niets dan de wrede noodzakelykheid zou ons kunnen dwingen, om zo ſpaarzaam te leven; daarenboven, hoe zou ons vleesch afvallen, en hoe onze kragten vervliegen? Doch indien dit zo is, kan het zekerlyk voor een kind niet dienstig zyn, welks beenen nog gene ſterkte genoeg hebben, om deszelfs lighaamsgeſtel te onderhouden. Hoe is het mogelyk voor een kind, om onder zulk eene behandelinge te groejen?

Mis-

Misſchien zullen ſommigen toeſtaan, dat een weinig melk met deszelfs voedzel gemengd wordt, doch egter zeer ſpaarzaam, om dat dezelve kwanſuis hunne maag verſtopt, en hen met ſlym opvult. Ongegrond en belachelyk zyn deze en alle andere bewyzen, welken tegens deze natuurlyke en gezonde kost kunnen aangedrongen worden.

Ik ſpreek hier van de melk, in algemene bewoordingen, dewyl ik in een volgend Vertoog de verſcheide hoedanigheden van verſchillende ſoorten van melk denk te onderzoeken, en aantetonen, tot welk gebruik elk ſoort het best geſchikt zy. Dewyl de melk van koejen het meest gebruikt wordt, en naar myn oordeel, in het algemeen, de bekwaamſte is, om aan ons tegenwoordig oogmerk te beantwoorden, zo gelieve men te begrypen, dat ik deze melk aanpryze, ten zy 'er in 't byzonder van een ander ſoort geſproken worde.

Ik weet zeer wel, dat vele perſonen, en misſchien eenige heeren, die de geneeskunde oeffenen, van my in gevoelen zullen verſchillen, wanneer ik koejenmelk den voorrang geef, boven alle andere ſoorten van voedzel, in de eerſte maanden, waar het nodig is een kind met de pypkan optebrengen. Laat ik hen alleenlyk mogen verzoeken, om 'er de proef van te nemen, dewyl ik uit de ondervindinge ſpreek, en indien zy reden hebben, om my naderhand te berispen, zo zal ik de zaak gewonnen geven; tot zo lan-

 ge

ge derhalve zal ik ten minsten op de eerlykheid van elk hopen.

Men heeft my menigmaalen te kennen gegeven, dat koejenmelk te ryk is, naardien ze te veel overvloed aan room heeft, en dat, daar dezelve van eene vette olieagtige nature is, zy eer het lighaam ſlap zal maken dan verſterken. Doch dit ongemak heeft men niet zeer te dugten van de melk, welke in en omſtreeks Amſterdam, of eenige andere onzer Steden, gebruikt wordt. En wanneer men al eens onderſtelt, dat dit het geval is ten platten lande, 't welk ik egter ver ben van toeteſtaan, dan kunt gy ze een weinig laten ſtaan, tot dat de room naar boven komt, en dan de afgeroomde melk gebruiken; of anderzins kunt gy, door ze te koken, dezelve voor het grootſte gedeelte deze olieagtige hoedanigheid ontnemen, welke zig van zelfs op de oppervlakte ſamentrekt, en dan geredelyk kan afgeſchept worden; of ze kan met water gemengd worden.

Daar dan deze zwarigheden uit den weg geruimd zyn, zo blykt, mynes oordeels, dat de melk van koejen het beste voedzel is, 't welk we in plaatſe van de borst kunnen gebruiken; en dat dezelve best aan het bedoelde oogmerk zal beantwoorden, wanneer zy ongekookt aan het kind wordt gegeven, ten zy het kind daarvan purgeert; in welk geval het koken in 't algemeen het ongemak zal voorkomen, 't welk naar alle waarſchynlykheid uit derzelver olie-

ag-

agtige deeltjes ontſtaat. Ik heb 'er niets tegen, dat 'er een kleine hoeveelheid Lisbonſche ſuiker bygedaan wordt, inzonderheid indien het kind hardlyvig is; en inderdaad dit kan dikwyls van dienst zyn, om te beletten, dat de melk niet zeer ſchielyk zuur wordt, waaruit menigmalen ongeregeldheden in de ingewanden ontſtaan. (*)

Eene aanmerking zal ik de vryheid nemen te maken, welke hier zeer wel te pas komt. Wy hebben in een vorig Vertoog aangemerkt, dat de melk der moeder, wanneer zy eerst in de borst komt, eene zui-

(*) Men gelieve zig te herrinneren, dat de kinderen, in deze gehele verhandelinge over het opvoeden, onderſteld worden, van ziekte vry te zyn; wanneer zy zig niet wel bevinden, is het de zaak van hun, welken voor hun zorg moeten dragen, een behorelyk voedzel voorteſchryven; en by vele gelegenheden kan de melk zodanig gebruikt worden, dat zy tot hunne herſtelling grotelyks van dienst, zo wel als een wel geſchikt voedzel zy. Is, by voorbeeld, het lighaam al te veel geopend, zo kan 'er ryst en kaneel bygedaan worden; maar dan moet men zorg dragen, dat de ryst wel in het water gekookt worde eer zy met de melk gemengd wordt. Zo het water ſcherp is, ſchryf ik deze kost aan kinderen voor: kook een lepelvol gemalen ryst, met een weinig kaneel, in een half pint water, tot dat het water byna verteerd is; doe 'er dan een pint melk by, en laat het geheel zagtjes vyf minuten koken; laat het hierop door een linnen zeef zygen, en maak het ſmakelyk met een weinig ſuiker. Dit voedzel dient in diergelyke ongemakken zeer wel, om de herſtelling te bewerken.

zuiverende hoedanigheid heeft. Maar wanneer dan de kinderen van de gelegenheid zyn verfteken, om dezelve te krygen, dan is in derzelver plaatfe eenig zagt buikzuiverend middel ten hoogften dienstig, om zulk eene prikkeling aan de ingewanden te geven, als de Natuur anderzins door middel van de moeder daartoe bereid heeft. Hetgene ik ondervonden heb, het best gefchikt te zyn, om aan dit oogmerk te beantwoorden, is het volgende:

Neem, zeggen we, *fyroop van violen, en olie van amandelen, van elk een once, benevens vier, of vyf greinen rhabarber.* Dit mengfel door elkander geflagen zal tamelyk wel met elkander vereenigen. Daarvan kan een theelepeltje vol gegeven worden, zo dikwyls gy het nodig oordeelt.

In geval het kind de melk gekarteld wederom opgeeft, dan zal eene kleine hoeveelheid zout het in 't algemeen voorkomen; eene byzonderheid, waarop ik wenschte, dat men agt mogt geven, dewyl vele kinderen aan dit ongemak onderhevig zyn, en dewyl het een middel is, 't welk, zo veel my bekend is, zelden de bedoelde uitwerking mist, ten zy het kind al te fterk gevoed worde. Wanneer een kind de melk weder opgeeft, dan moet het als eene ziekte aangemerkt worden, voornamelyk zo zy zig gekarteld vertoont; dewyl zy dan de eerfte verandering ondergaan is, welke zy in de maag ondergaan moet, en bygevolg toont, dat de maag zelve te zwak is,

om

om haren dienst verder te verrigten; in dit geval heeft de maag fomwylen overvloed aan eene al te grote zurigheid, maar menigvuldiger is zy overladen en verdrukt door de hoeveelheid, welke men het kind gegeven heeft. De melk kartelt altyd in de maag, en het is alleen eene gemene Dwaling, wanneer men het tegendeel onderftelt, want daardoor wordt zy een wezenlyke fpyze, en verfchaft een behorelyk voedzel aan kinderen en andere dieren, terwyl, zo zy in eenen vloeibaren ftaat bleef, zy maar weinig tot hun onderhoud zou toebrengen.

Hetgene wy vervolgens in agt te nemen hebben, is de hoeveelheid van melk, welke gevoegelyk aan een nieuw geboren kind, in de vier en twintig uuren kan gegeven worden. Wat dunkt u, myne waarde Dames, dat een pint eene genoegzame hoeveelheid is voor den dag en den nagt? Ik hoor, dunkt my, eene uitroeping: ô barbaarsch mensch! Onder voorwendfel van ons te willen verbeteren, meent hy de hulpeloze fchepzeltjes van honger te laten fterven. Heeft men ooit te voren van zulk eene wreedheid gehoord? Slegts een pint melk op den dag aan een kind te geven! Ja het zou wel twee mengelen pap eten, en nog om meer fchreeuwen. Doch in weerwil egter van alle verwonderinge, zal een kind uit een pint *melk* meer wezenlyk en goed voedzel trekken, dan uit tien mengelen *pap*, gelyk het genoemd wordt; ja ik zou wel mogen zeggen meer

voedzel dan uit eenig ander ſoort van ſpyze. Want niettegenſtaande de ſappen, die onderhoud verſchaffen, vloeibaar zyn, moet 'er egter noodzakelyk de kragt van het wezenlyke voedzel in zyn; en ſchoon een man, die aan dagelykſchen arbeid gewend is, wel haast zou uitgemergeld zyn, indien hy gedurig van vleeschnat moest leven; zou egter de melk alleen zyne kragten en levensgeesten in ſtand houden; om dat zy in de maag kartelt, en daardoor eene vaster en voedzamer ſpys wordt. Men herinnere zig daarenboven, dat zo wel menſchen als dieren hun gedurig onderhoud trekken uit een melkagtig ſap, 't welk in hunne eigen lighaamen bereid wordt uit het voedzel, 't welk zy genieten, gelyk hierboven in het vierde Vertoog getoond is.

Daar zyn, gelyk we hebben aangemerkt, zeer grote dwalingen omtrent de hoeveelheid zo wel als de hoedanigheid van het voedzel van een kind. Te voren is reeds aangemerkt, dat de maag van een kind niet altyd moet opgepropt wezen. Hieraan is het voor een groot gedeelte toeteſchryven, dat zy zo gedurig hun voedzel wederom overgeven. Eene omſtandigheid, welke van ſommigen voor natuurlyk en gezond wordt gehouden, en die uit dien hoofde op eene verkeerde wyze deze geſteldheid aanmoedigen door menigvuldige braakmiddelen. Maar zekerlyk, de Natuur hadt nooit eenig oogmerk, om ons meer voedzel te doen nemen, dan tot ons onder-

derhoud nodig is. Vindt ooit eenig mensch in eenen goeden ſtaat van gezondheid, na een matig en behorelyk maal, een neiging, om het wederom optegeven? Hoe kan men derhalve onderſtellen, dat het voor kinderen natuurlyk zyn zou? Een weinig opmerking zou zulke oppervlakkige waarnemers wel haast van hunne dwalinge overtuigen, want gy zult zelden een kind vinden, 't welk zyn voedzel wederom opgeeft, wanneer het behorelyk gevoed wordt.

Dat derhalve een pint melk in de eerſte week of twee te weinig zou zyn, is eene volſtrekte dwaling, want het blykt, dat het genoeg is, om het kind te onderhouden; en men heeft veel erger gevolgen te dugten, wanneer men het te veel geeft. Wy moeten allen dikwyls ondervonden hebben, hoe noodzakelyk het zy, hongerig te zyn, ten einde wy ons voedzel met ſmaak mogen nuttigen, en dat gedurig te eten de graagte verdryft. Het moet des zekerlyk even noodzakelyk zyn, dat de maag van een kind, ſomwylen het gevoel van honger moet gewaar worden.

Zouden niet drie of vier pinten melk in de vier-en twintig uuren aan een volwasſen perſoon onderhoud geven? Indien dit waar is, dan is ongetwyffeld een derde gedeelte overvloedig genoeg, om een jonggeboren kind te voeden. Doch men gelieve my egter niet zo te verſtaan, als of ik angstvallig wilde vitten op een lepelvol of twee; myn oogmerk is en-

kel, om den opregten onderzoeker byteſtaan in het wezenlykſte gedeelte van de behandelinge van kinderen, die van de borst beroofd zyn.

Hetgene wy vervolgens dienen te bepalen, is de gepaste hoeveelheid, welke voor eene maaltyd kan gegeven worden. Een vierde van een pint is volkomen genoeg, om op eenmaal genomen te worden, en laten de uuren van het eten, zo wel als elke andere byzonderheid, geſchikt worden, volgens de regelen, die in het zevende Vertoog ter nedergeſteld zyn. Na verloop van agt of veertien dagen kunt gy, hetgene dagelyks wordt gegeven, met een vierde van een pint vermeerderen; en ten einde van eene maand, kunt gy 'er anderhalf pint aan geven in de vier en twintig uuren; nog een half pint kan 'er by trappen aan vergund worden, tegens den tyd dat het drie maanden oud is, en deze hoeveelheid kan, indien het kind zeer graag is, nog tot drie pinten op den dag vermeerderd worden; 't welk ik my verzekerd houde, indien de melk goed is, genoeg te zullen wezen: en deze hoeveelheid toeteſtaan, zal, gelyk ik hoop, de geſtrenge berisping van elke Dame doen ophouden.

Na dat ik u dus myne gedagten omtrent dit gedeelte van de behandelinge van een kind heb medegedeeld, is 'er ſlegts eene redelyke tegenwerping, welke my treft, tegen de gepastheid van zulk eene gemakkelyke en eenvouwdige manier, om kinderen

met

met de pypkan optebrengen. Hun natuurlyke voedzel wordt erkend melk te zyn; maar dan zou men kunnen inbrengen, dat de Vrouwen melk, ingevolge van de ſpyze, welke de moeder gebruikt, verſterkender is, dan die van koejen, ezelinnen, of eenig ander ſoort van dieren. Dit ſta ik toe; maar dan bewyst deze redenering wederom even klaar, dat in de melk van koejen een groter gedeelte van de natuur van plantgewasſen is dan in de melk van vrouwen, en egter, gedurende de eerſte maanden is alles, waarop de voorſtanders van de tegenwoordige gewoonte aandringen, Bry, Brood-pap, enz. 't welk geheel en al van plantgewasſen is; en derhalve vereiſchen hunne bewyzen geen verder antwoord. Stelde men voor, om eenig behorelyk vleeschnat by de koejen melk te voegen, na de eerſte vier of vyf weken, wanneer 'er gene byzondere omſtandigheden zyn, die het verbieden, zo zou het ontwerp redelyk ſchynen, om het onderſtelde gebrek van de dierlyke hoedanigheid te vervullen; en het is een ſtuk, waaraan ik geredelyk myne toeſtemming zou geven, ja hetgene ik zelfs tegens het einde van de derde maand meende aantepryzen. Ik ſchryf menigmalen voor, dat melk en vleeschnat onder elkander gemengd worden, en houde het voor een dienstig voedzel. Maar laat zulk een maal egter telkens, gelyk ik hiervoren reeds heb geraden, de plaats van de gewoonlyke melk vervullen. Op hoedanige wyze gy de

kin-

kinderen ook moogt behandelen, draagt zorg, dat ge hen niet al te veel voedt.

Daar is nog eene byzonderheid van groot gewigt, welke men dient in agt te nemen, en zo zy regt van myne fchone Leerlingen wordt begrepen, zal zy haar overtuigen, dat hetgene wy in de eerfte maanden toeftaan, overvloedig genoeg is. Het is de manier, waarop de kinderen behoren gefpyzigd te worden.

Het is zekerlyk eene verkeerde handelwyze, wanneer men een grote fchaal vol pap in hunne kleine mondjes fteekt, en het hun al te gelyk in den tyd van een minuut laat doorzwelgen; en dan misfchien, om dat ze nog fchreeuwen, hun een twede in 't lyf perst, welke zo haast niet beneden is, of ze wordt wederom opgegeven.

Wy hebben hierboven gefproken van de kwade gevolgen, waaraan volwasfen perfonen onderhevig zyn, die hunne fpyzen te gretig doorzwelgen, en de ondervinding moet eenen iegelyk dikwyls overtuigd hebben, dat eene veel kleiner hoeveelheid, dan we in 't algemeen gebruiken, zo het op ons gemak, en wel gekaauwd, wordt gegeten, voor eene maaltyd genoeg zal zyn; als mede, dat we na zulk een maal geneugelyker fchynen, en meer genegen zyn, om ons werk of vermaak, met veel groter gemak voor ons zelven te agtervolgen. In tegendeel, door een al te haastig en hartig maal zal de maag al te veel uitgefpannen worden, 't welk altyd traagheid, en eene

nei-

neiging tot ſlapen veroorzaakt. Hetzelfde moet zekerlyk ook ſteek houden met opzigt op kinderen.

Daarenboven, om melk uit de borst te krygen, heeft de Natuur de kinderen wyslyk onder de verpligtinge gelegd, om hun voedzel, als het ware, te moeten verdienen, door den arbeid van het uittezuigen. Dewyl de hoeveelheid, welke uit de borst komt, uitermate gering is, zo vereischt het eenen langen tyd, om een vierde van een pint te krygen; en de poging zelve, welke zy moeten aanwenden, maakt hen moede, eer ze te veel ontfangen hebben. Dit toont, mynes oordeels, ten vollen, dat deze hoeveelheid voor eene maaltyd genoeg is.

Niets ontbreekt 'er derhalve meer, gelyk ik hope, om ons ontwerp te voltojen, dan eene uitvinding, welke de plaats der tepel kan vervullen, op dat het kind nog moge blyven werken, om zyn onderhoud te verkrygen, 't welk alleen grotelyks de dwaling aangaande de hoeveelheid zal voorkomen. Veele van onze gewoone Pypkannen voldoen byna genoeg tot dit oogmerk, of anders behoeft het ten minste weinig moeite te kosten, om dezelve volmaakt goed te krygen.

TIEN-

TIENDE VERTOOG.

Algemene behandeling van kinderen, van den tyd af, dat zy gespeend worden, tot dat zy omtrent twee jaren oud zyn; benevens aanmerkingen omtrent het uitkomen van de tanden.

Juist zo even kom ik uit een kinderkamer, waar ik, met een zuiver genoegen, eene gelukkige moeder zag, met een aartig popje aan haar borst, 't welk zy het vermaak hadt, in zyne vroege dagen, door hare minzame genegenheid en tederheid, in 't leven behouden te hebben: een kind, 't welk onder droefgeestige omstandigheden was geboren, naardien de moeder zelve met een vreeslyk gezwel in de keel was gekweld geweest, en zig vyf of zes weken lang voor hare verlossing in de ziekenkamer hadt moeten houden. Niemand verwagtte, dat het kind in leven zou blyven, en men twyffelde even zeer aan het leven der moeder. Niets dan de grootste zorg van haren kant heeft het kind in 't leven kunnen behouden; en ware het aan eenige andere persoon toebetrouwd geworden, zo zou de ziekelyke toestand van deszelfs ingewanden by de geboorte, waarschynlyk, zeer haast

haast een einde aan deszelfs beſtaan gemaakt hebben.

Oordeelt, gy bedagtzame Schonen, volgt met my de vermakelyke overdenkingen van deze deugdzame moeder! Beſchouwt haar, eenen vriendelyken jongen aan hare borst ſtrelen, aan wien zy niet alleen een wezen gaf, maar ook edelmoedig zyn welvaren boven alles den voorrang gaf, en wien zy, zelfs ſtrydig met den raad harer vrienden, dorst zogen; waardoor zy haar eigen leven in gevaar bragt, om het leven van haar kind te behouden. Mogten dankbaarheid en liefde in zyne borst haren zetel nemen, en hem op eene deugdzame wyze aanſporen, om deze waarlyk moederlyke genegenheid te belonen! Mogt hy in toekomende jaren het vermaak en ſteunzel van haar afnemend leven worden!

Deze beminnelyke moeder heeft nog drie kleintjes, welken in gezondheid en ſchoonheid byna huns gelyken niet hebben. Allen zyn ze onder hare eigen vleugelen opgevoed, allen door hare borst onderhouden. Welk eene aanmoediging is dit, om de Natuur te volgen! Haar hart wordt nooit door de bittere herdenking verſcheurd, dat zy haren pligt omtrent hare kinderen niet hadt waargenomen. Roemryk voorbeeld! dat lof waardig is, dat verdient nagevolgd te worden!

Maar om tot ons tegenwoordig ſtuk terug te keren, daar de zuigeling geſpeend, en het met de

pyp-

pypkan gevoede kind even ver gevorderd is ; zo zullen we nu onze verschillende kwekeryen by elkander brengen, en ons best doen, om dezelven onder eene algemene besturinge te doen opgroejen.

Ik moet egter verlof verzoeken, om vooraf te mogen aanmerken, dat, gelyk ik te voren heb geraden, om het kind aan de borst te houden, tot dat het twaalf maanden oud is, en insgelyks de voorzigtigste wyze heb aangewezen, waarop men vleeschnat en soepen mag beginnen te gebruiken, als voorbereidzels, om het geheel te spenen; aldus ook dit Vertoog geschikt is, om eene behorelyke behandeling van kinderen aantepryzen, van den tyd van een tot twee jaren.

Dewyl ik insgelyks de beste wyze heb voorgeschreven, om kinderen met de pypkan optebrengen, volgens zodanige beginzelen, die de Natuur het naaste komen, zo dat men zekerlyk gene uitzonderingen daarop kan maken; en na dat ik hen het gebruik van vleeschnat en soepen zelfs vroeger dan het zuigend kind heb toegestaan; zo zal ik onderstellen, dat dezen ook by trappen twaalf maanden bereikt hebben, en van daar met hun beiden tegelyk voortgaan.

Ik moet ernstiglyk raden, dat zy stipt aan de volgende levenswyze gehouden worden, en niet meer dan drie, of ten hoogsten vier malen in de vier en twintig uuren gespyzigd worden. De hoeveelheid voor elke maaltyd kan nu gevoegelyk aanmerkelyk

vergroot worden; ze zal derhalve langer van dienst zyn, eer de maag ledig wordt.

Dus by voorbeeld, laat hun ontbyt, te zes of zeven uuren des morgens, een half pint verfche melk zyn met omtrent twee oncen brood daarin; de twede maaltyd zy een half pint goed vleeschnat met dezelfde hoeveelheid brood, en laat dit hun omtrent tien of elf uuren des voormiddags gegeven worden; de derde maaltyd, omtrent twee of drie uuren des namiddags, zy vleeschnat op dezelfde wyze; en hun avondmaaltyd, omtrent zes uuren des avonds, verfche melk en brood, even zo als tot het ontbyt. Indien ge in plaatfe van vleeschnat, geley of jeu gebruikt, laat hetzelve altyd klaar en onvermengd zyn; en eene minder hoeveelheid zal genoeg wezen.

Indien de kinderen tusfchen hunne maaltyden dorstig zyn, zo kan hun een weinig gersten water en melk gegeven worden, maar ik zou deze gewoonte egter niet al te dikwyls aanraden.

Hieruit blykt volkomen, dat het algemene oogmerk is, de hoeveelheid der melk te verminderen, naarmate men ander vaster en behorelyk voedzel begint te gebruiken, hoewel ik egter altyd een pint melk dagelyks aan kinderen zou laten toekomen.

Zoete fpyzen, gefuikerde amandelen, enz. alle welke dingen ftrekken, om de graagte te verdryven, zyn ten hoogften ondienftig; en behoren

ren aangemerkt te worden, als een van de schadelyke uitwerksfelen der overdaad. Waar vindt men een kind, 't welk, ongewoon aan zulk eene inschikkelykheid, niet even zeer zou voldaan zyn met een korstje brood? Het is hier myne zaak niet, om my op zulke wysgerige gronden in het gevoelen over het voedzel intelaten, dat ik met hun in geschil zou treden, die onderstellen, dat hetzelve ten eenenmale uit de suikeragtige hoedanigheden der spyze voortkomt: Maar terwyl ik hun al de kragt toesta, welke hunne bewyzen kunnen hebben, antwoord ik, dat de Natuur altyd de beste Scheidkundige zal zyn, om deze suikeragtige deeltjes van de spyze, welke wy gebruiken, aftezonderen. Dus veel voor het tegenwoordige met opzigt op de schikking van hunne levenswyze.

Wat andere byzonderheden betreft; tegenwoordig moet men hen weinig of geheel niet over dag laten slapen. De open lugt en beweging mogen grotelyks aangeprezen worden. Laat hen zo vroeg opstaan, als gy het goedvindt; en hoe vroeger zy te bed gebragt worden, wanneer de avond begint te vallen, des te beter. Hunne kleding moet nu, en inderdaad ten allen tyde, ligt en gemakkelyk zyn. Staat op generhande wyze toe, dat kinderen in zeer warme vertrekken gehouden worden, maar gewent hen by trappen aan die veranderingen der jaargetyden, waarmede zy in volgende jaren zullen genoodzaakt zyn te worstelen.

Het

Het is een groot ongeluk voor kinderen, dat ze te teder opgebragt worden. Byaldien de Voorzienigheid hierna mogt goedvinden, hen met wederwaardigheden te laten worstelen, hoe weinig zullen ze in ſtaat zyn, om dezelven te boven te komen? Een kind, 't welk dus wordt gekoesterd, wordt gemenelyk te tenger en te zwak, om ongemakken te overwinnen. Bragten de nood of het geval hem naderhand in de noodzakelykheid, om zyn geluk op de woedende zee te zoeken, of om zyn deel te dragen in den moejelyken dienst voor zyn vaderland te lande; hoe elendig zou zulk een man zig vertonen! Hoe weinig geſchikt voor de noodwendige moeite van belegeringen, ſtormen, en onweersbuien! Maar deze grote dwaling egter, men erkenne het tot lof der goede moeders, is in later jaren zeer veel verbeterd geworden.

Het zy my vergund, myne Schone Vriendinnen, iets te mogen aanmerken aangaande den tyd en de manier, om de kinderen aan het gaan te brengen. Met betrekkinge op den tyd, de ſterkte van het kind moet denzelven bepalen. Hiervan moogt ge u verzekerd houden, dat alle kinderen eene neiging tot gaan zullen laten blyken, zo haast hunne beenen eene genoegzame vastheid verkregen hebben, om het lighaam te kunnen dragen. Ik ben bedugt, dat vele zware kinderen ongelukkig gemaakt worden, doordien men hen hunne zwakke kragten laat ge-

bruiken, om te vroeg te gaan. Het is ongetwyffeld een gemak en verligting voor de voedsters, wanneer ze hen op hunne voeten zetten, dewyl zy hen dan niet op de armen in beweginge behoeven te houden; en gevolgelyk zyn ze zo groot een last en moeite niet voor hun, die het opzigt over hun hebben. Maar het is een misslag, die gantschelyk moet veroordeeld worden, en waartegen ik u inzonderheid waarschouwe, dewyl, wie gy ook moogt hebben, om uwe kinderen optepassen, zy hen zekerlyk om de bovengemelde reden tot gaan zullen aanzetten.

Weg dan met uwe leibanden, en loopwagens, en alle andere kunstige uitvindingen, welken strekken, om de kinderen eer tot het bedoelde oogmerk te brengen dan de Natuur raadzaam oordeelt. Onze jonge planten moeten zonder kunst opgekweekt worden. De naarstige hovenier, het is waar, kan op zyne uitheemsche planten, en vroegtydige vrugten roem dragen, door dezelven met geweld tot rypheid te brengen. Maar, zegt egter, gy Epikurus kinderen, zyn uwe druiven of ananassen, die dus geteeld worden, gelyk aan het voortbrengsel van hun natuurlyk klimaat? En, niet tegenstaande de verdiensten van uwen hovenier, die dus in staat is, om dezen sterken trek tot eene overdadige buitensporigheid genoegen te geven; zou zelfs in dezen uwen geroemden hoogmoed een eenvouwdige boer wys ge-

noeg

noeg zyn, om uwe dwaasheid ten toon te ſtellen; doordien hy opregtelyk den voorrang aan de Natuur zou geven. Zo als de vrugten zyn, wateragtig en onſmakelyk; zo zyn ook de planten, die dus met geweld gedreven worden, zwak en teder; vatbaar voor de geringste belediging, en blootgeſteld aan gedurige gevaren: Zodanig zyn insgelyks de arme zwakke kinderen, welken men met geweld doet gaan, eer de Natuur hen daartoe geſchikt hadt; terwyl anderen, die zonder kunst behandeld worden, gelyk vrugtbare wynſtokken, de ſtrenge jaargetyden braveren, en in hunne natuurlyke kragt en ſterkte zegepralen.

Myn oogmerk in hetgene omtrent dit onderwerp gezegd is, is geenzins, om hen daarin te verhinderen, wanneer zy 'er waarlyk eene neiging voor betonen, maar alleen om u te waarſchouwen, dat gy niet te voorbarig moogt zyn. Het is mynes oordeels eene goede manier, dat men de kleine ſchepzeltjes op een tapyt, of eenige andere gemakkelyke plaats laat kruipen, en hen zo lang rond laat tuimelen, als zy willen. Op deze wyze zal men een beweging aan het lighaam en de leden geven, zonder zo lang in dezelfde houding te blyven, dat men eenige verdrajing te vrezen hebbe, van een al te zwaar gewigt van het lighaam. Laat hen dus by trappen regt op leren gaan, waartoe hunne eigen neiginge, in navolginge van de genen, die by hen zyn, hen zal

 aan-

aanzetten, zo haast de Natuur het goedt vindt.

Thans zal ik verlof verzoeken, om eenige weinige bedenkingen met betrekkinge op de tanden te mogen opperen. Eene omſtandigheid, die wel degelyk in aanmerkinge komt, gelyk de droevige ondervinding ons dagelyks leert.

Kinderen zyn met het uitkomen der tanden gekweld, van de vier of vyf maanden af, tot dat ze twee jaren, en daar boven zyn; ja ſommigen zyn zo agterlyk, dat ze hun geheel getal niet hebben, voor dat ze volle drie jaren bereikt hebben. Ik zal my in het onderſcheiden der tanden niet inlaten, maar van dezelven in 't algemeen ſpreken, zo dat het een genoegzaam denkbeeld geve van de voorzorge, welke ik meen aantepryzen.

Het is dus zeer onzeker met betrekkinge op den juisten tyd, waarop zy eenigen van hunne tanden ſchieten; maar dit hangt, naar myne gedagten, ook voornamelyk af van de ſterkte van het geſtel; en indien de regelen, in de voorgaande Vertoogen ter nedergeſteld, behorelyk in agt worden genomen, zult ge in 't algemeen bevinden, dat de kinderen alle hunne tanden hebben, tegens den tyd, dat ze omtrent twee jaren oud zyn: Gy zult insgelyks zelden een voorbeeld ontmoeten, dat ze met moeite uitkomen. Het is reeds aangemerkt, dat de reden, waarom zy zo agterlyk in hunne tanden zyn, en waarom zo vele kinderen uit dien hoofde verloren

gaan,

gaan, geheel en al is toeteſchryven aan eene zwakheid van het lighaam, 't welk een ſtuk is, dat naauwelyks van iemand zal ontkend worden.

Maar dewyl men egter, wanneer het geſtel van zelve niet ſterk genoeg is, veel baat kan hebben by het doorvlymen van het tandvleesch; zo laat gene valſche liefde, tederhartige moeders weerhouden, om zulk eene verligting aan hunne kindertjes te laten toekomen, in de hevige pynigingen, welken zy door het uitkomen der tanden lyden. De werking kan voor geen pyn gehouden worden, want indien ge hun iets met een ſcherpen kant in den mond ſteekt, zo zullen ze u de moeite ſparen, om het te doen, door hard tegen het werktuig te drukken, en het tandvleesch zelve doorteſnyden.

Wanneer de tanden door het gezigt of gevoel kunnen ontdekt worden, dan is 'er zeer weinig aandoening van gevoel in het tandvleesch, hunne pynen ontſtaan uit de gevoeligheid van een fyn vliesje, 't welk de tanden omvat: Indien dit vliesje genoegzaam van elkander is geſcheiden, ſchoon het tandvleesch wederom mogt toelopen, zal 'er egter geen ongemak meer zyn; want de tanden, die dus doorgevlymd zyn, zullen van langzamerhand zonder verdere pyn uitkomen. Laat derhalve nooit, gelyk ik zeide, een vooroordeel als dit u terughouden, om zulke arme hulpeloze ſchepzeltjes verligting toetebrengen.

Daar zyn vele perſonen, die omtrent den ouderdom van twintig jaren, twee en ſomwylen vier nieuwe tanden krygen, in het voorſte gedeelte van de kinnebakken, en uit hoofde van den tyd des levens, waarin ze te voorſchyn komen, worden zy wysheids tanden genoemd. Laat ik zulke wyze luiden, die van de pyn by deze gelegenheid overtuigd zyn, mogen verzoeken, om te overwegen, hoe ondragelyk het voor veele kinderen moet zyn, die misſchien alle hunne tanden byna op eenmaal krygen; en dat wel op eenen tyd, wanneer hun teder maakzel nog maar weinig in ſtaat is, om pyn te kunnen verdragen. Vele volwasſen perſonen zyn genoodzaakt, zulke tanden te laten doorvlymen, laten zy dan verklaren, hoe veel verligting zy by deze eenvouwdige, maar nuttige werkinge vonden.

Eene onpartydige redenering, volgens ondervindinge, is de veiligſte weg, om vooroordeelen te overwinnen; en zy, die zig de vryheid nemen, om met opregtheid op dit ſtuk te denken, zullen, des twyffel ik niet, de kragt van dit bewys toeſtaan.

Het zal hier ter plaatſe niet ontydig zyn, eene waarſchouwing te geven, welke zy, die tanden doorvlymen, wel zullen doen, in agt te nemen; dewyl onagtzaamheid of onkunde in de werkinge dikwyls het bedoelde nut verydelt. Laat ik u mogen raden, u niet op oude vrouwen of voedſters te verlaten, die

het

het met kromgebogen zestehalven, en dergelyke nietswaardige middelen tragten te doen.

Wy merkten een weinig hiervoren aan, dat de pyn ontſtaat, niet uit het tandvleesch, maar uit de gevoeligheid van een fyn vliesje, 't welk de tanden omvat. Het is derhalve niet genoeg, dat men eene inſnyding over langs in het tandvleesch maakt, 't welk maar al te dikwils geſchiedt, zonder dit vliesje van een te ſcheiden; in welk geval het, in plaatſe van goed, veeleer kwaad doet. Na dat het tandvleesch doorgeſneden is, moet het werktuig rond om den tand gedraaid worden, en het zal den lyder voldoening geven, wanneer het aan alle kanten tegen den tand wryft, 't welk dit al te gevoelige vliesje wel degelyk van elkander zal ſcheiden. Zo het tandvleesch buitengemeen taai is, dan moet 'er insgelyks eene inſnyding over dwars in gemaakt worden, en met deze voorzorgen zal de werking zekerlyk wel ſlagen. Ouders kunnen omtrent deze byzonderheid niet te zorgvuldig zyn, want ik heb dikwyls kwade gevolgen uit de bovengemelde onagtzaamheid waargenomen.

In myne waarnemingen omtrent kinderen, die verloren gaan, tusſchen den ouderdom van vyf maanden, en drie jaren, heb ik gevonden, dat zy in 't algemeen weggerukt worden, of door ſchielyke ſtuiptrekkingen, of door hetgene eene tanden-koorts genoemd

noemd wordt, of door eene kwyning van het lighaam; in de beide laatste gevallen wordt het toneel insgelyks gemenelyk met stuiptrekkende vlagen gesloten.

Dewyl men dikwyls heeft aangemerkt, dat de oorspronkelyke oorzaak van deze ongemakken ontstaat uit de verkeerde behandelinge der kinderen, zo schynt het my even duidelyk, dat de onmiddelyke oorzaak van deze toevallen byna altyd ontstaat uit gebrek aan sterkte in het gestel, om de tanden te doen uitkomen. Het is waar, de ingewanden zyn somwylen sterk ontsteld, 't welk inderdaad in 't algemeen van eene kwyninge van het lighaam gevolgd wordt; maar dan is egter tevens de onmiddelyke oorzaak van dergelyke ongemakken de tand. Want indien de kinderen in staat zyn, om het bovengemelde ondienstige voedzel in hunnen tedersten staat, gedurende de eerste vier of vyf maanden, te verdragen; dan zullen zekerlyk de levenskragten, zonder eenig kragtiger beginsel, naderhand door hetzelve alleen niet overweldigd worden.

Dit spoort my in 't byzonder aan, om het doorvlymen van het tandvleesch aan te pryzen, eer het te laat is, om kinderen hulp te kunnen toebrengen; dewyl ik vastelyk overtuigd ben, dat vele zouden kunnen behouden worden, die by gebrek daarvan dagelyks het slagtoffer van deze ongemakken worden.

On-

Onder vele andere voorbeelden, welken ik zou kunnen te berde brengen, om de noodzakelykheid te tonen, dat men deze werking moet toestaan, eer de kragten van het kind vervlogen zyn, en deszelfs lighaam aan 't kwynen is, zal ik dit Vertoog eindigen met een aanmerkelyk geval van die natuur.

Eene arme vrouw in de nabuurschap bragt, eenigen tyd geleden, haar kind by my, het was op het oog een wakker fraaje jongen, en toen omtrent negen maanden oud. Zy vroeg my om raad wegens eenen uitslag, welken het kind over zyn geheel lighaam hadt, en welken zy schurft noemde; maar ik vond niets anders dan eenige puisten, welken uit de onbehorelyke hoedanigheid van deszelfs voedzel ontstaan waren: en inderdaad, niettegenstaande het dikke voorkomen van den jongen ('t welk in waarheid niet anders was dan een gezwollen vet) was hy waarlyk van een zeer zwak maakzel, gelyk uit het vervolg blykt; en ik oordeel het nodig, als een verder bewys van myne stellinge, u te berigten, dat zyn vader in dien tyd tusschen de zestig en zeventig, en zyn moeder niet minder dan vier of vyf en dertig jaren oud was.

Byna zes maanden daarna kwam dezelfde vrouw my verzoeken, dat ik de goedheid mogt hebben, om nog eens naar haar kind te zien, 't welk, gelyk ze zeide, op 't sterven lag. Ik zag een kind,

dat

dat tot een louter geraamte uitgeteerd was. Hy lag naar den adem te hygen, en hadt in vier en twintig uuren weinig of geen voedzel genuttigd. Wanneer ik den kleinen lyder nader onderzogt, vertoonde zig geen een tand. De oorzaak van de ziekte bleek my derhalve onmiddelyk ten klaarsten; maar ik zeide haar, dat het te laat was, om van dienst te zyn, want ik bevond, dat het kind niet weder kon hersteld worden.

Maar, om egter de moeder genoegen te geven, ried ik, dat men het tandvleesch zou doorvlymen. Tot verwondering van allen, die by het kind waren, werden zestien grote tanden uitgesneden; maar dewyl het tandvleesch, by gebrek van deze werkinge, zeer hard was geworden, zo werdt zulks nu met geene geringe moeite verrigt. De onmiddelyke verligting, welke het kind daaruit ontfing, deedt hen allen nog meer verbaasd staan. Het bekwam ogenblikkelyk uit eenen stuiptrekkenden toestand, waarin het te voren lag, kende allen, die in het vertrek waren, en zwelgde, terwyl ik 'er by stond, gretiglyk eene aanzienlyke hoeveelheid voedzel door.

De dankbare moeder bedankte my duizend malen, en laakte zig zelve, om dat zy had uitgesteld, my eer te gebruiken. Maar, helaas! ik voorzag, dat het enkel eene verligting was voor eenen korten

ten tyd, dewyl zyne kragten uitermate uitgeput waren. Ik verliet haar, zonder de minste hoop op zyne herſtelling te geven, en den volgenden morgen ſtierf het kind. Het zal, des houde ik my verzekerd, geheel onnodig zyn, eenige verdere bedenking omtrent dit geval by te brengen. Het is klaar, dat, waren de tanden ter behorelyker tyd uitgeſneden, dit dodelyke toeval niet zou gebeurd zyn.

ELFDE VERTOOG.

Algemene behandeling der kinderen, van twee jaren af, tot dat zy de kinderkamer verlaten.

De beoeffening van den geest heb ik met voordagt tot het onderwerp van myn volgend Vertoog bewaard, om welke reden ik nu myne aanmerkingen omtrent het opvoeden zal eindigen, en de veiligste en verstandigste manier tragten aan te tonen, om kinderen tot de gewoonlyke levenswyze van het huisgezin te brengen.

Eindelyk, na dat we de zwarigheden en ongemakken, welken met het uitkomen van hunne tanden verzeld gaan, te boven zyn gekomen, zo hebben we hen nu op hunne voeten gezet; tot gene geringe blydschap der moeder, en verligting van die bedienden, wier werk het was, op hun te passen.

Wy hebben hun tot hier toe brood, melk, en de sappen enkel van vleesch toegestaan; en eer wy verder voortvaren, verzoek ik de volgende aanmerkingen te mogen maken, waaruit myne verstandige Lezeressen voordeel kunnen trekken.

Het voedzel van den mensch, in alle deszelfs verschillende gedaanten, hoe zeer ook veranderd en misvormd, bestaat egter nog alleen uit dierlyke en groeibare voortbrengselen.

Van

Van plantgewasſen is brood het beste, dat men maken kan, gelyk de ondervinding van alle tyden her toont. Hetgene van de blom van terwe gemaakt wordt, is nogthans het verſterkendſte, en mag altyd van hun voorgetrokken worden, die het vermogen hebben, om het te kunnen krygen.

De melk van koejen, ſchoon men moge ſtellen, dat zy van zulk eene verſterkende natuur niet is als de Vrouwen-melk, naardien deze ſchepzelen enkel van plantgewasſen leven, moet niettemin als een voedzel aangemerkt worden, 't welk ten deele dierlyk, en ten deele groeibaar is, 't welk zodanig onder eene alwyze beſturinge toebereid wordt.

Gelei, jeu, en vleeschnat, weten we, zyn dierlyke ſappen; die of van zelfs uit het vleesch vloejen, wanneer het geſneeden wordt, na dat het toebereid is; of die men door eene afkoking daarvan in water verkrygt.

Uit deze bedenkingen blykt derhalven, dat door het reeds voorgeſchreven voedzel het beste levensonderhoud verſchaft wordt, en wel op eene wyze, welke het best naar de geſteldheid van kinderen geſchikt is, naardien dus de verterende vermogens maar weinig te werk geſteld worden, terwyl men by trappen zwaarder voedzel verkiest, waaruit het lighaam naar den aanwasch zyner kragten, voor zig zelf goede ſappen moet bereiden.

Het oogmerk met het gene gezegd is, ſtrekt, om,

om, zo veel mogelyk is, de kinderen nog een weinig langer by deze levenswyze te doen blyven, en inderdaad sommigen van de fraaiste kinderen, welken ik ooit gezien heb, waren de eerste vyf of zes jaren voornamelyk aan het gebruik van dergelyk een voedzel bepaald geweest. Maar alhoewel ik het kragtig aanpryze, en overtuigd zy, dat kinderen, die de toegeeflykheid omtrent veranderingen niet gewoon zyn, volmaakt zonder dierlyk voedzel zouden verzadigd worden; ik ben egter overtuigd, dat de laakbare inschikkelykheid der meeste ouders hen maar al te vroeg in de wellustigheden eener volle tafel zal inwyden.

Het is waar, wy merkten aan, dat de Natuur nooit vleesch tot ons voedzel verordend heeft, vóór dat wy tanden hebben, om het te kunnen eten. Maar hieruit volgt op generhande wyze, dat, zo haast wy onze tanden hebben, wy met eene onbepaalde vryheid dierlyk voedzel kunnen verslinden. Herinnert u insgelyks, gy al te toegeeflyke ouders, het gene te voren is aangemerkt, dat elke verandering in onze levenswyze by trappen moet gemaakt worden, dewyl een haastige overgang van het eene tot het andere altyd gevaarlyk is: en laat dit ons leren, omzigtig te zyn, omtrent de manier, waarop wy het eerst vleesch by de spyzen der kinderen beginnen te voegen.

Na het gene tot dus ver voorgesteld is, en na dat

ik

ik u myn gevoelen heb medegedeeld, dat het nog tyds genoeg is, om kinderen vleesch te laten eten, zo laat ik nu dit gewigtige ſtuk aan de beſcheidenheid der ouderen over. Maar vergunt my egter, u te mogen raden, dat, wanneer gy het eerst vleesch by hun voedzel begint te gebruiken, op welken tyd het ook zyn moge, dit gedeelte hunner ſpyze hun maar ſpaarzaamlyk gegeven worde; en men lette tevens op deszelfs hoedanigheid.

Het vleesch van eigen gemest gevogelte, van runderen, ſchapen, en volwasſen dieren in 't algemeen, is het beste. Vet gemaakt jong gevogelte, kalveren, en binnen 's huis gemeste lammeren, die men houdt om vet te maken, zyn ondienstig; dewyl hunne ſappen veel minder voedzel verſchaffen.

Hierom hebben de ſoepen van rundvleesch en ſchapenvleesch den voorrang boven de genen, die van lams-of kalfs-vleesch gemaakt worden. Het vleesch van zulke jonge dieren gaat zwakke magen ook zo gemakkelyk niet af als het andere.

Jeu en ſoepen, die ſterk van kruiden voorzien zyn, ingelegde ſpyzen, en pekelvleesch moeten altyd vermyd worden, ſchoon men hen, om redenen, hier boven gegeven, zout by hunne ſpyzen mag laten gebruiken.

Hoewel het oogmerk niet zy, om hen in dezen tyd zo ſtiptelyk tot brood te bepalen, ben ik 'er egter geenzins voor, dat men een al te vry gebruik

 van

van plantgewasſen toeſtaat; dewyl ik overtuigd ben, dat eenige ongemakken in de ingewanden, in kinderen, die reeds meer jaren bereikt hebben, uit dezen misſlag ontſtaan, en voornamelyk wormen; naardemaal, indien de eieren van deze inſekten niet te gelyk met die voortbrengſelen van den tuin, waarop zy zig onthouden en azen, in het lighaam komen, dit voedzel egter ten minsten eene aanmerkelyke hoeveelheid ſlym veroorzaakt, 't welk, in de ingewanden ſtil ſtaande, als het ware tot eene woning voor deze ſchadelyke diertjes verſtrekt. Dit is de reden, welke ik heb, waarom ik, nu en dan, een weinig wyn aan kinderen laat geven, en ik ben overtuigd, dat ik 'er goede uitwerkſelen van gezien heb. In de verkiezinge der plantgewasſen moet men voorzorg gebruiken: die van een meelagtig ſoort zyn, en het naaste aan brood komen, moeten aan anderen voorgetrokken worden, als aardappelen, ryst, enz. Rapen zyn ook goed, Latuw, en eenige weinige andere gewasſen kunnen hun matiglyk gegeven worden, waarvoor uwe eigen beſcheidenheid u de maat moet aanwyzen.

De keukengeregten van melk, als vladen en dergelyke, zyn uitnemend dienstig; en in dit ſoort van voedzel kan men met minder nadeel eene groter verſcheidenheid toeſtaan, dewyl het voor 't grootſte gedeelte, even goed en onſchadelyk is. Salep met melk kan zo dikwerf gegeven worden, als gy

het

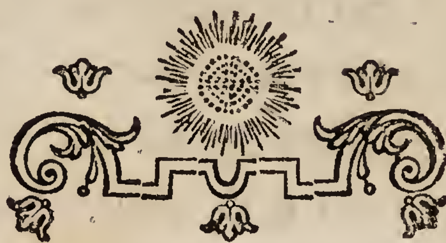
het goedvindt; en men gelieve te bedenken, dat het het beste middel is, om dit voedzaam plantgewas aan kinderen en zieken te geven. Eieren zyn ook goed, en indien de doijers met warme melk doorgeslagen worden, zonder ze te koken, zo verschaffen zy het beste voedzel; doch, hoe ze ook mogen toebereid worden, laat kinderen dezelven nooit eten, indien de dooyers hard zyn. Taarten, en ooft-pasteien kunnen hun matiglyk toegestaan worden.

Schelpvisschen, en inderdaad de meeste andere soorten, kunnen hun nu en dan gegeven worden, doch die het meest vast zyn, verdienen den voorrang. Dit zyn de voorzigtigste regelen, welken zig aan myn geheugen opdoen; maar na dit alles, die genen handelen verstandigst, welken jonge kinderen niet met eene al te grote verscheidenheid opvullen.

Ik zal u niet lastig vallen met het gene tot het genezen der ziekten behoort, waaraan kinderen onderhevig zyn, dewyl het onmiddelyk oog van den Geneesheer, en deszelfs navorschingen aangaande sommige byzondere omstandigheden, hiertoe volstrekt noodzaakelyk zyn; en men zou, in dit geval, zulks verwaarlozende, oorzaak van vele droevige gevolgen kunnen wezen. Deze tegenwoordige verhandeling over het opvoeden is enkel geschikt, om kinderen zodanig te behandelen, dat men ziekten voorkome; en het heeft my gene geringe moeite gekost, om deze twee stukken uit elkander te houden, 't

welk ik hoop, tot genoegen myner Lezeresſen met der daad geſchied te zyn.

Wat rhabarber, magneſia, en dergelyken betreft, de waarnemingen van elke moeder ſchryven eenigermate het regt gebruik derzelven voor; doch wanneer de ongemakken voor zulke eenvoudige middelen niet willen wyken, dan moet men geen tyd laten verloren gaan. Ik verzoek derhalve, de ouders te mogen waarſchouwen, die eenen ervaren geneesheer kunnen raadplegen, zig niet in zo verre op hun eigen oordeel te verlaten, dat ze de ongemakken zo lang laten blyven, tot dat het onmogelyk zy, dezelven te genezen. Uitſtel is, ten aanzien van ziekten, altyd gevaarlyk, zelfs in volwasſen perſonen, maar nog veel meer in kinderen, dewyl zy gene gelyke ſterkte hebben, en bygevolg eer onder lighaamlyke zwakheden bezwyken.

TWAALFDE VERTOOG.

De noodzakelykheid om de gemoedsgesteltenis der kinderen te oeffenen, om hen beminnelyk en deugdzaam te maken.

Bekent, gy waardige Ouders, die de uitnemendheid van 't aardsche geluk kent, welke bekoringen in dit leven zouden u na verloop van twee of drie jaren kunnen overhalen, om van de duurbare afstammelingen uwer onderlinge liefde te scheiden? Spreekt gy tederhartige Moeders! Ik keur van harten eene genegenheid goed, welke dus zagtelyk in de borst van vrouwen is ingeworteld, en ik antwoorde voor u, Dames, dat niets op aarde tegens zulk een verlies zou opwegen. Tien duizend zagte betoveringen binden hen aan uwe zielen zelf.

Dit is de tyd, waarin hunne kleine aanvallige liefkozingen beginnen te werken; elke daad, die ze verrigten, is wonderbaarlyk aantrekkend, en hunne aartig lispende tongen zyn eene algemeene welluidendheid. Hoe uitgezogt is het vermaak om te zien hoe hunne vermogens zig uitbreiden, wanneer zy een klank opvangen, die schielyk in eenen verstaanbaren zin verandert, en dus een gelukkig vooruitzigt van een toekomend verstand vertonen! Hier begint het, wat de man zal worden, zelfs glimt het vrugt-

bare vernuft reeds in dien tyd. Hoe verrukkelyk is hunne zagte gevoeligheid!

ô Magtige Natuur, hoe onuitſprekelyk ſterk zyn uwe banden! Welk hart, ten zy op eene vreemde wyze verbasterd, kan uwe ingevingen tegenſtaan? Hier uit ontſtaat het onuitſprekelyke verſchil van een loffelyke en deugdzame liefde, vergeleken met een onkuisch en ondeugend leven. Goede God! is het mogelyk, dat menſchen hunne gezondheid en goederen gaan verkwisten in bordeelen met hoeren, zig overgevende aan vuile en beestagtige vermaken, waar het redelyke wezen zelfs zo diep verzonken legt, dat het geen medelyden waardig zy!

Zulk een gedrag moet in de bedaarder uuren van overdenkinge, zo zy 'er ooit op letten, niets dan knaging en hartzeer veroorzaken; in tegendeel, door eene kuiſche en eerlyke liefde aan te kweken, zouden zulke elendige ligtmisſen de blyde ouders van een vermakelyk kroost kunnen worden. Welk eene verandering zou dit wezen! Zwygt, gy wetteloze eerrovers, het is een geluk, 't welk uw begrip te boven gaat, want deugdzame gemoederen alleen kunnen hetzelve ſmaken.

Hoe vele ligtmisſen, in verſchillende landen en jaren, uitgemergeld door eene ſtrafwaardige onmatigheid, beklagen jammerlyk hun vervloekt noodlot, doordien ze niet gezegend worden met eenen erfgenaam, die hen in hunne half verkwiste goederen kan

op-

opvolgen? Bedagtzame Voorzienigheid! hen dus te leur te ſtellen! want aan wat anders dan aan onreinigheid en ongemakken konden ze tog eenen oorſprong geven? Gelukkige, driewerf gelukkige ſchikking der Nature, dat de Deugd alleen op een vriendelyk en gezond nageſlagt mag hopen!

Dit is een onderwerp, 't welk een bekwamer pen waardig is. Hoe menigmalen heeft de pratende onnozelheid de ruuwe trotsheid eener beestagtige nature ontwapend, en de woede der hartstogt in eene meer dan Vrouwelyke zagtheid doen ſmelten? Hoe dikwyls, ik herhaal het, is door dit middel, een gramſtorig man ongevoelig in eenen tederhartigen en minzamen egtgenoot veranderd? Ik moet my zelven met geweld van deze uitweidinge te rug houden; byaldien ik myne yverige neiging wilde involgen, een geheel boek vol lofredenen zoude voor dit onderwerp te kort ſchieten.

Des menſchen ziel, wanneer zy zig in de kindſche jaren het eerst vertoont, is te regt by een ſchoon vel papier vergeleken, waarop men al wat men wil kan drukken. Uit welken hoofde men mag onderſtellen, dat kinderen hunne vooroordeelen en neigingen ontfangen van de geſteldheid van die perſonen, welker zorge zy toevertrouwd zyn, op dezelfde wyze, als dit tegenwoordig Vertoog de begrippen van zynen Schryver mededeelt.

Dat 'er kinderen met ondeugende neigingen geboren worden, zou ik niet gaarne geloven. Wanneer ik ouders tegens de kwade gesteldheid hunner eigen kinderen hoor uitvaren, kan ik niet nalaten, de ouders dikwyls zelven in 't heimelyk te veroordeelen, om dat zy hen de hebbelykheid van zulke ondeugden hebben laten krygen. De natuurlyke drift brengt, zelfs in redenlooze dieren, eene genegenheid voor hunne jongen voort, eene onschadelyke gemeenzaamheid by degenen, die zig digt by hun ophouden, eene vrees, die ze niet kunnen weren, voor hunne vyanden, en zelden ontdekt men geweld in hun dan tegen die dieren, welken de natuur tot hun onderhoud geschikt heeft. Kunnen we ons derhalven verbeelden, dat 'er zig eene erger dan beestagtige wreedheid natuurlyk in onzen kindschen staat zou vertonen? dat nyd, kwaadaartigheid, gramschap, wraakzugt, en dergelyke duivelsche hartstogten ons zouden beheerschen, eer we in staat zyn, om ons zelven te verdedigen? De enkele onderstelling schynt my eene beschuldiging tegen de Voorzienigheid te zyn, in het edelste gedeelte der scheppinge, en komt my voor, onbestaanbaar te wezen met de regtvaardigheid eener goedertieren Godheid.

Het betaamt derhalve elke moeder volkomen overtuigd te zyn van de gesteldheid van zulke bedienden, welken zy de zorg voor hare kinderen in dien tyd des levens toebetrouwt, waarin zy gemakkelyk

eeni-

eenige hebbelykheid aannemen; want zelfs met hoe veel meer genegenheid deze perfonen hen behandelen, des te erger gevolgen heeft men te wagten, indien hunne eigen geaartheid niet goed is: want dewyl kinderen dankbaarlyk veel van hun houden, welken minzaam met hun omgaan, zo is het ten hoogften waarfchynlyk dat zy de kwade hoedanigheden van eene toegeeflyke oppaster zullen inzuigen, en in tegendeel uit goede voorbeelden nut trekken.

Voorwerpen, die het oog tot zig trekken, verfchaffen het eerfte vermaak. Hierop volgen de vermaken, die uit het gehoor ontftaan. Uit het gezigt en het geluid krygen de denkbeelden by trappen hunnen oorfprong. Dit brengt in kinderen eene partydige genegenheid voor hun te wege, welker post het is, hen optepasfen: en uit dien hoofde zyn ze meer op hunne voedfters gezet, die geduurig met hun praten, dan op ouders, die hen in hunne kindsheid verwaarlozen.

Het gebrek aan gehoorzaamheid en liefde in kinderen voor hunne ouders, 't welk zo zeer te laken is, en waarover men zo algemeen klaagt, ontftaat dikwyls uit deze verkeerde handelwyze in de eerfte jaren. De onverfchilligheid van al te vele ouders tegens hunne kinderen, is ook menigwerf haren oorfprong hieraan verfchuldigd, om dat zy zig zelven van het vermaak beroven, 't welk zy in hunne kleintjes in dien tyd des levens konden fcheppen,

waarin zy zo aantrekkelyk zyn. Zelfs verſchaft het aan een onverſchillig perſoon een bekorelyk vermaak, wanneer het verſtand van een kind zig begint uitte-breiden, maar voor goede ouders moet het vermaak en de toegenegenheid zekerlyk uitermate aangenamer en duurzamer zyn. Wy moeten inderdaad medelyden met hun hebben, welken de noodzakelykheid van dit gelukkige vermaak berooft, maar ten uitersten de zodanigen veroordeelen, welker neiginge hunne kleine voedſterlingen van hun dryft. Onnatuurlyke en misleide menſchen, die, zo ze met ongehoorzame kinderen geſtraft worden, alleen de gevolgen lyden van hunne eigen nalatigheid!

Wenscht gy, myne tederhartige en voorzigtige huismoeders, uwe kinderen waarlyk beminnelyk te zien? Zyt dan altyd oplettend op u zelven. Tragt ook, zo veel mogelyk, de geweldige buitenſporigheid van hartstogten in uwe mannen voortekomen. Dit is eene loffelyke taak, en vrouwen hebben daartoe veel meer vermogen, dan zy zig in 't algemeen verbeelden. Gelooft my, myne Schonen, waarlyk verſtandige en goede vrouwen kunnen, door een weinig aan de ruuwe, ſtyfhoofdige en oplopende geſteldheid van ſommige mannen toetegeven, hen voor het grootſte gedeelte beſchaven; en hen door hare verpligtende en zagte manieren, in weerwil van vorige ondeugende hebbelykheden, tot een minzaam en liefderyk gedrag dwingen. Dus zult gy

door het voorbeeld van een verpligtend gedrag van uwen kant hunne geaartheid verzagten, zo dat gy hen goede egtgenoten, goede vaders, goede meesters, en waardige leden der maatſchappye zult maken. Terwyl van den anderen kant wraakzugtige en gemelyke vrouwen niet alleen haren pligt, in dit vrouwelyke werk verwaarlozen, maar ook te dikwyls de genegenheid harer mannen van zig vervreemden. En behoeve ik wel eens te zeggen, dat dit gebrek aan eensgezindheid en opregte vriendſchap, tusſchen man en vrouw, een gevaarlyk voorbeeld is voor hunne kinderen?

Door de grote kragt welke voorbeelden hebben, wordt het eeniger mate natuurlyk voor de kinderen van dusdanige ouders, dat zy den ruimen teugel aan elke opwellinge der hartstogt vieren; ja hunne zugt tot navolging zet hen wel haast aan, om even zo dwingend te worden als hunne ouders. In tegendeel, waar zy zulke voorbeelden niet voor oogen hebben, waar eene bedaarde en jeugdige liefde met eene gemoedelyke vriendſchap vereenigd is; waar de beſchaafde en wel opgevoede man eene deugdzame genegenheid voor zyne vrouw betoont, en zy het beiden eens zyn, om behorelyk op hunne kinderen te letten; hoe vele redenen hebben we dan, om te verwagten, dat de deugd hunne jonge en tedere gemoederen zal ingeprent worden? Ja ik durf verzekeren, dat, door deze regtheid van hun gedrag,

zul-

zulke ouders in 't algemeen met goede en gehoorzame kinderen zullen beloond worden.

Wat het beſtuur der kinderen betreft, hoe zullen wy het midden tusſchen toegeeflykheid en geſtrengheid bepaalen? Schoon zy regtſtreeks tegen elkander zyn overgeſteld, is het egter naauwelyks mogelyk; ja het kan zodanig niet bepaald worden, dat 'er eene volſtrekte beſlisſing plaats hebbe. Kinderen vereiſchen noodwendig eene verſchillende behandeling, zelfs uit hoofde van hunne natuurlyke geſteldheid, gelyk het doorgaans genoemd wordt. En een inſchikkelyk gedrag omtrent ſommigen, zal de grootſte geſtrengheid zyn omtrent anderen. Men gelieve zig derhalve te herinneren, dat ons oogmerk is, om de eerſte ongeregelde bewegingen in onze jonge ſpruiten in zo verre te onder te brengen, dat wy verhinderen, dat het niet door den tyd Driften worden.

Ik zou derhalve, boven alle dingen, die genen ernſtig tot een gematigd en inſchikkelyk gedrag raden, die het beſtuur over hunne kindſche jaren hebben. Eene minzame behandeling, goede woorden, eñ eene edelmoedige aanſporing zullen voor de meeste geſtellen genoeg zyn, om alles te verkrygen, wat ge van hun moogt wenſchen; en indien ze door zulke loffelyke en zagte middelen kunnen gewonnen worden, zo volbrengt gy niet alleen de eerſte pligten op de verkiesbaarſte wyze, maar gewent hen ook

tot

tot een verpligtend gedrag, en maakt hunnen naaryver gaande, zo dat ze genoegen tragten te geven.

Neem derhalve zorgvuldig elke aandoening des gemoeds waar, welke pryzenswaardig is, en laat dezelve van eene beloninge agtervolgd worden: want de aanmoediging van eene deugdzame aandoening zal eene veel gelukkiger uitwerking hebben dan de beſtraffing van honderd misſlagen.

Zodanig zyn de indrukzelen, welke nodig zyn, om een deugdzaam gemoed te vormen, en dezen zullen zekerlyk in hunne geſteltenisſen wortel ſchieten. In tegendeel zo de kinderen van eene hardnekkige geſteldheid zyn; zo ze door harde woorden, bedreigingen, en kastydingen moeten getemd worden, hoe ongeregeld wordt hunne geaartheid door zulk eene behandeling gemaakt? en wat heeft men anders te verwagten, dan dat zy geſtrengheid en geweld zullen aanmerken als het eenige middel, om alles op anderen te verkrygen, met welken zy in vervolg van tyd in geſchil mogten komen? Welk een elendige grondſlag voor eene gedurige ongerustheid!

Waar eene beſtraffing nodig is, is de tugtiging ongetwyffeld het beste middel ter verbeteringe, en laat de erkentenis van het misdryf het middel zyn, om u weder met hun te verzoenen. Dit vernedert hen in hunne eigen gedagten, het verwekt noodwendig ſchaamte; en eer een geſteldheid in eene ondeugd

ver-

verhard is, zal de ſchaamte altyd verbetering te wege brengen.

Daarenboven, in dit geval is niets, 't welk hunne gevoeligheid, dien groten ſteun des hoogmoeds, kan gaande maken, by gevolg leidt het hen op, om hun eigen gedrag volkomen na te denken, en dus om op de oorzaak te blyven ſtilſtaan, waarom zy zodanig vernederd worden. Wat kan derhalve in 't algemeen dienſtiger zyn, om kinderen, naarmate zy groot worden, beminnelyk te maken, dan dat men hen gewent aan eene herdenkinge van hun eigen gedrag, en aan eene inwendige veroordeelinge van hunne misſlagen, waarvan zy een genoegzaam bewys geven, door dezelven te bekennen?

Zelfs in de beuzelagtigſte belofte, welke ouders aan kinderen doen kunnen, moet ik ernſtig raden, dat ze heiliglyk worden nagekomen, anderszins leert gy hen eene aanſtotelyke les van bedriegen.

Wegens dubbelzinnigheid en valschheid moeten hunne kastydingen uitermate geſtreng zyn: maar in elk ſtuk, waar gy het nodig oordeelt, hen te berispen, ziet voor alle dingen toe, dat gy hen waarlyk hunnen misſlag doet begrypen: draagt tevens zorg dat gy in elk misdryf volkomen zekerheid hebt, dat het uit eene ſtrafbare aandoeninge ontſtaat, eer gy hen beſtraft; want ſomwylen gebeurt het, dat wanbedryven uit loffelyke oogmerken hunnen oorſprong hebben.

Hoe

Hoe dikwyls gebeurt het, dat men tegens eenen vriend gebelgd wordt, die op denzelfden tyd waarlyk op het voordeel van den vergramden perſoon bedagt is; en egter verblindt hem misſchien de uitwendige ſchyn zodanig, dat hy op niets dan wraak denke, tot dat hy een klaarder begrip van de zaak krygt, wanneer hy zigzelven even driftig wegens zyne ondankbaarheid veroordeelt? Het geval is nog harder ten aanzien van kinderen, want, wanneer zy te onregt geſtraft worden, dan is het zelden, dat zy het in hunne magt hebben, om zig te zuiveren; en daarenboven kunnen zy waarſchynelyk denken, dat hunne eigen goede aandoeningen de ſtrafwaardige oorzaak zyn, en daarom hun best doen, om eene opkomende deugd te verdrukken.

Door al te grote toegeeflykheid te gebruiken loopt men gevaar, om even zulke kwade uitwerkſelen voort te brengen, als door eene al te grote geſtrengheid; want gelyk het laatſte hen aan allerlei geweldenaryen gewent, zo zet het eerſte hen aan, om elken burgerlyken pligt te verbreken, welke met hunne baatzugtige neigingen ſtrydig is.

Maar de grootſte misſlag van allen ontſtaat hieruit, wanneer deze twee tegen elkander overgeſtelde manieren van behandelinge, in de grootſte uitgeſtrektheid met elkander vereenigd worden; wanneer het eene ogenblik de leden van de kleine ſchepzeltjes byna worden gebroken om eene fout, welke zy naauwe-

welyks begrypen, en dan het volgende ogenblik misschien minzaam gekoesterd worden, om ze met de misleide ouders te verzoenen; en wanneer men hen verder tot vergoeding waarschynlyk hunne boosheid laat oeffenen aan 't speelgoed, aan 't plagen van vogelen, honden, katten, en dergelyke huislyke dieren, welken kindsche dwingelandy kan overheerschen; en hen ook toelaat, om aan het venster te spelen met het leven van kleine brommende insekten, die het slagtoffer worden van eene dartele wreedheid.

Het kind, 't welk op eene malle en dwaze wyze alles ingewilligd wordt, belooft egter maar alleen een droevig vooruitzigt, maar, waar van den anderen kant, 't welk men maar al te gemeen ziet, eene toevallige gestrengheid hen tot wreedheid gewent, daar is de gesteldheid onvermydelyk bedorven. De gevolgen van zulk eene gestrengheid en van zulk eene inschikkelykheid vervullen het gemoed met allerlei onaangename begrippen: en inderdaad, wat kunnen zy te wege brengen, dan ongeregelde begeerten, eene beestagtige verwoedheid, en geweld?

Die ouders, welken gelukkig genoeg zyn, om hunne eigen oplopendheid te bedwingen, en hunne kinderen daardoor goede voorbeelden geven, zullen zeer weinig reden hebben, om over hun te klagen. Zy in tegendeel, die gedurig met elkander, met hun-

hunne kinderen, bedienden, en allen die zig by hen bevinden, krakkeelen, kunnen niet veel vrede en troost van hun opkomend nageſlagt verwagten. Maar indien zy dezen vriendelyken raad willen aannemen, dat zy ſlegts eens hunne eigen fouten verbeteren voor de honderd malen, dat zy anderen beſtraffen, dit zou waarſchynlyk eenige verbetering in hun zelven te wegebrengen; en de kragt van hun voorbeeld moet ongetwyffeld de beste uitwerking op hun huisgezin hebben.

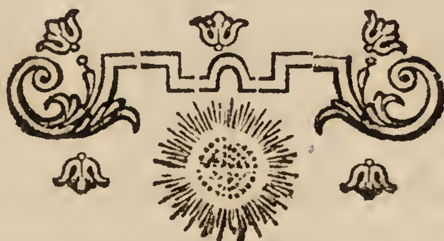
Wy hebben de kinderen tot dus ver door de verſchillende tonelen der hulpeloze kindsheid gebragt, en hen by trappen, ſchoon nog ſlegts als geringer perſonaadjen, op het grote toneel des levens geſteld; waar de gelukkige uitwerkſelen van zulke omzigtige behandelingen in 't algemeen kunnen onderſcheiden worden. Wat de letterkundige verbeteringen betreft, dezen behoren eigenlyk op eene andere plaats, en vereiſchen derhalve uwe toekomende oplettendheid. Niettemin eene toegevende beleefdheid, eene vriendelyke geſpraakzaamheid, eene ongemaakte gevoeligheid, en een zedig gedrag, zyn altyd de kenmerken, dat eene juffrouw eene behorelyke opvoeding gehad heeft. Op gelyke wyze, voorzigtigheid, gematigdheid, en eene deugdzame gemoedsgeſteltenis in mannen, zyn haren oorſprong het menigvuldigst verſchuldigd aan de indrukzelen, die ze in hunne kinds-

heid ontfangen hebben. Geſtrenge ſlagen en harde behandeling ontſteken eenen onſtuimigen en wraakzugtigen geest nog meer, en maken eenen knorrigen jongen maar al te dikwyls kwaadaartig. Van den anderen kant, een kind, 't welk alles ingewilligd wordt, en daar door bedorven is, verandert gemenelyk in eenen overgegeven ligtmis.

Dus, myne Schonen, kunt gy gemakkelyk begrypen, hoe veel der maatſchappye aan uw moederlyk gedrag in dezen eerſten tyd gelegen zy; „ want zo als het takje gebogen wordt, zal de boom groejen;" en de zaden der ondeugd ſchieten, als het ware, in die geſteltenisſen, in welken de deugd niet geplant is, onvermydelyk wortel, en groejen op zonder veel aangekweekt te worden.

Al wie aan eenige openbare ondeugd is overgegeven, betoont de grootſte veragting voor de zedelyke pligten des levens, en hy, die een eerloos karakter bezit, ſchynt het oordeel van anderen, maar weinig te agten; derhalve worden de goede naam en kuischheid van vrouwen voor hem belachelyk en beuzelagtig. Zulke mansperſonen beſpringen gedurig hare deugd, en leggen toe, om haar te verleiden. Bygevolg zal het troetelkind, 't welk nooit in de vroegtydige opwellingen van verkeerde neigingen is beteugeld geworden, zeer weinig in ſtaat zyn, om de onſtuimige driften der jeugd te

te onder te brengen; 't welk niet alleen zynen eigen ondergang zal verhaasten, maar ook al te dikwerf de ſchande, oneer, en het bederf van vele ongelukkige jonge vrouwen veroorzaken. Dus blykt hoe grotelyks het geluk en de voorſpoed der ſchone kunne te lyden hebben van het wellustig wangedrag der mannen; in zoverre zelfs, dat in het tegenwoordige geval, vrouwen zo wel als mannen hunne eer moeten verliezen.

Dertiende Vertoog.

Van de melk; Derzelver eigenschappen onderzogt, de verschillende soorten van melk met elkander vergeleken, en hunne byzondere deugden aangewezen.

Melk heb ik in verscheiden Vertoogen aangeprezen als het dienstigste voedzel voor kinderen, en vervolgens zal ik 'er wederom van spreken, als even noodzakelyk voor zieken, en oude personen. Het onderwerp derhalve van dit tegenwoordig Vertoog, zal zyn, in zo verre de hoedanigheden der melk, en de melk van verschillende dieren te onderzoeken, dat het ons in staat stelle, om te bepalen, welk soort van melk by verschillende gelegenheden den voorrang verdiene; in welk onderzoek alles omtrent dit onderwerp zal ingeslooten zyn, wat elders niet is aangemerkt.

Melk, gelyk we te voren aanmerkten, is een soort van wit bloed, 't welk door de moeder tot onderhoud van haar kind bereid wordt; dus ver kunnen wy 'er in algemene bewoordingen van spreken.

In verschillende dieren is het derhalve redelyk te onderstellen, en de zaak zelve bevestigt onze onderstelling, dat de hoedanigheden der melk ook verschil-

ſchillende zyn; hiervandaan zullen we, eerst derzelver algemene hoedanigheden onderzoekende, en van deze beginzelen tot het byzondere onderſcheid in de melk van verſchillende dieren voortgaande, tot het gewenschte beſluit komen.

In de melk, wanneer we in een boeren-melkhuis gaan, kunnen we drie voorname deelen ontdekken, waaruit ze beſtaat. Na dat ze eenigen tyd ongeroerd geſtaan heeft, dryft de room op de oppervlakte; deze is het minſte in hoeveelheid, ſchoon het voedzaamſte, van eene olie-balſemagtige zelfſtandigheid, en 't welk van nature vuur kan vatten, gelyk de boter, welke daarvan gemaakt wordt, duidelyk bewyst.

Eene Dame, voor wie ik eens eenige proefnemingen deed, vroeg my, waarom de room op de oppervlakte dreef; want, vervolgde zy, daar dezelve het dikſte gedeelte is, behoorde ze niet veel eer te gronde te zinken? Ik zeide haar, dat het ongetwyfeld het dikſte gedeelte was, maar dat het tevens het ligtſte was, en dat wel in diervoege, als de olie ligter dan water is, en daarom naar boven komt.

Wanneer de room afgeſchept is, vertoont zig de overblyvende melk blaauwagtig, en dunner dan te voren, en wanneer ze dus van haar dik roomagtig gedeelte beroofd is, dan is ze gevolgelyk ook zo aangenaam niet op de tong.

Op het byvoegen van Leb of Stremſel, of ook van eenig an-

der zuur, volgt wel haast eene fcheiding van de twee overgebleven deelen, en we ontdekken de Wrongel. Dewyl deze het zwaarfte is, wanneer ze van de wei is gefcheiden, zo zakt ze te gronde. Het is het minst kragtige gedeelte van de melk, lymagtig van nature, en famengefteld uit de meeste aardagtige deeltjes, ook heeft ze eene famentrekkende hoedanigheid.

Het derde overblyvende gedeelte, 't welk de wei van de melk is, is het grootfte met opzigt op de hoeveelheid, hebbende eene temperende en zuiverende eigenfchap.

Laten we nu de verfchillende foorten van melk, die het meest by ons in gebruik zyn, by deze aanmerkingen ter toetfe brengen, en dezelven tot die oogmerken gebruiken, waartoe zy het best fchynen gefchikt te zyn.

De Vrouwen melk, uit de borst uitgemelkt, heeft volmaakt dezelfde blaauwagtige kleur, als de koejen melk, wanneer 'er de room is afgefchept. Dezelve levert zeer weinig room uit, en flegts eene kleine hoeveelheid Wrongel, zo dat de wei het voornaamfte gedeelte uitmake; maar hoe gezonder eene vrouw is, en voornamelyk zo zy tusfchen den ouderdom van twintig en dertig jaren is, des te meer overvloed heeft haar melk aan eenen ryken roomagtigen balfem, des te meer heeft zy ook van de Wrongel of aardagtige deelen; waarfchynlyk uit hoofde, dat haar gestel,

ſtel, in dien tyd, in zyn volle kragt is, en de verterende kragten daarom ook volmaakter zyn.

Deze aanmerkingen zullen ons kunnen tonen, wat het best kan gebruikt worden, wanneer kinderen de borst onttrokken wordt, en ze zullen insgelyks tot onderrigting voor die genen ſtrekken, welken in het verkiezen van de bekwaamſte perſonen natte minnen den voorrang geven; want, mynes oordeels, kan men het zelfde tegenwerpen aan de melk van een zeer jong meisje, als aan die van eene vrouw, die byna uit den tyd is van kinderhalen. De zuiverende hoedanigheid, die wy te voren aanmerkten in eene borst van nieuwe melk plaats te hebben, zal ook, benevens de reden en ondervinding, kunnen tonen, op hoe regtmatigen grond wy zulke vrouwen aanpryzen, die nog niet lang verlost zyn geweest.

Ezelinnen-melk wordt in 't algemeen erkend, het naaste aan vrouwen melk te komen, en volgens de bovengemelde proefnemingen vinden wy het met der daad zo, naardien zy het meest overvloed aan wei heeft, en dewyl 'er weinig room of Wrongel in is. Hiervandaan, wanneer na eene hevige vlaag van ziekte het lighaam zeer uitgemergeld, en de maag zwak is, of wanneer het bloed met ſcherpe zuure vogten is opgevuld, verdient de zuiverende hoedanigheid der Ezelinnen-melk den voorrang boven die van eenig ander dier, welke ten dien einde ge-

bruikt wordt. In teeringagtige ziekten, of by eene langzame gedurige koorts geeft men 'er te regt den voorrang aan tot zo lange het gestel een weinig sterkte heeft verkregen, wanneer de voedzamer melk derzelver plaats moet vervullen.

Paarden-melk wordt geagt, genoegzaam dezelfde te zyn met die van Ezelinnen, maar deze is egter zeer weinig in gebruik.

Koejen-melk komt vervolgens in aanmerkinge. Deze schynt de rykste en voedzaamste te zyn van alle melk van dieren, die hier vermeld zyn. Dezelve is overvloedig voorzien van eene grote menigte room; want na dat ze twaalf uuren gestaan heeft, en dan afgeschept wordt, schynt ze nog gelyk aan eenige andere melk. Daar is ook een grote hoeveelheid Wrongel in dezelve; en, na dit alles, is zelfs de wei veel voedzamer dan eenige andere.

Wy merkten aan, dat Ezelinnen-melk, in de proefnemingen, het meest gelykt naar Vrouwen-melk. Waarom derhalve niet den voorrang aan deze gegeven boven Koejen-melk, tot voedzel voor kinderen? Ik ontzeg niet ten eenenmale het gebruik van deze melk ten dien einde, maar in ons land is zy zeer kostbaar, en men kan ze niet in eenige aanmerkelyke hoeveelheid krygen, om welke reden, het ondoenlyk zou zyn, dezelve in 't algemeen in gebruik te brengen.

Daar

Daar is insgelyks eene andere reden, welke my beweegt, om den voorrang aan Koejen-melk te geven; want niettegenſtaande de gelykheid van Vrouwen melk met die van Ezelinnen, mag men egter wel onderſtellen, dat de eerſte het verſterkendſte is, naardien vrouwen doorgaans dierlyken zo wel als groeibaaren kost eeten, terwyl de dieren, daar wy van ſpreken, geheel en al tot het gebruik van plantgewasſen bepaald zyn. Weshalve, indien we Ezelinnen-melk nemen, wy dat voedzel zullen misſen, 't welk de Natuur voor ons geſchikt heeft, en derhalve heeft voor een jong kind, 't welk eene verſterkende ſpyze vereischt. De koejen melk heeft, mynes oordeels, den voorrang, dewyl derzelver rykheid eenigermate gelyk ſtaat met het onderſtelde verſchil in de hoedanigheid van vrouwen melk, en van andere dieren.

De melk van ſchapen en geiten beſtaat meestendeels uit Wrongel of aardagtige deelen; hiervandaan, wanneer de bloedvaten door ſcherpe vogten ontſteld zyn, en daardoor dikwyls bloeden veroorzaken; of wanneer kinderen door eene zwakheid der beenderen, aan de Engelſche ziekte onderhevig zyn, ſchynt die melk, welke het meest overvloed heeft aan Wrongel, of kaasagtige deeltjes, het best geſchikt te zyn, om aan het oogmerk te beantwoorden, dewyl derzelver aardagtige, ſlymerige en ſamentrekkende eigenſchap het meest ſtrekt, om zulke gebroken va-

ten te heelen, en vastigheid aan de beenderen te geven; doch dewyl deze melk minder van de zuiverende hoedanigheid in zig heeft, zo zal het, in de meeste gevallen, voornamelyk by het bloeden, dienstig zyn, eerst het meer verdunnend soort te gebruiken.

Dus hebben we de verschillende soorten van melk, welken onder ons gemeen zyn, onderzogt, en uit hare verschillende eigenschappen het einde aangewezen, ter bereikinge van 't welk elk soort het best schynt geschikt te zyn: waaruit elk schielyk het besluit zal kunnen opmaken, aan welk soort hy in byzondere ongemakken den voorrang hebbe te geven.

Wanneer iemand eerst begint melk te eten, inzonderheid na eene ongebondene levenswyze, zo zal ze waarschynlyk het lighaam een weinig openen; maar zulke ongemakken zullen in 't algemeen uit den weg geruimd worden, door het gestel aan het gebruik daarvan te gewennen, en men zal, door de melk te koken, dit uitwerksel voor een groot gedeelte voorkomen. Ik heb altyd opgemerkt, dat zy, die, uit hoofde, dat zy door eene gedurige volle tafel geen trek tot eten hebben, klagen, dat melk en plantgewassen winderig zyn, en niet met hun gestel overeenkomen, waarlyk diegenen zyn, welken zulk een kost het meest nodig hebben, want het is de bedorven staat van de maag en ingewanden, welke

hun

hun ongemak veroorzaakt, 't welk deze levenswys allerwaarſchynlykst zal verhelpen.

Ik heb geraden, een weinig zout by de melk te doen, eer zy aan kinderen gegeven wordt, die gewoon zyn, dezelve gekarteld wederom optegeven; en ik zal de proefneming mededeelen, welke my bewoog, om dezen raad te geven, naardien zy der opmerkinge van volwasſen perſonen even waardig is, ſommigen van welken dit als eene tegenwerping by brengen, waarom zy geen melk eten, dewyl ik overhel om te geloven, dat zulk een voorzorg dezelve voor de meeste geſtellen dienstig zal maken.

Ik deed twee oncen melk, zo warm als ze van de Koe komt, in een thee kommetje, met een weinig gemeen zout. Ik deed dezelfde hoeveelheid, en even warm, in een ander thee kommetje, zonder zout. Na dat ik hierop een weinig overgehaalde azyn in elk had laten vallen, vertoonde zig terſtond een harde Wrongel in die melk, waarin geen zout was, terwyl de andere met zout naauwelyks veranderde.

Ik herhaalde dezelfde proefneming met een grote thee kom vol ſtremſel, en bemerkte, dat de melk, daar het zout in was, in haren vloeibaren ſtaat bleef, terwyl de ander dik en drabbig werdt, en zig byna ogenblikkelyk in Wrongel en wei verdeelde. Deze laatſte proefneming beantwoordde het best aan, en is veel dienstiger tot ons oogmerk dan de eerſte. Uit

deze

deze aanmerkingen ſchynt het, dat we met reden mogen beſluiten, dat zout by de melk gedaan even zeer zal verhinderen, dat ze te ſchielyk kartelt, wanneer 'er al te veel zuur in de maag is, in welk geval de gekartelde melk, dewyl zy te ſchielyk eene vastigheid heeft verkregen, lastig wordt, en dewyl ze dan nog niet geſchikt is, om, ten einde zy voedzel moge geven, in de ingewanden overtegaan, zo wordt een gedeelte van dezen ondragelyken last, in 't algemeen door braken ontlast. Daarenboven, de prikkelende hoedanigheid van 't zout zal eene zwakke vertering grotelyks helpen, en daardoor den overgang der melk uit de maag in de ingewanden gemakkelyker maken; en ik ben uit de ondervindinge, wanneer ik het voor kinderen aanpryze, die gewoon zyn hunne melk gekarteld wederom op te geven, van deszelfs nut overtuigd.

In alle gevallen, waar zwakheden of ouderdom een voorzigtig beſtuur vereiſchen, heb ik eene gelyke voorzorg voorgeſchreven als voor het ſpyzigen van kinderen. De melk heeft derhalve een zeer wezenlyk gedeelte van zulk voedzel in zig, en ik houde my volkomen verzekerd, dat, ware ze in 't algemeen meer in gebruik, de wereld in 't algemeen grotelyks zou bevoordeeld worden. Ik hoop egter niet, dat men my zo verſtaan zal, als of ik diegenen eene redelyke hoeveelheid dierlyk voedzel wilde verbieden, die in

ſtaat

ſtaat zyn, om het te kunnen verteren. Maar zulken, die door ziekte uitgemergeld zyn, of het ongeluk hebben om van jigt vlagen gekweld te worden, zy insgelyks, die tot teering overhellen, of die ziekekelyke zwakke geſtellen hebben, en aan eene geſtadige koortsagtige geſteldheid onderworpen zyn, zullen wel doen, ſlegts eens op den dag vleesch te eten, en zig voor het overige van hun voedzel, byna, zo niet geheel en al, met melk te vergenoegen.

VEERTIENDE VERTOOG.

De zieken kamer, benevens onderrigtingen voor zieken.

Thans, myne waarde Dames, treden wy in de zieken kamer, in welke, zo wel als in de kinder kamer vele beminnelyke karakters kunnen geſchetst worden. Hier wordt de huwelyks liefde eener vrouwe op een loffelyke wyze opengelegd, de tedere genegenheid eener moeder is op eene minzame wyze werkzaam, de dankbaarheid en gehoorzaamheid eener dogter vertonen zig klaarlyk, de goede zuster maakt zig ook bemind by eenen waardigen broeder, en de vrouwelyke vriendſchap pronkt met duizend bygevoegde bekorelykheden.

Laten we eene waarlyk tedere en goede Vrouw in dat verheven karakter ſchilderen! Laten we onderſtellen, dat zy hare verdiende beloning heeft, door in hare kuiſche en ſtrelende armen, de verheven keuze harer jeugdige liefde te herſtellen, veredeld door eene edelmoedige ſamenſtemming van deugdzame neigingen!

Laten we ons verbeelden, dat deze gelukkige man van eene gevaarlyke en pynlyke ziekte volmaakt herſteld is, tot welke herſtelling hare onvermoeide

zorg

zorg zeer veel heeft toegebragt; en dat zyn gemoed insgelyks met alle denkbeelden vervuld is, welken de bewustheid van zulk eene verpligting kan inboezemen! Ziet hoe de egtgenoot hare ongemene uitmuntendheid eerbiedigt, terwyl een opregte traan, by geval langs de wangen neder biggelende, blyken geeft van de ſterke aandoeninge, van een dankbaar hart. Zy van haren kant, verliest zig met de blyken eener hartelyke liefde, eene wyl in eene ſtille verrukkinge, aanbidt hierop met gebogen knien haren Maker; betuigt de vurigſte dankbaarheid, omdat haar gebed van droefheid is verhoord geworden, en dat Hy genadiglyk den egtgenoot en den Vader tot gezondheid herſteld heeft! Hoe groot moet hun wederzydsch geluk zyn!

Ik zal nu voortgaan tot die onderrigtingen, welken nodig zyn, om dezen vriendelyken pligt behorelyk te volbrengen. Daar is eene zekere onbeſcheidenheid, welke dikwyls uit loffelyke beweegredenen ontſtaat, maar welke niettemin ten eenenmale te laken is: te weten, de begeerte van onze kennisſen in eene ziekenkamer te bezoeken. Het is menigmalen, ik erken het, het uitwerkſel eener kwalyk geplaatſte genegenheid, en van eene wezenlyke droefheid, welke op eene onvoorzigtige wyze uitgedrukt wordt. In 't algemeen moesten dergelyke bezoeken niet toegeſtaan worden. Ik ondervinde dagelyks derzelver kwade uitwerkſelen. Inderdaad, wanneer

de

de lyder aan 't beteren is, en drie of vier uuren agter elkander kan opzitten, dan is het gezelſchap van eenen vriend, die weet, hoe ver hy zig gevoegelyk met hem in een geſprek kan inlaten, een zagtelyk verkwikkende opbeuring: maar ſloten, grendels of bouten kunnen niet te ſterk zyn, om praatmoêrs ten allen tyde uit eene ziekenkamer te houden.

By eene koorts is het voor elken lyder last genoeg dat hy het ongemak moet dragen. Voor hem behoort men in 't algemeen rust voor te ſchryven, en ſtilte aan de geene die by hem zyn. Het is nu geen tyd, om den geest werkzaam te houden, het zy in 't verrigten van bezigheden, of in 't najagen van vermaken.

Dit leidt my op tot eene bedenking van het uiterſte gewigt. Indien het nu voor eenen iegelyk nadeelig is, ſlegts op de gewoonlyke bezigheden des levens te denken, hoe veel te meer gevaarlyk moet het dan zyn, wanneer men het gemoed bezig houdt met dat grote werk, om onze bezittingen by uiterſte wille te verdeelen.

Wenscht gy, myne Vrienden, van eenen ondragelyken last bevryd te zyn, ſtelt dan] nooit deze gewigtige zaak uit, tot dat gy op het ziekbed zyt. Om niet te zeggen, hoe weinig in ſtaat het oordeel op zulken tyd dikwyls daartoe zyn zal, misſchien tot nadeel van eenigen waardigen vriend, of niet on-

waar-

waarſchynlyk, om eene geheele familie in wanorde te brengen, het enkel gewagen daarvan van iemand, die by ons is, of onze eigen bewustheid van deszelfs noodzakelykheid, moet de geesten uitermate ſterk in beweging brengen en ter neder drukken, wanneer bedaardheid en opbeuring wezenlyk nodig zyn. Want wat kan zulk een denkbeeld anders aanduiden dan den dood?

De kamer, ten einde zy voor eenen lyder dienſtig zy, is een ſtuk van geen klein gewigt. Daar behoort eene vrye doorgang van lugt te zyn, het zy het in den zomer of in den winter zy. Ik zou nooit toeſtaan, dat een perſoon in een kamer zonder ſchoorſteen werdt ingeſloten; dezelve is even noodzakelyk in het warmer jaargetyde, om de ſchadelyke dampen der ziekte te ontlasten, als zy is by koud weder, om door middel van een klein vuurtje de lugt tot eene behorelyke getemperdheid te brengen, 't welk insgelyks het zyne toebrengt, om dergelyke ſchadelyke dampen te verdryven.

U, myne Vriendinnen, komt het werk toe, om den zieken op te paſſen. Het is eene gewigtige en menigmalen eene moejelyke taak. Gaarne zou ik 'er u volgens een grondbeginſel toe aanzetten, en ik zal derhalve tragten te tonen, dat man en vrouw tot elkanders onderſteuning en vertroosting geboren werden. Hunne wederzydſche afhankelykheid van elkander is ongetwyffeld de wyze ſchikking der Alwetendheid.

Ik kan van deze onderlinge verpligtinge niet ſpreken, zonder my die fraje plaats te herinneren in het vierde boek van des onſterflyken MILTONS *Paradys Verlooren*, waar *Eva* eene beſchryving van zig zelve aan *Adam* geeft, en ik zal hier een gedeelte van de Vertaling van *Paludanus* inlasſchen, dewyl zulk eene aanhaling nooit ondienſtig kan geoordeeld worden. Laten we luiſteren naar de Moeder des menſchelyken geſlagts!

De aartsmoeder Eva wend haar maagdelyk gezicht
En duivenoogen, naar vorst Adams vriend'lyk wezen,
En antwoord dus: ô Gy, uit wien ik ben gerezen,
Om wien ik ben gemaakt, vlees van uw vlees, die tot
Geen dienst ben zonder u, door 't hoog beſluit van Godt;
Myn leidsman, heer en hoofd, my meer dan alles waardig,
Behalven Godt; al wat gy ſpreekt is goed, rechtvaardig
En billyk. Hem, die ons geplaatst heeft in dit dal,
Zyn we endeloozen dank verſchuldigt: ik voor al
Die 't beste lot ontfing, genietende u, wiens luister
Myn luister ver verdooft, by al uw gaven duister,
Terwyl geen wederga voor u te vinden is.
Hoe vaak komt my die dag in myn geheugenis,
Dag, wiens herdenken my zo menigwerf vermaakte,
Gewenſchte dag, waar in ik uit myn ſlaap ontwaakte,
Daar 'k in de ſchaduwe der bloemen nederlag,
En met verwondering het licht des Hemels zag,
En waar, en wat ik was, en hoe aldaar gekomen.
Niet verr' van daar hoorde ik 't geruis der wat'ren ſtroomen,
Die, vloeiende uit een grot, zich tot een vloeibaar vlak,
Dat onbeweeglyk ſtond en zuiver als het dak
Des Hemels, ſtremden; 'k liep naa derwaarts onbekommert;
'k Boogme op den groenen kant, met gras en bloem belommert,
Voor over, om te zien in 't klaar en effen vocht.
't Kwam my te vooren als een nieuwe en and're locht.

Terwyl ik nederbukte om dat te zien, o wonder!
Vertoont zich in deez' plas, voor myn gezicht van onder,
Recht tegens me over een gedaante, die zich boog
Om my te zien: Ik hef myn hoofd een luttel hoog
En deins, 't deinst ook te rugge; ik keer, tot vreugd' gedrongen
Door dat gezicht, weêrom; dat keert ook, onbedwongen,
Vol blydfchap wederom, met oogen vol van gloed,
Waar in de vriendlykheid de liefde blyde ontmoet.
Ik had tot deezen tyd daar op licht blyven gluuren,
En ydele begeert' zou noch myn hert beftuuren,
Had ik geen ftem gehoort, die dit bericht my gaf:
Beminn'lyk fchepzel, laat van dit befpieg'len af:
Dat gy in 't water komt befchouwen met uwe oogen,
Schoon fchepzel, zyt gy zelf, zo minn'lyk van vermogen:
Het komt en 't gaat met u: maar volg my, ik leide u
Daar geene fchaduwe, voor uwen aankomst fchuw,
Uw ted're omhelzingen zal ftremmen, of verftooren;
Maar Hem, wiens beeld gy zyt, zult gy daar zien en hooren,
En fteeds genieten, vry van hinder, leed en fmert;
Hy zal u eeren en aankleven met zyn hert,
En gy zult uit uw fchoot door hem veel' telgen teelen,
Hun vruchtbare ouderen gelyk in alle deelen:
Dus krygt ge, daar al d'aard wordt uit uw fchoot verwagt,
Den naam van Moeder van het menfchelyk geflacht.
Wat zoude ik doen, als flegts die ftem gehoor te geeven,
Onzichtbaarlyk geleid tot daar ik u, myn leeven
Naast Godt, vernomen had, daar gy in flaap geraakt
Door zachte Zephyr, op myn aankomst ftraks ontwaakt,
Dien 'k waarlyk fchoon vond van geftalte en leest en wezen;
Maar 'k vond uw fchoonheid niet zo fraai, zo uitgeleezen,
Noch zo bevallig, zo aanlokk'lyk, noch zo teer,
(Dus dacht my) als het beeld, dat ik in 't water eer
Befpiegelde met lust. Ik ging met flaauwe fchreden
Te rugge: gy ftaat op, en volgt, en roept deez' reden
Met fchelle ftem my naa: fchoone Eva! vlied niet! keer!
Ge ontvlucht uw wederhelfte, uw vlees, uw been, uw eer,
En luister, ja zyn been en vleesch uit hem getogen:
Om u te vormen, leende ik 't eeuwig Alvermogen,
Hoewel 't hem eigen was, uit myne zyde en naast
Aan 't hert, het leeven, op dat gy voortaan geplaatst

Aan myne linkerhand, my zoud tot heul verſtrekken,
En wy elkand'ren tot Gods lof geduurig wekken,
Door eenen band, die nooit zal breeken, vastgehegt:
Ik zoeke u, als het deel door Godt my toegelegt,
'k Noeme u myn wederhelft, myn ziel, myn welbehaagen.
Met dat uw hand myn hand met lust had aangeſlaagen,
Neig ik verheugt naa u, en zag van toen af aan,
Hoe mannendapperheid en wysheid, op de baan
Des leevens tredende, is, als 't waare ſchoon, te looven,
En ſtreeft, in luister, 't ſchoon der vrouwe ver te boven.

Om myne redenering van onze onderlinge afhankelykheid op te helderen, moet ik verlof verzoeken, om nog eene andere aanhaling uit denzelfden Schryver by te brengen, waarmede ik insgelyks hope mynen Lezer genoegen te zullen geven. *Adam*, begerig om den Engel *Rafaël* by zig te behouden, verhaalt hem, wat hy zig ſedert zyne eerſte ſcheppinge herinnerde, en onder anderen, 't welk tot ons oogmerk dienstig is, zyne eerſte ontmoeting en huwelyk met *Eva*. Na dat hy zynen droom verhaald hadt, waarin hy van hare ſcheppinge was onderrigt geworden, gaat hy dus voort:

——— Ik opende myn oog,
Om haar, die myn gemoed tot kuiſche min bewoog,
Te vinden, of 't verlies voor eeuwig te beklaagen,
En af te zien van all' wat ooit my kon behaagen
Of blydſchap baaren, nu van alle hoop beroofd.
Daar ſtond ze niet verre af met opgeheven hoofd,
En juist zo als ze my was, in myn droom, verſcheenen,
Verſierd met all', wat Aarde en Hemel kon verleenen,
Om haar beminnelyk te maaken in myn oog.

Zy naderde, terwyl ik haar te nad'ren poog,
Terwyl haar Hemelsche bootzeerder haar geleidde,
Die nu zyn Hemelglans bedekte voor ons beide.
Zy volgde op zyne stem, in pligten, die de trouw
Van 't heilig huwlyksbed, vereischt in eene vrouw,
Wel onderrecht. Haar tred, vol aangenaam gewemel,
Was vol bevalligheid, in haar gezigt een Hemel;
En fraaie deftigheid en liefd' haar gansche zwier.
Van vreugde als overstelpt, en door een zeldzaam vier
Aan 't blaaken, berst ik uit luidkeels in deezer voegen:
't Valt alles uit naar myn begeerte en myn genoegen;
ô Groote Schepper, die zo mild, zo gunstig zyt!
ô Geever van al 't schoone, en 't schoonst' my niet benyd
Deeze uwe laatste gift. Gy hebt uw woord volkomen
Vervult; been uit myn been, vleesch uit myn vleesch (1) genomen,
Beschouw ik, en ik zie my zelv' voor myn gezicht:
Haar naam is wyf, zy kwam slechts uit den man in 't licht,
Die doet den Vader en de Moeder fluks vergeeten,
En hangt zyn wyf aan (2), door een zelfden geest bezeten:
Zy zullen zyn één hart, één vleesch, één ziel, één zin.
Dit hoorde zy, terwyl zy brand van zuiv're min,
En schoon my toegebragt op Goddelyke wyze,
Nochtans haar waarde en deugd, weergadeloos in pryze,
Wilde aangesproken zyn, niet onverzogt verheerd:
Zy trad voor uit: Zy bood zich zelf niet aan, maar keerd'
Te rugg', dat mynen lust noch meerder deed onsteeken;
Of, met een woord, Natuur, schoon vry van snoô gebreken
En zondesmetten, bragt in haar te weeg, dat zy,
My ziende, week te rugge. Ik volg haar aanstonds, bly
En yv'rig na. Zy wist, wat zuiverheid van zeden
Vereischt, en keurt, met ernst en met gedienstigheden,
Myn kuische reden goed. Ik lei haar, daar zy bloost
Gelyk de dageraad in 't morgenbaarend oost,
Naar 't Bruidspriëel. Het vlak des Hemels en 't gestarrent
Dat men gelukkig noemt, daar 't aan de luchtstreek barrent,
Schoot

(1) Been uit myn been, vleesch uit myn vleesch.] *Gen. II.* 23.
(2) En hangt zyn wyf aan.] *Gen. II.* 24.

Schoot van zyn kracht en van zyn invloed 't edelste uit:
Het Aardryk, ieder berg, en boom, en bloem, en spruit,
Wenscht ons geluk en heil; 't gevogelte verfraaide
Zyn' zang van vreugde: Een frissche en koele lucht doorwaaide
Het bosch, en dart'lend' blyde op haare wieken, bragt
Zy speceryën mede, om haaren geur geacht;
Tot dat de Nachtegaal, door liefdens kracht gedreeven,
Den blyden Bruilofszang heeft juichende aangeheven,
En de avondstar gebood, dat zy zich spoeden zou
Naar haaren hoogsten top, om op deeze eerste trouw,
De toorts der bruiloft, met haar held're vlam te ontsteeken.
Zie daar is myn verslag van 't heil aan my gebleken,
Van myn' geheelen staat, en alles wat my Godt
Wou schenken, tot den top van myn gezegend lot,
Dit aardsch geluk, dat ik geniet, en moet belyden,
Dat dit my alles geeft veel stoffen van verblyden:
Maar dat gebruikt, of niet gebruikt, in 't hert noch wekt
Verand'ring, en een spoor tot grooter lusten strekt:
'k Spreek van 't vermaak, dat smaak, gezicht en reuk kan geeven
Van kruiden, vruchten, en van bloemen, bronnen, dreeven,
En 't aangenaam gezang der vogelen. Maar 't gaat
Hier anders toe. Ik zie, verrukt, haar schoon gelaat;
Ik raak, verrukt, haar aan: Toen kwam ik eerst te ervaaren,
Wat hartstocht was, een drift doorzweevend' hart en aêren;
'k Bleef meester van my zelf in 't ruim genot van 't geen
My 's Hemels milde gunst wou schenken: hier alleen
Viel ik te zwak: Ik kon de kracht, den glans en 't leeven
Van die bekoorlykheên, zo schoon, niet wederstreeven.
Natuur ontweek me, en liet my slechts een enkel deel,
Niet sterk genoeg, om 't schoonst' en dierbaarst' pronkjuweel
Van haare kracht, om zulk een voorwerp, dat ik loofde,
Te wederstaan; of zy, die my myn vleesch ontroofde,
Nam licht meer dan genoeg; of schonk ten minsten haar
Te veel sieraad en schoonte in 't uiterlyk gebaar,
Maar licht inwendig niet met zulk een schoonen luister:
't Eerste oogmerk der Natuur ('t is voor my gansch niet duister)
Was om haar in verstand, en die vermogens, die
Inwendig zyn, en ik in my uitschitt'ren zie,

Van minder heerlykheid en majesteit te maaken:
Uitwendig komt ze ook 't beeld zo dicht niet te genaaken
Dat beiden schiep, en drukt de prent der heerschappy,
Die over 't schepselendom de Schepper schonk aan my,
Zo deftig geenzints uit: Maar richt ik myne treden
Om met myn oog haar schoonte en haar bevalligheden,
Van naderby te zien, dan schynt ze zo volmaakt,
Zo rykelyk bedeeld, haar waardigheid zo naakt,
En klaar te kennen, dat ik in haar taal en werken,
't Bescheidenst', deugdzaamst', beste en wyste kan bemerken:
De hoogste kennis zwicht, wen zy haar mond ontsluit:
De wysheid leutert slechts zo zy zich anders uit,
En zweemt naar zotterny. Aan haare zyde pronken
De reden en 't gezag, als waar' zy eerst beschonken,
Niet laater, by geval, met leeven, door Gods hand:
Opdat ik 't alles met één woord in zyn verband
U zegg': Grootmoedigheid, verzeld met fiere trekken,
Is in den omtrek van haar schoon gelaat te ontdekken,
Vermengd met vriend'lykheid, en baart alom ontzag,
Als door een Eng'len wagt bewaakt by nacht en dag.

Hoe uitgezogt bekorelyk zyn deze beschryvingen! wat kostelyke afbeeldingen van het eerste menschelyke paar! Hoe fierlyk sterk zyn de verzen! Hoe fraai en ryk de schilderyen! Dan wederom, waar wy de oogen mogen heen wenden, vertonen zig de verbazend zagte en tedere trekken van dezen groten Meester der menschelyke hartstogten op eene betoverende wyze!

Wat kan onze onderlinge afhankelykheid volmaakter tonen! zo minzaam verpligtend aan elkander worden onze eerste ouders in dit gedigt beschreven, dat de arbeid van den eenen, waaruit de ander voordeel trekt, een wezenlyk vermaak moet wezen.

Welk een voorbeeld ter aanmoedinginge van het huwelyk! Ach, mogten wy het karakter van *Adam* in 't algemeen meer in ons gedrag uitdrukken! Dan zoudt gy, myne Schonen, u ernſtiger beyveren, om deze eerſte der vrouwen in minzaamheid en liefde natevolgen!

Indien de man zyn best deedt, om onwettige neigingen te bedwingen, en zyne hartelyk beminde vrouw koesterde en verkwikte, indien hy met genegenheid hare bekorelykheden en deugden gadeſloeg; welk eenen naaryver moest zulk een gedrag in elke vrouwelyke borst ontſteken, om haren egtgenoot eer en waardigheid bytezetten? Laten de mannen ſlegts de hervorming beginnen, en ik zal 'er voor inſtaan, dat uwe kunne zig in 't algemeen regt zal gedragen.

De ſtrafwaardigheid egter van den man zal de dwaasheid der vrouwe niet verſchonen, en de Dames zullen wel doen, door deezen raad van eenen wezenlyken vriend in agt te nemen.

Ik weet, myne ſchone Leerlingen zullen my zeggen, dat, ſchoon een egtgenoot dwaasheden en ondeugden hebbe, zy denzelven egter, indien hy ſlegts een gevoelig man is, door de vingeren kunnen zien, en zig blymoedig aan hunnen Heer en Meester onderwerpen; maar, zeggen ze, wie kan zig van eenen dwaas laten regeren?

Wanneer een Vrouw eens haar lot heeft getrokken, dan is het niet alleen haar pligt, maar ook de groot-

ſte

ſte ſtaatkunde, om zig hetzelve op de beste wyze ten nutte te maken. Al is hare keuze ook nog zo onaangenaam, of onderſtelt zelfs, dat ze door den wreden dwang van hare vrienden, tot zulk een huwelyk gebragt wordt, dan wordt 'er nog eerbied en gehoorzaamheid van haren kant vereischt. Door eenen egtgenoot veel te agten, (zelfs zulken, waarvan we nu ſpreken, want anderen zullen het haar gebieden) verdient eene vrouw, en ze verkrygt ook in 't algemeen lof, en wordt niet alleen van hem, maar van al de wereld aangebeden.

In tegendeel, de misleide vrouw, die haren egtgenoot in gezelſchappen verkleint, en hem by alle gelegenheden op eene ſchimpende wyze behandelt, makende dus den armen man het veragtelyke doelwit, waarop zy hare zegepraalende ſchigten afſchiet; niettegenſtaande zy zig verbeeldt, dat haar eigen verſtand, en verhevener bekwaamheden gelukkiglyk ontwonden worden tot vermaak en verwondering van hare vriendinnen; gelooft my, Dames, zy moet van deze vriendinnen zelve altyd veroordeeld worden: en laten hare verdiensten in andere opzigten ook nog zo groot zyn, dit ſtrafwaardig gedeelte van haar gedrag moeten zy zekerlyk veragten.

Maar om van onze tegenwoordige uitweidinge te rug te keeren, welke ik met voordagt volgde als eene aanmoediging tot de deugd, tot een betamelyk gedrag,

drag, en onderlinge liefde, dewyl ik overtuigd ben, dat deze hoedanigheden zelfs eene gestadige toepassing in eene ziekenkamer zullen te wege brengen, welke niet ten eenenmale onvermakelyk is. Laten we dan nu onze zorg verder agtervolgen, waar vrouwelyke tederheid de strengste lighamelyke pynen kan verzagten, en de grootste onheilen dezes levens ten minsten dragelyk maken.

In elke ongesteldheid behoren de geneesmiddelen en goede oppasfing hand aan hand te gaan, en ik ben zo veel te meer begerig, om myn gevoelen met opzigt op eene *goede oppasfing* mede te deelen, om dat ik dezelve meen te stellen tegen eene *slegte en kwade oppasfing*; welke maar al te veel ongelukkig en verkeerd in de ziekenkamer in gebruik is geweest: want onder het wilde denkbeeld van ontstekinge, en ontstekende ongemakken heeft men zelfs brood en water somwylen voor eenen al te groten onderstand voor den Lyder gehouden. Maar met genoegen zien we nu de Geneesheeren volgens redelyker beginzelen te werk gaan; en ik wenschte wel, Dames, dat ik u, wier post het is, van de nuttigheid kon overtuigen, om Lyders in elke ziekte te ondersteunen.

De ziekenkamer is eigenlyk ons onderwerp, maar dit moet ook zo verstaan worden, dat de regelen van voorzorge, welke hier ter nedergesteld worden, even noodzakelyk zullen zyn, wanneer den zieken vergund wordt, de gewoonlyke bezigheden des le-

vens

vens waartenemen; want zonder eene wyze ſchikkinge in onze levenswyze kunnen weinige ingewortelde, of lang aanhoudende ongemakken verdreven, of ſlegts eenigermate verligt en gemakkelyk om te dragen gemaakt worden; maar ik ben klaarlyk overtuigd, dat het voor veele zwakke perſonen zeer wel mogelyk is, dat zy eenen redelyk langen tyd hunnes levens geneugelyk kunnen doorbrengen, en ten laatſten gemakkelyk den tol aan de Nature betalen.

De aanmerkingen derhalve omtrent kinderen en hoogbejaarde perſonen zyn even toepasſelyk op hun, die hunne gezondheid door ongeregelde hartstogten en onmatigheid bedorven hebben, want in beide deze gevallen, waar de lighaamskragten uitgeput zyn, en de ſpysvertering verzwakt is, is een behoorelyke, ligte en voedzame kost even noodzakelyk om de gezondheid te herſtellen, als hy is, om een kind te onderhouden, en den ouden in 't leven te bewaren.

Elke ziekte moet als eene afwyking van de gezondheid aangemerkt worden; en eene koorts is het middel, waarvan de Natuur zig bedient, om het lighaam van iets te bevryden, 't welk ſchadelyk is. Behoren we haar derhalve in dit haar groote werk tegenteſtreven? Behoren we niet veeleer, als eene brave dienstmaagd op hare bewegingen omzigtig en verſtandig te letten, en haar edelmoedig te helpen in het oogmerk, 't welk zy bedoelt? Dit inderdaad ſchynt eenen iegelyk redelyk.

Doch

Doch zo 'er egter in eene koorts, of eene grote verzwakking van het lighaam plaats heeft, of wanneer het lighaam zelf is uitgemergeld, dan is 'er zekerlyk eene verandering in de gewoonlyke levenswyze nodig. Tot deze ſtukken zal ik derhalve mynen raad bepalen, dewyl andere bedenkingen onder eene geneeskundige behandelinge vallen.

Weinig perſonen zyn genoodzaakt hunne kamer te houden, ten zy ze met een groot verval van kragten, of koortſige ongemakken gekweld zyn; het zy als de eerſte oorzaak, of als toevallen, welken andere ziekten verzellen. Op de onderſtelling derhalve van deze omſtandigheden, wanneer het geſtel dus verzwakt is, of de natuur haar best doet, om eene ziekte te doen ophouden, vereischt het lighaam zekerlyk een voedzel van het eenvouwdigſte ſoort; door eenvouwdig verſta ik, hetgene ligt te verteren is: maar laat het tevens verſterkend zyn. De maag en ingewanden moeten noodwendig even zeer als het andere gedeelte des lighaams gekweld zyn, en bygevolg zyn ze niet in ſtaat, om hunnen dienst aan het gewonelyke levensonderhoud te verrigten.

Dierlyk voedzel moet derhalve inzonderheid verboden worden, en het ſpyt my, dat ik verpligt ben, de genegenheid van ouders, en van de genen, die in de ziekenkamer oppasſen, te laken, om dat ze het zelve maar al te dikwerf dus onverantwoordelyk aan zieken toeſtaan. Geeft my verlof om te mogen

aan-

aanmerken, dat, indien vleesch vergund wordt, terwyl de koorts plaats heeft, of wanneer het lighaam door ziekte uitermaate verzwakt en uitgemergeld is, het voedzel, dat 'er uit voortkoomt, uit hoofde dat de verterende hoedanigheden haar dienst niet kunnen doen, onvolmaakt, raauw en hinderlyk moet zyn; en bygevolg, in plaatse van onderstand, de ziekte veeleer moet vergroten.

Maar tevens herinnere men zig, dat, dewyl 'er egter onderstand nodig is, goed vleeschnat, wynsop, gelei, een drank van water en wyn, enz. met bescheidenheid kunnen toegestaan worden; en inderdaad de lust van den zieken persoon zal in 't algemeen genoeg tonen, welken van deze dingen het best zyn; want waar zy schadelyk zyn, heeft eene algemene walging van dezelven gemenelyk plaats.

Deze en dergelyke soepen, die ligt zyn te verteren, zyn niet alleen het dienstigst voor eenen zieken staat van de maag en ingewanden, maar zy verschaffen het lighaam ook een nodig voedzel, om deszelfs kragten onder de ongesteldheid te ondersteunen. Het is een stuk, 't welk tegenwoordig van alle Geneesheeren erkend wordt. Het is, mynes oordeels, een omstandigheid, welke men naauwkeurig dient in agt te nemen, want de droevige ondervinding heeft my dikwyls overtuigd, dat de voorbarigheid van eene halstarrige voedster, in één ongelukkig uur, de werkingen van eene welgeregelde, en ander-

anderzins voorſpoedige behandelinge gedwarsboomd heeft.

Schoon ik zieken dierlyk voedzel zou verbieden, wanneer ze met koortſige ongemakken gekweld zyn, niettemin moet ik ernſtig eenen overvloedigen, maar egter beſcheiden onderſtand van een ligt en verſterkend vloeibaar voedzel in elke koorts aanpryzen. Ik geloof, dat gerstenwater, munt, en kruider thee, benevens dergelyke dranken meer, de ſterkte van eenen lyder niet genoeg onder eenigerhande koorts zullen onderſteunen, zelfs niet voor eenige weinige dagen; en nog veel minder voor zo vele weken. Wat het onderſcheid van brandende, zenuw-en kwaadaartige koortſen betreft, het is myne zaak niet, om my hier in hetzelve intelaten; maar op de onderſtellinge, dat het eene brandende koorts is, houdt de lyder zig, of behoort zig te bed te houden, en men zoekt een verligtend zweet te bevorderen. Zal dan een reeds byna verteerd, en onſchadelyk vloeibaar voedzel niet aan het oogmerk van den Geneesheer beantwoorden, terwyl het tevens den lyder onderhoud verſchaft? De ondervinding heeft my van deszelfs nuttigheid overtuigd. Ik kan derhalve niet nalaten hetzelve ſterk aantepryzen, want ik houde my vast verzekerd, dat het leven van velen dagelyks by gebrek van dit nodige onderhoud verloren gaat.

Ik doe myn best, om die verkeerde voorzorg voor

te

te komen, welke gemeenelyk genoemd wordt, de ziekte door honger te verdryven, en om die fchrikkelyke vrees te verbannen, dat een weinig onfchadelyk voedzel, in eene koorts aan iemand gegeven, flegts is, olie in 't vuur te gieten. Door deze dwalingen wordt dikwyls de beste byftand vrugteloos gemaakt, tot nadeel van den lyder, en, niet onwaarfchynlyk, tot fchande van eenen waardigen Geneesheer. *Zyt* verzekerd, dat het veel raadzamer is, pogingen aantewenden, om een vervallen, ziek, en waggelend geftel te onderfteunen en weder op te bouwen, dan zyn best te doen, om hetzelve neer te werpen. Laat dit nooit gefchieden, dan wanneer wysheid en ondervinding het uitdrukkelyk bevelen, want het is ten allen tyde eene gewigtige zaak, een gebouw zynen grondflag en fterkte te ontnemen. Het is zeer te wenfchen, dewyl het zekerlyk ten algemenen voordeele zou ftrekken, dat de Geneesheeren inzonderheid de inrigting van den kost in de ziekenkamer mogten voorfchryven.

De naauwgezetheid van voedfters, en van de genen, die den zieken oppasfen, in het toedienen van de geneesmiddelen, is van geen klein belang. Het is een wrede hoon voor het eerlyke gedeelte der kunst, dat geneesheeren het getal hunner bezoeken of de lengte hunner recepten meer in 't oog houden dan de gezondheid hunner lyderen. Zulk eene onbillykheid, wordt, hoop ik, zelden, indien ooit

ge-

geoeffend; en dewyl weinig perfonen anderen gebruiken, dan van welken zy goede gedagten hebben opgevat, zo laat ik u, als een vriend mogen waarfchouwen, geen kwaad vermoeden aan te kweken, 't welk zeer hachelyke gevolgen voor u zelven kan, en allerwaarfchynlykst zal te wege brengen. Grote verligting, ja dikwyls eene volmaakte gezondheid kan men zekerlyk door hulp der geneesmiddelen verkrygen. Groot kwaad, ja ook maar al te dikwerf, een zekere dood volgt uit eene wantrouwende veragting, of moedwillige verwaarlozinge van dien heilzamen byftand.

Ik moet nog van eene andere misvattinge fpreken, met opzigt op de behandeling van het linnengoed. Een lyder kan geen nadeel ontfangen, door het verwisfelen van nat, vuil, en hinderlyk linnengoed met hetgene fchoon, droog en zagt is, mits dat het met behorelyke voorzorge gefchiede, zo dat men geen koude vatte, terwyl men de klederen verandert. Linnengoed, 't welk volmaakt droog en fchoon is, heeft altyd den voorrang boven hetgene reeds gebruikt is, want het laatfte kan eenige fchadelyke dampen tot zig getrokken hebben, waarvan het eerfte geheel vry moet zyn. Tegen deze aanmerking, des houde ik my verzekerd, zyn grote vooroordeelen, niettemin zullen zy, die hunne reden flegts een ogenblik gebruiken, de noodzakelykheid van de tegenwoordige waarfchouwingen bevinden.

Een

Een vrye toegang van lugt is wezenlyk noodzakelyk, niet alleen om de fchadelyke dampen der ziekte wegtevoeren, maar ook tot herftelling van den lyder, ja zelfs tot behoudenis dergenen, die den zieken oppasfen. Het is waar, by koud weder is een vuur, om redenen, hier boven gegeven, dienstig, maar tevens behoort de kamer niet meer dan matig warm te zyn; want waar men dezen graad van hitte te buiten gaat, zal een afmattend zweet de kragten van den lyder uitputten, waardoor hy misfchien onder eene ziekte wegzinkt, in welke men hem anderzins waarfchynlyk hadt kunnen ftaande houden.

Na dat ik u dus tegen de wezenlykfte dwalingen gewaarfchuwd heb, welken my tegenwoordig te binnen fchieten, zal ik nog aanmerken, welke armhartige fchepzelen mansperfonen in 't algemeen zyn, wanneer zy genoodzaakt zyn, zig in een ziekenkamer te houden! Wanneer we dit toneel befchouwen, behoren we dan over de geaartheid der vrouwen te klagen? Ik vinde naauwelyks ooit een mansperfoon, die zig in eene ziekte zo wel gedraagt als een vrouw. Mansperfonen laten voor het grootfte gedeelte den moed tot den laagften trap zakken, wanneer ze kwalyk gefteld zyn, en zyn tevens veelal knorrig en gemelyk. Men erkenne het dan met dankbaarheid dat de vermakelyke levendigheid, en, laat ik 'er byvoegen, de ware wysbegeerte van eene minzame vriendinne in eene ziekenkamer wezenlyk noodzake-

lyk zyn. Eene goede voedster zal, voor een groot gedeelte, onze lighamelyke zwakheden verzagten, door ons in tyd van ziekte optebeuren.

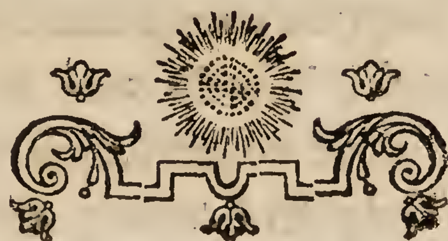
Een man is somwylen gelukkig genoeg, om zig-zelven door treffende en verheven bekwaamheden, naarstigheid en goed fortuin te verheffen, zyne familie te vergroten, en zyne vrouw geneugten te bezorgen, welken hare verwagting verre te boven gaan. Maar wat zyn alle deze dingen in vergelykinge van den troost, en den tederen bystand, welken zy hem van haren kant rykelyk kan vergelden; en dat wel op eenen tyd, wanneer de zwakheden der nature zulk eenen verheven gunsteling der fortuin niet toelaten, om eenige van de vermaken dezes levens te genieten? Vraagt ditzelfde troetelkind, wanneer het op het ziekbed legt uitgestrekt, en door ziekte hulpeloos is geworden: laten we ons verbeelden, dat hy onder de pynlykste doodsbenauwdheden ligt te zieltogen, en stelt hem dan de vraag voor: wat moet den voorrang in onze wenschen hebben, het geluk of de gezondheid? Hy zal zekerlyk antwoorden, dat een ogenblik verligtinge veel wenschelyker is dan alle de heerlyke voordeelen, welken hy mag behaald hebben.

Op gelyke wyze wegen eene regt toegenegen en gevoelige deelneming aan zyne rampen, het tederhartig gedrag en de zorgvuldige oppassing eener goede vrouwe, in deze toneelen van een pynlyk lyden

veel

veel zwaarder dan alles, wat de voorſpoedigſte man haar zou kunnen geven; en het is eene waarheid, welke regt edelmoedige zielen ten allen tyde dankbaarlyk zullen erkennen.

Een man moet onder deze omſtandigheden, mits men zyne gewoonlyke levenswyze, en de byzondere ziekte eenigermate in 't oog houde, als een kind aangemerkt worden; en bygevolg behoort hy zig aan het vrouwelyke beſtuur te onderwerpen. Uwe zorg, myne ſchone Lezeresſen, zal u derhalve natuurlyk aanzetten, om den byſtand van bekwame en ervaren Geneesheeren te zoeken. Hunne kundigheid overwinne de ziekte, terwyl gy edelmoedig zyne kragten onderſteunt, en zyne hoop levendig houdt; en derhalve grotelyks medewerkt om den zieken tot eene gezonde en friſche geſteldheid te herſtellen!

VYFTIENDE VERTOOG.

Ouderdom, door deugd regt eerwaardig gemaakt. De ſtappen waardoor we in jaren klimmen, worden getoond, de gemakkelykſte en beste paden te zyn, om ten grave te dalen.

LENTE, zomer, en herfst hebben hunne verſchillende en aantrekkelyke bekorelykheden, en daar is in elken overgang iet, 't welk op eene byzondere wyze vermakelyk is; maar de guure winter kan op niets roem dragen dan op de vrugten der voorgaande ſaizoenen.

Des menſchen leven is dikwyls zeer gevoegelyk met het dus by trappen voortgaande jaar vergeleken; en het eenige geluk, 't welk men in den ouderdom kan verwagten, moet voortvloejen uit de overdenkingen van een welgeleid leven; ten welken tyde, daar het insgelyks de winter onzer dagen is, een ieder in 't algemeen de vrugten van een voorgaand deugdzaam gedrag kan plukken. Want ſchoon de ſtramme leden het lighaam hun gewoonlyk ſteunzel ontzeggen, en het gryze hoofd op zyne verſlapte ſchouderen ſchudde, zulk een goede man of vrouw, mag men hopen, heeft egter, waardoor zy zig die

ge-

gemakken kunnen bezorgen, welken hunne jaren vereischen, en genoegzame middelen, om de oppassing van eenen getrouwen bedienden te vergelden. Voegt by dezen nog eene andere zegening, waarmede de vriendelyke Hemel hen veelligt heeft begiftigd; eene dienstwillige en goede dogter, om hunne zwakheden te onderfteunen, en door hare hartelyke toegenegenheid hen volkomen vergelding te doen, wegens de moeite voor hare opvoeding, en die ouderlyke angstvalligheid, welken zy noodwendig gedurende haare jeugd moeten gedragen hebben.

Hier, zeg ik, wordt de tedere inschikkelykheid van minzame ouders rykelyk beloond, door de strelende zorg van een regt deugdzaam en genegen kind; en dit is de gemakkelyke afdaling, welke de Voorzienigheid voor den ouderdom geschikt heeft, opdat wy dus het leven met geen ongelukkig einde besluiten.

Laten wy, myne beminnelyke Vriendinnen, eenen waardigen en ouden man in zynen tweden kindschen staat afschetsen. Laten we hem blymoedig naar de poorten des doods verzellen, en hem daar in de handen van zynen Schepper overgeven! Laten we ons in eene redelyke droefheid toegeven, maar op denzelfden tyd die bedaardheid en blymoedigheid behouden, welken tonen, dat ons gemoed door den Godsdienst onderrigt is. Laten we dit als eenen tol

beſchouwen, welken wy allen zeer zeker moeten betalen, en die een altoosduurend einde maakt aan de rampzaligheden des levens! waaruit dit troostryk beſluit kan getrokken worden, dat, indien we naar onze uiterſte vermogens het onze hebben toegebragt ter bereikinge van dat grote oogmerk, waartoe we geſchapen werden, onze toekomende ſtaat van beſtaan gelukkiger zyn moet dan de tegenwoordige.

Komt dan, gy tederhartige en gevoelige Schonen, laten wy de kamer des doods genaken! Laten we toetreden tot het bed van dien goeden vader, en zyne bedaarde en vergenoegde houding beſchouwen! Alhoewel wy zullen bevinden, dat het eene plegtige vertoning is, daar is egter niets in dit gezigt zo verſchrikkelyk als de wereld zig in 't algemeen verbeeldt. Maar ſchetst het tegenovergeſtelde karakter, dat van eenen ondeugenden man in zyne laatſte ogenblikken; en het moet inderdaad ysſelyk zyn.

Gelyk rype en murwe vrugten, zonder dat ze aangeraakt worden, van den boom naar hare moeder de aarde vallen, zo daalt ook de goede oude man in vrede ten grave, en vermengt zig wederom met het gemene ſtof, waaruit hy oorſpronkelyk voortſproot.

Het is de ondeugende alleen, die reden heeft, om op de gedagten des doods te sidderen; maar wy beſchryven den opregten man, die niet onwaarſchynlyk een laatst en tederhartig afſcheid van zyne bemin-

minnelyke en dienstvaardige dogteren neemt; die haar tot de oeffening der deugd vermaant, en de beloningen optelt, welken daarmede verzeld gaan. De oudste ondersteunt misschien met goedwilligheid den zieltogenden Vader in hare armen, terwyl de jongste hem eenige verkwikkende hartsterking toedient, om nog een ogenblik den wegvliegenden geest te rug te houden. Middelerwyl bestraft de bedaarde Vader haar misschien, op eene zagte wyze, omdat ze tranen storten, voorspelt haar met eenen profetischen geest, dat hare laatste ogenblikken zo vreedzaam zullen zyn als de zyne, en zegent haar met zyne stervende lippen.

Ten aanzien van zodanige karakters, die meer in 't brede afgeschetst, en onze verwonderinge en agtinge waardig zyn, moet ik myne vriendelyke Lezeressen wyzen, met betrekking op dat van vrouwen, tot dien groten meester der menschelyke hartstogten, *Mr. Richardson*, in zyne historie van den *Ridder Karel Grandison.* Welk een fraai voorbeeld van eenen eerwaardigen ouderdom levert het karakter van *Mrs. Schirley* op! De beschryving, welke daar van het laatste gedeelte hares levens wordt gegeven, zal zekerlyk eenen iegelyk vermaken en onderrigten. De dood van Lady *Grandison*, van hoe onuitsprekelyk veel gewigt! Schoon haar kruin met een ontydig sneeuw overdekt ware, in de hoedanigheid egter van vrouwe, moeder, en kristen hadt

hare verheven deugd zonder wedergade geſchenen; en wanneer het ontſachelyke tydſtip naderde, beſchouwt haar ſcheiden, als de ondergaande zon, terwyl zy man, kinderen, en eene wereld van vrienden de eeuwige afwezigheid van hare verkwikkende ſtralen laat betreuren!

Het gehele werk behelst een voortreffelyk ſamenſtel van zedelesſen, en het mag ten hoogſten aan alle jonge lieden aangeprezen worden. Deze nuttige lesſen zullen nog meer onderrigting geven, wanneer ze in het gezelſchap van zulken worden gelezen, die 'er behorelyke aanmerkingen op kunnen maken. Wanneer dit voorafgaat, zo zal 'er altyd een deugdzame naaryver, en wel meest in jonge gemoederen, opgewekt worden door karakters, welken wezenlyk ſchynen; dewyl voorbeelden altyd ſterker zyn dan voorſchriften. Dus zullen vermaak en verbetering hand aan hand gaan.

Met opzigt op het andere karakter, te weten, dat van eenen goeden ouden man: iemand van myne gemeenzame vrienden deedt my onlangs de eer, my eenige ſtukjes van zyne Digtoeffening te laten zien; de geheele verzameling was voortreffelyk en edel, onder anderen was een taafreel van den Ouderdom, 't welk my zo allerſchoonst voorkwam, dat ik niet kon nalaten mynen Vriend verlof te verzoeken, om een gedeelte daarvan myne Lezeresſen mede te deelen, waartoe ik ook eindelyk zyne toeſtemming heb bekomen. Het luidt aldus:

Hoe zal men 't heil van een gelukkig leven ſmaaken,
En myden 't woest gedruisch van laffe ſchynvermaaken,
't Beklaaglyk tydverdryf van een wellustig hart,
Dat eindlyk al zyn vreugd betreurt met dubble ſmart?
Hier zal ik u de ſchets eens braaven Gryzaards geeven,
Die dit op 't heerlykst toonde in zyn roemwaardig leven.
De klimmende ouderdom, die andren lastig viel,
Verdoofde nimmer 't vuur van zyn verheven ziel,
Hy zocht geen ſtraffen ernst, maar zuiverheid van zeden,
Steeds denkende aan zyn jeugd, naar 't voorſchrift van de reden;
Zo ſtoorde zyn gelaat de gulle blydſchap niet,
Die volgde hem veeleer waar hy zich vinden liet.
Zyn lieflyk oog kon zelfs de dartelheid beleezen,
Tot dat ze wierd betoomd, en lachende onderweezen.
Hy had in eenzaamheid met Schryvers veel verkeerd,
Maar 't kennen van den mensch by menſchen 't liefst geleerd.

Zodanige karakters maken den ouderdom wenſchelyk, beminnelyk en regt eerwaardig. De beſchuldiging van knorrigheid en gemelykheid verdwynt, terwyl onze eerbied en verwondering alleen worden gevangen gehouden. Wie zou niet wenſchen dien ouden man te zyn, wiens bedaarde gerustheid de haastvoorbygaande, en driftige genietingen der jeugd verre overtreft? Gelukkige kinderen, die met zulke gelukkige ouders gezegend zyn!

Door deze beſchryving hoop ik de tedere aandoeningen myner ſchone Lezeresſen in zo verre gaande te maken, dat het haar het hare doe toebrengen tot vertroosting van hare hoogbejaarde ouders, zo lange ze nog in leven zyn. Eene dienstwillige dogter moet altyd eene goede vrouw en tedere moeder worden;

den; en voor een verſtandig en oplettend man is zulk eene zekerlyk eene van de ſterkſte aanſporingen om eene gezellinne des levens te verkiezen.

Van den anderen kant, een onmedogend en ongehoorzaam kind is het hatelykſte en onnatuurlykſte wangedrogt op aarde; in zo verre zelfs, dat men van de *Chinezen* zegge, dat zy dergelyke misdaden met de grootſte geſtrengheid ſtraffen. In hunne geſchiedenis wordt verhaald, dat, indien het bekend wordt, dat een zoon zynen vader gedood, of ſlegts geſlagen heeft, niet alleen de misdadige, maar ook zyne gehele familie uitgeroeid, hunne woning tot den grond toe geſlegt, en de grond daarvan met zout bezaaid wordt.

In de bekende Geogr. Natuurk. en Historiſche Berichten over Aſie, Afrika en Amerika, getrokken uit de alomberoemde Lettres Edifiantes, III Deelen in 8vo, vindt men ook menige ſterke trek ten aanzien van den naauwen band, welken zelfs die Natien begrypen tusſchen Ouders en Kinders plaats te hebben. Dit Boek bevat over 't geheel zo veel uitmuntende zaken, dat ik by deze gelegenheid niet kan nalaten van het ten hoogſten aantepryzen, by alle myne Lezers en Lezeresſen, die eenig werk willen maken van de verbetering van hun verſtand, en van de uitbreiding hunner kundigheden. Het leert ons, in een kort beſtek, de voornaamſte byzonderheden van de zeden en gewoonten dier volkeren kennen, en geeft

ons

ons dikwyls treffende aanmerkingen aan de hand, om over de onze gezonder te leren denken; ook vindt men 'er, boven dit alles, vele fraje ſtukken in omtrent de Natuurlyke Historie. Doch om van deze uitweiding weder te keren.

Le Compte verhaalt, dat de inwoonders van die plaatſe, waar hy woonde, allen over de kling moeten ſpringen, wanneer daar een Vader door zynen Zoon is gedood, dewyl zy beſluiten, dat 'er eene algemene bedorvenheid van zeden in dien ſtam, of in die maatſchappy van menſchen moet plaats hebben, die zulk eenen afſchuwelyken boosdoender onder zig hadden kunnen opbrengen.

Aan u inzonderheid, beminnelyke Schonen, is de grote pligt van kinderlyke liefde en genegenheid opgedragen; om u derhalve te onderrigten hoe gy u behorelyk van denzelven hebt te kwyten, zullen eenige weinige nuttige aanmerkingen niet ten ontyde bygebragt worden.

In een vorig Vertoog vergeleken wy de kindsheid by eene tedere plant; waar wy het beste middel voorſtelden, om dezelve optekweken, ten einde wy dezelve in den tuin der wereld mogten doen bloejen. Na dat de zomer u de ſchone vrugt van dezen frajen boom heeft voortgebragt, en de herfst van uwen ouderlyken ſtam uw verſtand heeft rypgemaakt, is het ongetwyfeld betamelyk, dat zulke kennis u lere, om, by dit bevroren jaargetyde, den

ver-

verouderden wortel te koesteren, uit welken gy gesproten zyt.

Wy hebben den hulpelozen ſtaat der kindsheid gade geſlagen, eer het lighaam ſterkte genoeg heeft verkregen, om zyn eigen voedzel te bereiden. Wy hebben den tyd aangewezen, wanneer de natuurlyke drift en reden ons leren, ons zelven te verzorgen; en inzonderheid hebben wy aangemerkt, dat dierlyk voedzel nooit tot ons gebruik geſchikt was, voor dat ons tanden waren gegeven, om het te eten.

Laten we deze beſpiegelingen verder voortzetten, en den natuurlyken wasdom onzer lighamen, benevens de toenemende ſterkte van ons geſtel gadeſlaan. Ziet het kind, 't welk gy onlangs op uwe armen ſtreelde, nu met zyne ſpeelmakkers in kinderagtige vermaken om den voorrang twisten. Beſchouwt hem wederom, die onlangs met zyne boeken in de hand uit de ſchool kwam, en nu op de jagt allen voorby ſtreeft. En ziet hem nu de manbaarheid op de zagte wangen gedrukt. Laten we ons insgelyks herinneren, dat zyne kragten even zo by trappen verminderen.

Eindelyk, de wakkere zoon onderſteunt zynen zwakken Vader. Want hy, die in zyne jeugd de ſnelſte zyner tydgenoten was, is nu naauwelyks in ſtaat om zyne bevende leden op te houden. De krygsheld, wiens dappere arm het bloeddorstige oorlogszwaard zwaaide, gaat thans onder de zwaar-

té van zyn eigen lighaam gebukt. Ziet, hoe zyne zenuwen opgedroogd zyn, en hoe de purpere ſtroom, die in zyne aderen beſloten was, thans traag en naauwelyks voortkruipt. In elk deel vervallen insgelyks de kragten van dit wonderbaarlyk werktuig. Het doordringende oog, 't welk zelfs de diepſte gedagten naſpoorde, is thans geheel onnut, of ontdekt ſlegts duisterlyk de ſtralen van het ligt. Ook de tanden, geſchikt zo wel tot gebruik als ſieraad, beroofd van hare ſchone blinkende witheid, nemen af, en vallen uit hare holligheden. Zodanig is byna de algemene toeſtand van onze twede kindsheid, en het blykt klaar, welke gevolgen daaruit moeten afgeleid worden.

Indien een ligt voedzel, en 't welk gemakkelyk te verteren is, nodig was, eer onze lighamen hunne behorelyke ſterkte verkregen hebben, dan is zekerlyk eene ſoortgelyke levenswyze ook de meest gepaste, wanneer zy dezelve verloren hebben; en derhalven, de ſtappen, waardoor wy in jaren toenemen, zyn de gemakkelykſte en beste paden, om ten grave te dalen.

De verterende kragten van den ouderdom worden even zeer met de andere leden des lighaams verzwakt, en ongetwyffeld toont dezelfde reden, welke het gebruik van vleesch verboodt, eer we tanden hadden, de noodzakelykheid om hetzelve by trappen te vermyden, naarmate zy verminderen. Men vindt

vindt inderdaad eenige weinige tandeloze perfonen, die nog niet vele jaren bereikt hebben, maar zulke geftellen zyn in 't algemeen zwak, en derhalve zyn de onderrigtingen ook op hun toepasfelyk.

Wannner deze redeneringen te regt verftaan worden, zal 'er weinig gelegenheid zyn, om verder omtrent dit onderwerp uitteweiden, dewyl de onderrigtingen wegens de behandeling van kinderen, van den tyd af dat ze gefpeend worden, tot dat zy aan hunne eigen zorg kunnen overgelaten worden, alle nodige onderrigting behelzen ten aanzien van de levenswyze van den ouderdom; en die genen handelen wyslyk, die denzelven als eene twede kindsheid aanmerken.

Ik behoef my niet meer in 't byzonder omtrent dit ftuk uittelaten, dewyl weinigen, gelyk ik my verzekerd houde, zullen onderftellen, dat het tyd is met zigzelven te beginnen, eer zy het nodig hebben, om zig naar deze regelen te gedragen.

Ouderdom vereischt ongetwyffeld infchikkelykheid, maar tevens fluipt de ongevoeligheid ongemerkt by denzelven in. Die genen lyden de minfte pyn, die zigzelven in eenen ftaat van werkzaamheid bezig houden; en daar zyn bewegingen, die zeer wel zelfs naar eenen hogen ouderdom gefchikt zyn. Eene bygevoegde warmte van dekzel is in dezen tyd nodig, doch zy handelen egter wyslyk, die zig niet aan zeer warme klederen, en zeer warme ver-

trek-

trekken gewennen, wanneer zy de veranderingen van hun natuurlyk klimaat nog kunnen verdragen.

Eene aanmerking evenwel moet onze waarneeminge niet ontslippen, te weten, het gelukkige uitwerksel van matigheid door al ons leven: dezelve beveiligt ons niet alleen voor ziekte, zo lange we nog op onze reize zyn, maar stelt ons ook in staat, om in dezen tyd van nood het bedoelde voordeel, en den hartelyken onderstand uit wyn, en andere versterkende dranken te kunnen trekken. De natuur krygt in een matig persoon versche kragten en geesten uit dergelyke vervrolykende sappen; maar wanneer het gestel aan onmatigheid is gewend geweest, dan kan uit derzelver gebruik, in den afgaanden ouderdom, geen nut getrokken worden.

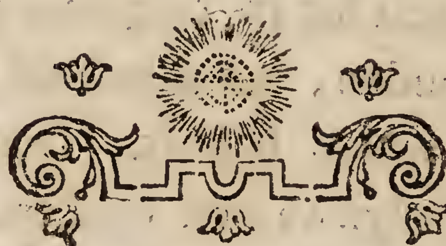
Dus heb ik myn tegenwoordig voornemen volbragt, en in elk Vertoog myn best gedaan, om myne aanmerkingen op eene redelyke wyze medetedeelen; geschikt, hoop ik, om te vermaken, terwyl ik 'er tevens door wensch te onderwyzen. Het is een onderwerp, 't welk in deszelfs verschillende deelen van zeer bekwame mannen is verhandeld; en egter, geloof ik, heeft men het in 't algemeen voor een droog onderwerp gehouden, inzonderheid voor de Dames, welken het wezenlyk betreft. Deze afkeer schynt hieruit waarschynlyk te zyn ontstaan, omdat de styl niet genoeg van kunstwoorden vry was, want de smaak, zo wel als het oordeel moeten voldaan wor-

den,

den, wanneer wy vooroordeelen menen te verwinnen, en dwalingen te verbeteren, die lang ſtand gegrepen hebben.

Het zal my een byzonder genoegen geven, indien ik zo ver in myne onderneminge geſlaagd ben, dat de tegenwoordige verzameling van Vertogen eene plaats verdiene in de boekerye der Dames; en misſchien kan dit boekje ſomwylen tot een makker dienen in de kinderkamer en ziekenkamer; of zelfs een uurtje uitſpanning op een reize verſchaffen.

Het is geſchikt, myne Schonen, om uwe karakters waarlyk beminnelyk te maken; en het zal, gelyk ik vertrouw, als een geſchenk van eenen opregten vriend van de ſexe opgenomen worden. Waar tederheid, goedaartigheid, verſtand en deugd op eene keurige wyze in eene vrouw onder één gemengd zyn, wordt onze verwondering en liefde even zeer gaande gemaakt, en waar dit waarlyk plaats heeft, is elk mansperſoon zekerlyk begerig, om het zyne toetebrengen ten dienste van volmaaktheden, die zo onwederſtaanbaar aantrekkelyk zyn.

BE-

BESTIERING

DER

KINDERKAMER,

DOOR MEVROUW L***.

BESTIERING
DER
KINDERKAMER,

DOOR MEVROUW L***.

'T Is geenszins de zugt, om als een Schryver voor den dag te koomen, die my dit Gefchrift doet in 't licht geeven. Ik raad de Leeden van de groote waereld niet om het te leezen; het zoude hen flegts verveelen. Op zyn best kunnen 'er alleen de geringe luiden belang by hebben. Indien het een grooter getal Vrouwen doe befluiten om haare eigene kinderen te zoogen, en indien het voor fommigen onder haar van nut zy, zal ik mynen tyd niet vrugtloos befteed hebben, en mynen arbeid genoeg beloond agten.

EERSTE LID.

De regels, welke men moet onderhouden, eenige uuren na de Verlosfing, en terwyl men zoogt.

De zwaarigheden, welke fomtyds worden ondervonden wanneer de Vrouwen beginnen te zoogen, hebben my aangefpoord, de aanmerkingen, welke

ik over dit gewigtig onderwerp heb gemaakt, op het papier te ſtellen. Het voorbeeld der zodanigen, welke het zoogen haarer kinderen bezwaarlyk valt, of die hierin niet gelukkig ſlaagen, behoort andere niet af te ſchrikken. Het zoogen is natuurlyk; zo het naar behooren wierdt ondernomen, zou men 'er gelukkig in ſlaagen. 't Geen hiertoe wordt vereischt, is zeer eenvoudig: doch by mangel van het te weeten of 'er aan te denken, berokkent men zich zelve, dikmaals, veel ongemaks.

Het zekerſte middel is, om tien of twaalf uuren na de Verlosſing een begin te maaken met het kind aan de Borst te leggen. (Wy zullen in het tweede Lid, handelende van de Kinderen, zien, dat 'er zo veel tyds noodig is, om ze voor te bereiden;) maar voor alle dingen is noodzaakelyk, dat de Tepels naar behooren worden uitgehaald (*). Ten dien einde wordt niets anders vereischt, dan dat men een Tabaks-pyp neemt, waarvan de ſteel, op eene behoorlyke lengte, wordt afgebrooken, opdat de Moeder dezelve in den

(*) Men moet met deeze kunst-behandeling niet eerder beginnen, dan op het oogenblik, als men het Kind wil aan de Borst leggen. 't Is gansch niet moeilyk Tepels te maaken, wanneer de Borsten niet vol zyn. Men behooorde zich eenen langen tyd vooraf hierop toe te leggen; ſchoon de Tepels altoos wederom binnenwaarts zakken, als de Borsten te veel geſpannen zyn, en de Huid geene genoegzaame veerkragt bezit.

den mond konne houden, den, zo genoemden, kop van de pyp op den Tepel geplaatst hebbende. Wanneer zy den adem optrekt, *klimt de Tepel en zakt niet wederom*, wanneer de Borsten nog niet vol Melk zyn. Voordat deeze toeſtel wordt gemaakt, behoort men wel verzekerd te zyn, dat het kind wel ter degen wakker is. Het zal van dienst zyn, rondom den Tepel een weinig laauwe Melk te ſtryken, en terſtond zo ras de pyp is weggenomen, het kind den Tepel aan te bieden; alsdan zal het onmiddelyk vatten. Men behoort naauwkeurig op te letten, dat de Borst den Neus van het kind niet drukke; want in zodanig een geval, niet kunnende adem haalen, zoude het den Tepel loslaaten, zich ginds en herwaarts beweegen, een tegenzin krygen, en dus het ganſche werk in duigen brengen. Wanneer deeze kleine voorbehoedſels gebruikt worden, zullen alle Vrouwen gelukkig ſlaagen, mids zy de kinderen dikwyls te zuigen geeven, zonder 't welk de Borsten met vuile ſtoffen zouden vervuld worden, naardemaal de eerstgeboorne kinderen weinig op éénmaal zuigen, en aan de Borsten in ſlaap vallen, bykans zodra zy gevat hebben. Indien, by toeval, de Tepel mogt zweeren, behoort men wel zorgvuldig op zyn hoede te zyn, van niet tot de luiheid te vervallen, dat men het kind niet dikwyls te zuigen geeve. Deeze ſmart heeft geene nadeelige gevolgen, en de mond van het

kind is een onfeilbaar geneesmiddel, hetwelk de pyn in korten tyd wegneemt.

't Gebeurt zelden, dat de Vrouwen eenig ongemak aan de Tepels hebben, wanneer zy reeds op den eerften dag van de Bevallinge de kinderen te zuigen geeven. Hoe men, na deezen eerften dag, langer draalt, hoe men meer moeite zal hebben om het kind te doen vatten. Wanneer het zog gefchooten is, reeds voordat het kind geregeld zuigt, is de huid, door de volheid der Borsten, gefpannen, en de Tepel kan zich niet verre genoeg uitftrekken, om door het kind gemaklyk met den mond gevat te worden. De poogingen, die in zulk een geval gedaan worden, ftrekken alleen om de verftopping der Borsten te verhaasten, en om den jonggeboornen een afkeer van het zog te doen krygen. Eene vrouw behoort zich, geduurende de eerfte dagen, warm te houden, voornaamlyk wanneer zy veel zog heeft.

Wanneer het zog is begonnen te fchieten, voordat het kind behoorlyk zuigt, behoort men, in ftede van met geweld een begin te willen maaken, te wagten, tot dat de zog-koorts voorby is, zich ftil in het Bed en warm te houden, en eene maatige leevenswyze te leiden. Het kind kan zeer gemaklyk, geduurende dien tyd, het leeven houden by afgeroomde melk, mids 'er zorge wordt gedraagen, dat ze dikmaals vernieuwd worde. 'Er zyn verfcheide mid-

middelen voorhanden, om de Borsten van de opgepakte ſtoffen te ontdoen; maar het is niet voorzigtig om 'er gebruik van te maaken, zo lang de Zog-koorts duurt. Wanneer deeze koorts voorby is, en de Borsten week genoeg zyn geworden, moet men wagten tot dat het kind honger heeft, de meergemelde pyp wederom neemen om de Tepels uit te haalen, dezelve met zog zagt maaken, en ze vervolgens het kind aanbieden. Indien het, na twee of drie herhaalde poogingen, niet vatte, zoude het voorzigtigst zyn, dat zog uit te zuigen, het zy met de pyp, het zy met eene zekere ſoort van kleine vlesjes, die by de Platteelbakkers worden gevonden, of door zich van een volwasſen perſoon, of van een ander kind, of, eindelyk, van jonge Honden, te laaten uitzuigen. De Tong van deeze Dieren geneest de zweerende Tepels. De zulken, die niet, door eenen zekeren afkeer, weerhouden worden om zich van dit laatſte middel te bedienen, kunnen verzekerd zyn, 'er zich wel by te zullen bevinden, welke zwaarigheden zy voorheen mogen ondervonden hebben, mids zy ſtandvastigheids en moeds genoeg bezitten, om de pyn te verdraagen, zo zy eenige pyn gevoelen.

De Vrouwen, die op de vereischte wyze te werk gaan, zullen, van den eerſten dag af, zonder eenige belemmering, gelukkig ſlaagen. Wanneer men niet terſtond een begin heeft gemaakt, en men genoodzaakt is, de Borsten voor te bereiden, is het

noodig, dat zulks aan de beide Borsten tevens geschiede, uit vreeze dat, zo men zich slegts tot eene van beiden bepaalde, de andere middelerwyl mogt opdroogen of met kwaade stoffen vervuld worden, en de Vrouw dus aan de eene zyde droog wierdt; 't geen groot ongemak zoude veroorzaaken.

Zodanige Vrouwen, die weeklyk zyn opgevoed, moeten, geduurende de eerste Maanden, vermyden om in het gras of op eene vogtige plaats te zitten, en dingen aan te vatten, die in het aanraaken merkelyk koud zyn. Dusdanige onvoorzigtigheden zouden de Borsten derwyze kunnen doen verstopt worden, dat het kind 'er door verhinderd wierdt van te kunnen zuigen. Wanneer zulk een toeval gebeurt, moet men het kind alleen die Borst geeven, welke 't het gemaklykst kan doorzuigen, en het niet pynigen om de andere te vatten, maar spoedige hulp verschaffen om dezelve van de opgepakte stoffen te zuiveren. In zulk een geval is het voorzigtig, het Bed te houden. Ik heb met een goeden uitslag gebruik zien maaken van een Papje van Melk en gekruimd Brood. Men moet agt geeven, om op het oogenblik, dat de Borst ontspannen of zagt is geworden, dezelve het kind aan te bieden, uit vreeze dat het zog op nieuw mogt stremmen of te rug wyken.

'Er ontstaat nimmer eenig ongemak aan de Borsten, zo lang men zoogt, dan door verwaarloosde Verstoppingen; en ook deeze, zo 'er spoedige middelen te-

gen

gen gebruikt worden, hebben geenerlei nadeelige gevolgen. Indien het gebeurde, dat, na eenige dagen met het toebereiden der Borsten te hebben doorgebragt, het zog bleek te veel te zyn afgeleid, behoeft men daarom den moed niet te verliezen, maar slegts veel waters te drinken, getrokken op een peulvrugt, Linse genoemd. Het zog komt wederom, wanneer men te zuigen geeft. Hoe men meer geeft, hoe men meer krygt. Het Bier is een goede zogmaakende drank. Meelspyzen en gestoofde Latuuw zyn goed voedsel voor zoogende Vrouwen. Al te veel vleesch en andere gezouten spyzen zouden een tegenovergesteld uitwerksel hebben. Een Vrouw, welke een kind zoogt, moet de frissche lucht genieten, beweeging maaken, zonder zich te vermoeien, opdat zy eetlust verwekke; zich verfrisschen, wanneer zy verhit is.

Alwie zich dus gedraagt, kan een kind langen tyd zoogen, zonder zich te vermoeien. Het is eene onwaarheid, dat de Borsten door het zuigen nadeel lyden; 'er zyn bewyzen van het tegendeel voorhanden; doch zo dit in de daad gebeurde, zoude ik de Vrouw raaden, die door deeze bedenking van het zoogen haarer kinderen kon weerhouden worden, geen kinderen te baaren, uit vreeze, dat haare gestalte daar door mogt geschonden worden. Eene zaak, die den Boezem ontluistert, en daarom voorzigtig dient vermyd te worden, is, wanneer men,

onder het speenen, op denzelven eenige zwaarte plaatst, met oogmerk om het zog af te leiden. Hoe men langer zoogt, hoe het speenen gemaklyker valt. Het gunstigste Jaargety om een kind te speenen, is de Zomer. Als dan droogt het zog gemaklykst op. 't Is noodig, zich reeds een Maand te vooren daartoe voor te bereiden, door het kind minder te zuigen te geeven, zo lang tot dat het niet dan tweemaals 's daags de Borst krygt. Wanneer men geheel met zoogen is uitgescheiden, behoort men, in stede van zich te Bedde te leggen, gelyk terstond na de Bevalling, zich wél te kleeden, veel beweeging te maaken, aan het zweeten zoeken te geraaken, naauwkeurig agt te geeven dat men geene koude vatte, vogtigheid te vermyden, een weinig minder te eeten, veel Hondstands-Water te drinken, zich eenige klisteeren te laaten zetten, en, eenige dagen daarna, een buikzuiverend middel te gebruiken. Men moet naauwkeurig zorge draagen, dat men niet iets op de Tepels legge, om het kind van het zog afkeerig te maaken, dat het zog kan tot zich trekken. De Mostert, by voorbeeld, maakt de Borsten verstopt.

TWEE-

TWEEDE LID.

Over de wyze van de kleine kinderen te behandelen.

Een der grootſte voordeelen, welke de Moeders genieten, die haare eigen kinderen zoogen, is, dat zy dezelve volgens haaren eigen ſmaak kunnen behandelen, en bevryd zyn van zich aan de gewoone handelwyze te onderwerpen; die zeer kwaad is, en den kinderen zeer veel nadeels doet. De twee eerſte jaaren vormen het natuurlyk geſtel voor het geheele leeven. Een kind, 't welk ſlegts geduurende het eerſte jaar is verwaarloosd, zal nimmer ſterk worden. Het is niet genoeg, dat men een kind doet leeven; het is noodig, tot zyn geluk, dat het alle de vermogens geniet, waarvoor het vatbaar is. Wanneer een kind volgens den gewoonen ſlender wordt opgevoed, beneemt men hetzelve zeer veel van deeze vermogens, en verbasterd daardoor het menschlyk geſlagt: De zaak verdient wel, dat men 'er agt op geeve. De kinderen zyn geſchikt om Menſchen te worden; en zo men hiertoe wil geraaken, behoort men zelfs van hunne geboorte af op hunne gezondheid te letten.

Men zoude een vrugtloos werk doen, de Minnen naar iets anders het oor te willen doen leenen, dan waaraan zy gewoon zyn. Ik ſpreek niet tot haar, maar

tot de Moeders, die begeerig zyn om ſterke kinderen te hebben, en geene ſlaavinnen zyn der heblykheid en der vooroordeelen (*). Dat de zulken, die den gewoonen ſlender goedkeuren, deeze Afdeeling niet leezen; ik heb haar niets te zeggen: zy zullen gemaklyk agter de gewoone handgreepen der Minnen koomen. Haare kinderen zullen 'er te beter door vaaren, wanneer zy ze zelve zoogen, maar zy zullen niet zo ſterk zyn, als de zulken, die opgevoed worden op die manier, als ik zal aanwyzen. Ik weet, door eigene ondervinding, dat alle de geenen, die geſchreeven hebben, om de waereld van de voordeelen van deeze handelwyze met de kinderen te overtuigen, de waarheid op hunne zyde hebben (†).

De vrouwen zyn van gevoelen, dat de jonggeboorene kinderen de noodige warmte niet hebben, en dat de koude hun nadeelig is: om dan te beletten dat ze koud worden, ſmoort men hen in luijeren, men doet ze zweeten, men berooft ze van de lugt ge-

(*) Ik bemerk, dat het in allen gevalle de pligt der zodanigen is, die redekavelen, om een voorbeeld te geeven aan de zulken, welke niet denken. Door het vermenigvuldigen van nutte Proefneemingen alleen kunnen de gevaarlyke gebruiklykheden in onbruik gebragt worden.

(†) Zie TISSOT, *Raadgeeving aan den gemeenen Man*; LOCKE, *over de Opvoeding*, en veele anderen.

geduurende de eerfte weeken, en vervolgens zo menigmaalen het waait of een weinig koud is, en geduurende den geheelen Winter; in voegen dat zy de drie vierde deelen van het jaar doorbrengen opgeflooten, en in hunne kleederen en in hun Bed als verftikt. Zo ras een kind, 't welk in deezer voegen wordt opgepast, in de lugt komt, of zodra het iets van zyne kleeding wordt ontnomen, vat het eene verkoudheid, of krygt kolykpynen. Hieruit befluit men, dat het wederom moet opgeflooten en dik gekleed worden, zelfs wanneer het warm weer is. Men is 'er, in de daad toe genoodzaakt, wanneer men het kind eens aan dusdanig eene leevenswyze gewend heeft; men begrypt niet, dat het, door de wyze, waarop het behandeld is, vatbaar voor de koude is geworden. Men houdt 'er, egter, mede aan, en men verhindert dus de ontwikkeling zyner kragten, zodermaate dat het zyn geheele leven lang teder blyft. Ik heb dikmaals vrouwen zich hooren verwonderen, dat kinderen met weinig kleederen aan 't lyf nimmer verkoud worden, terwyl de haare telkens eene verkoudheid vatten, zeiden ze, ondanks alle haare voorzorge. Zy maakten deeze aanmerkingen, zonder te begrypen, dat haare behoedmiddelen kwalyk overlegd waren.

De koude veroorzaakt geene verkoudheid, dan om dat men te vooren is warm geweest. Ieder een weet de gevolgen van Kachels; derzelver warmte veroor-

zaakt

zaakt verkoudheden, wanneer men 'er uit gaat. 't Is bekend, dat eene verkoudheid niets anders is, dan eene verhinderde al te overvloedige doorwaasfeming; dat wy meer of min aandoenlyk zyn voor de verfcheidenheid der jaargetyden, naar gelang der heblykheden, welke wy ons hebben eigen gemaakt. Hoe iemand zich warmer houdt, hoe hy aandoenlyker is voor de koude; wat anders is de reden, dat perfoonen van beiderlei kunne, die, uit hoofde van hun beroep, verpligt zyn, in alle jaargetyden, met de handen en voeten in 't water te zyn, koude en warmte, zonder 'er eenig ongemak van te gevoelen, kunnen verdraagen, dan alleen de gewoonte?

Ik wil niet beweeren, dat iemand zich onaandoenlyk kan maaken voor eene groote koude; maar ik geloof, dat men zich kan gewennen om dezelve zonder gevaar te verdraagen. De kinderen flaan geen agt op de koude, dan wanneer dezelve zeer fcherp is; men moet ze niet laaten bevriezen; doch 'er is een groot onderfcheid tusfchen te laaten bevriezen en tusfchen ze al te warm te kleeden. Wanneer men ze al te warm houdt, beneemt men hun hunne natuurlyke warmte. Ik heb kinderen gezien, wier voeten in het midden van den Zomer zo koud waren als ys, fchoon ze in veele Luijeren waren bewonden. Men verwondert zich hoe 't weezen kan, dat de zodanige, die ligt gekleed zyn, warm kunnen weezen; ik heb 'er

ge-

gezien, die, fchoon ze in den Borstrok liepen, nogthans by koud weder warm waren. Wy zouden, zo wy by gemaatigd weder in 't naakte Hembd liepen, bevriezen, uit hoofde van onze gewoonte om altoos gekleed te gaan; en een kind, 't welk nooit al te warm is gekleed geweest, zoude in het Hembd en in hetzelfde weder, warm genoeg zyn; de gewoonte vermag alles op onze geftellen.

Het is zeer dienstig, de kinderen van hunne Geboorte af aan de lugt te gewennen, opdat men niet genoodzaakt zy, hen by de allergeringfte koude opgeflooten te houden; dit doet hun een aanmerkelyk nadeel. De warmte verzwakt wanneer zy gemaakt is; de kinderen, die opgeflooten worden gehouden, leeren langzaam loopen en krygen bezwaarlyk Tanden. Zo dikwyls een warm gekleed kind ontkleed wordt, belemmert men de doorwaasfeming. Men moet hen, derhalven, op zulk eene wyze aan- en ontkleeden, dat ze geen gevaar loopen van dit ongemak, hetwelk, dikmaals wederkoomende, hun zeer veel nadeel doet.

Ik zal niet uitweiden over het ongemak der zwagtels, naardemaal ik zie, dat men 'er de kwaade gevolgen van erkend heeft. 't Is bekend, hoe nadeelig de dingen zyn, die de beweegingen der Ledemaaten en der Gewrigten belemmeren, en den omloop des Bloeds verhinderen. De zwagtels hebben meer gebochelde en fcheeve kinderen gemaakt, dan men

zich

zich verbeeldt. De Wel E. Heer Fermin bevestigt dit ontegenzeggelyk in zyne Befchryving van de Colonie van Suriname. „ De Indiaanen aldaar zwag„ telen of wiegen hunne kinderen nooit, (berigt hy „ ons.) Integendeel, de Moeders leggen ze, terwyl „ zy met het huishouden bezig zyn, geheel naakt „ op den grond, alwaar deze kleine fchepfeltjes „ zich in het zand rollen, en voortkruipen naar hun „ welgevallen. Ondanks deze zo gering fchynende „ zorg, welke men voor de kinders heeft, worden „ zy egter nooit gebocheld, fcheef of mank. Ik kan „ betuigen, dat ik, geduurende myn verblyf van „ omtrent 10 Jaaren in Suriname, niet eenen In„ diaan, noch onder de mannen, noch onder de „ Vrouwen, gezien hebbe, die mismaakt was; 't „ welk een bewys is, dat deze manier van opvoe„ ding te verkiezen is boven die van Europa, alwaar „ men veele kinderen ziet, die wanfchapen, mis„ maakt, of zwakkelyk zyn, en het minfte ongemak „ niet kunnen verdraagen. " Mogten dan onze Dames algemeen de raadgeevingen van deezen kundigen Geneesheer, en verftandigen Befchouwer der Natuur, volgen! welk een zigtbaar voordeel zou deeze behandeling niet aan ons Vaderland toebrengen, en welk een zieltreffend hartzeer zou dit niet veele tederhartige Moeders befpaaren, die nu, door de algemeene vooroordeelen weggefleept, zelve, helaas! de oorzaak zyn van de ongelukkige geftelthe-den hunner kinderen!

Wan-

Wanneer een kind ter waereld koomt, toont zyne onzuiverheid, dat het moet gewasſchen worden; het water is hier toe genoeg; de wyn, welken men 'er gewoonlyk by doet, is van geen nut. In eene groote koude kan men het water, waarvan men zich bedient, een weinig laauw doen worden; doch men behoort wel zorg te draagen om het niet heet te maaken. Men moet het kind reeds van den eerſten dag af gewennen, zo als men het hebben wil. Nadat het wel gewasſchen, wel afgedroogd, en de Navel gebonden is, moet men het een Linnen hulſel opzetten, en een Nagtborstrok van Diemet aandoen, vervolgens in een wieg leggen, welks Bed en Hoofdkusſen gevuld zyn met Haver-ſtroo, hetwelk wel droog is en geen reuk van zich geeft; geen Vederen, noch Dons, noch Wolle. Men voorziet de Wieg van een Beddeken en een Diemeten Luier, en men overdekt het kind met het een einde van de Luier, 't welk over zyne Beenen moet gaan, zonder het wyders toe te dekken of op te tooien. Het zal koud worden, zegt men, het zy zo; het zal 'er, egter, geene Kolykpynen van krygen, wat men 'er ook van mag zeggen.

Ik weet kinderen, welke men, zodra ze ter waereld kwamen, met koud water heeft afgewasſchen, en die, zeer weinig gedekt zynde, hunnen eerſten dag in een Tuin hebben doorgebragt. Het kragtigſte bewys, 't geen ik kan bybrengen, dat ze geen buikpyn hadden, is, dat ze niet ontwaakten, dan om te zuigen.

Men moet zorge draagen om een jonggebooren kind op de zyde in de Wieg te leggen, op dat het zyne ſlymen gemaklyk kwyt raake.

Schoon men een kind niet lang in zyne wieg moet laaten liggen, behoeft men zich egter niet te bekommeren, over de wyze, hoe men het zonder zwagtels en zonder Luiers zal draagen; voordat het zes weeken oud is, zullen zyne Lendenen reeds vast en ſterk genoeg zyn, om zich gemaklyk op de armen overend te houden. Daarenboven moet men het kind zo min mogelyk is op de armen draagen, deeze houding doet het de knieën buitenwaarts wenden; men moet het veel beweeging geeven, en het niet lang in het zelfde postuur laaten.

't Is noodig, dat het kind van binnen volkomen wordt gezuiverd, voor dat het begint te zuigen, om dat de drekſtoffe (*Meconium*) het zog zoude zuur maaken; 't geen buikpynen zoude veroorzaaken. Gelyk het noodzaaklyk is, dat deeze ontlediging binnen tien of twaalf uuren geſchiede, ter oorzaake van de Moeder, is het van dienst, het kind een weinig Honig met Water te doen gebruiken om de Drekſtoffe week te maaken, en het vervolgens een Once Cichorei-ſiroop te geeven, op dat het van binnen volkomen gezuiverd zy, wanneer het begint te zuigen. Met deeze voorzorge zal het eerſte zog het kind geen nadeel doen. Voor 't overige, zo men eenigzins bevreesd ware, zoude men dit eerſte zog

kun-

kunnen uitzuigen, middelerwyl dat het kind wordt voorbereidt (*) Als dan zoude men met deeze konstwerkingen een begin moeten maaken, drie of vier uuren na de Bevalling, opdat de Moeder en het kind zich volkomen in ſtaat bevinden, voor dat het zog begint te ſchieten.

Wanneer het kind begint te zuigen, moet men het geenerlei ander voedſel geeven; het zog van de Moeder is voor het zelve een zeer langen tyd genoeg. Andere ſpyzen, inzonderheid de Pap, veroorzaaken raauwheden, welke men voor buikpynen houdt, door koude veroorzaakt. Men moet zich wel wagten van ze Oliën te geeven; zy zyn zwaar en raauw, en vermeerderen de oorzaak der Buikpynen. Ik zie met vermaak, dat men 'er het gevaar van begint te kennen.

Zo men geloofde, dat het kind volſtrektlyk eenige ſpyze noodig hadt, zoude men het een weinig Tweebak, Vleeschnat of Rysnat kunnen geeven. Men moet het niet dan zelden Pap geeven, en dat nog maar alleen gemaakt van Meel in den oven gebakken (†). Zonder deeze voorzorge is het Meel raauw.

Wan-

(*) Terwyl alle deeze toebereidſels gemaakt worden, moet men naauwkeurig zorg draagen, om zich aan de lugt niet bloot te ſtellen nog de minſte koude te vatten. Het zog zoude al te ſpoedig ſchieten en de Borsten verſtoppen.

(†) Nog beter zoude men doen, Pap te maaken van gekruimd fyn geſtooten Brood.

Wanneer de Kinderen geen Buikpyn hebben, slaapen zy bykans altoos geduurende de twee eerste Maanden. Men moet hen deeze rust laaten genieten, en hun niets doen, voordat zy volkomen ontwaakt zyn. Wanneer men hen dikmaals in hunnen slaap gestoord heeft, kunnen zy denzelven bezwaarlyk wederom vatten; zy huilen; men gelooft dat ze Buikpyn hebben; men geeft hun Artzenyen, die hun weezenlyk Buikpyn veroorzaaken, en men doet hun nadeel. Wanneer zy, in de daad, Buikpyn hebben, is het beste geneesmiddel, hun veel beweeging te geeven, als mede Honig water en Siroop van Cichorei te laaten gebruiken. 't Is een kwaade gewoonte dat men hen in zulke gevallen door sterk wiegen tragt te stillen; men moet zorgvuldig opletten, om niet mis te tasten ten aanzien van de oorzaak van hun geschrei, uit vreeze van ze te gewennen om gewiegd te worden.

Men moet de kinderen reeds op den eersten dag van hunne geboorte in de open lugt brengen, en ze den volgenden ganschen dag aldaar houden, indien het saisoen het eenigzins toelaat. Men moet ze gewennen om op den helderen dag en onder veel geraas te slaapen, de wieg alleen met een Gaazen kleed toedekken, om ze tegen de Insecten te beveiligen, op dat de lugt altoos vryelyk op hen moge speelen; dezelve doet hen slaapen, en veroorzaakt hun geene Buikpynen, wat 'er de vrouwen van mogen zeggen. 't Is genoeg, dat de kinderen de nagten

in

in de Huizen doorbrengen; hoe zindelyk men dezelve moge houden, de lugt is 'er nooit volmaakt zuiver. De kwaade dampen hebben een verbaazenden en zeer nadeeligen invloed op de kleine Kinders. t Is noodig, naauwkeurig zorg te draagen om de lugt in hunne kamer dikwyls te ververſchen, en 'er geenerlei morsſigheid te gedoogen. Men moet ze niet in andere Huizen brengen, dan zo weinig als mogelyk is: men moet zorg draagen om ze op plaatſen te leiden, alwaar geen de minſte kwaade reuk is. Ik ben van gedagten, dat men niet zorgvuldig genoeg is om zich eene zuivere lugt te bezorgen; nogthans is de lugt eene hoofdſtoffe, die klaarblyklyk een grooten invloed heeft op de gezondheid der menſchen. Men moet de kinderen, wanneer ze in huis zyn, niet aan den Togt bloot ſtellen. Wanneer de kinderen zich bevuild hebben, moeten hun volkomen drooge doch nimmer warme doeken worden onder gedaan; men moet ze met koud water wasſchen, ten minſten tweemaalen 's daags in de plooien der Dyen, met eene kleine ſpongje. Door dit middel zullen de vetſte en dikſte kinderen niet met *ſmarten* gekweld zyn, geene roode puistjes noch brandige pynen hebben, die hen doen huilen; men zal hunne kleine liesſchen met geen poeder behoeven te beſtrooien, welke ſlegts eene meerdere morsſigheid voegt by die, welke uit de Pis ontſtaat. By ſchoon weder moet men het ganſche lichaam van het kind met Koud

Water wasſchen: hierdoor worden zy ſterk in de Lendenen en Knieën; daarenboven moet men ze dikmaals agter de Ooren en het geheele hoofd wasſchen, vermydende egter het drukken op de Naad van 't Bekkeneel, en hetzelve dikwyls afborſtelen, om te beletten dat 'er, 't geen de Minnen de *Hoed* noemen, op groeie. Deeze morzigheid is in 't geheel niet noodzaakelyk, wat ze ook mogen praaten.

Indien een kind vogtige Oogen heeft, het zuiver Water is 'er een geneesmiddel voor. Het Water is een voortreffelyke zalf voor de Kinders. Ik heb 'er gekend, welke men dikmaals deed baaden in een groote houten Tobbe, nadat men alvoorens het Water ſlegts één uur aan de Zon hadt bloot geſteld. De kinderen kunnen hieraan, na verloop van weinige dagen, zo zeer gewennen, dat ze een zeer ſterken trek hebben om in 't water te gaan, en dat men ze 'er naauwlyks kan uit houden. Hoe ze jonger zyn, hoe ze 'er gemaklyker aan gewennen: dit beveiligt hen tegen de Engelſche ziekte, Breuken, ziekten van de Huid, Verſtoppingen, Verkoudheden en Winterhielen. Wanneer het zagt weder is, moet men hun de Beenen ontblooten, opdat de lugt dezelve onmiddelyk aanraake om ze ſterk te maaken.

Op dat men zich niet verwondere, dat de kinderen, volgens de opgegeevene regels opgevoed, de koude Baden kunnen verdraagen, is het noodig op te merken, dat 'er geene vergelyking is te maaken

tus-

tusſchen kinderen, die ligt gekleed en aan de ruime lugt gewoon zyn, en tusſchen de geenen, die naar den gewoonen en nadeeligen ſlender zyn opgevoed. Indien men een van deeze koudagtige kinderen eensſlaags in koud water dompelde, zoude men het, misſchien, de eerſte reizen nadeel kunnen doen, maar de zulken, welke men reeds met koud Water heeft gewasſchen, en die, uit deezen hoofde, reeds zeer ſterk zyn, kunnen het Bad gemaklyk en zonder koude te vatten, verdraagen. Wanneer men hen ſpoedig tot den hals toe onder 't Water dompelt, worden zy 'er niet koud door.

Men zal zich verwonderen, wanneer men het onderſcheid tusſchen deeze en andere Kinderen bemerkt, aan hunne vrolykheid, levendigheid, ſterkte en gezondheid, welke zy genieten; zy loopen vroeg, en krygen insgelyks vroeg tanden. (*) Men heeft

(*) Ik ken een kind in deezer voege opgevoed, 't welk met de tien Maanden alleen liep; het kreeg gemaklyk Tanden, zonder eenig toeval gehad te hebben. Ik heb hetzelve, toen het een jaar oud was, op een klein kusſen zien zitten, waardoor het ſlegts één duim boven den grond was verheeven, en zich op zyne Beenen zien oprigten, zonder op de handen te ſteunen, en een Bal agter na loopen, welke hem was ontvallen. Dit vooronderſtelde eene verbaazende ſterkte in zyne Lendenen, naar zynen ouderdom gerekend. Dit kind heeft, in den ouderdom van drie jaaren, in het natuurlyke en zedelyke vorderingen gemaakt,

heeft geen tyd om in hun iets te verlangen; men leidt ze buiten huis wanneer het waait, men laat ze uitgaan by vriezig weder, zonder dat zy 'er eene verkoudheid door vatten.

Het is te wenfchen, dat de Kinderen een fterken afgang hebben, wanneer zy pyn aan de Tanden hebben; dit bewaart hen voor ftuiptrekkingen, waarmede zy zouden gekweld zyn, ingevalle ze hardlyvig waren: zy moeten alle dagen ten allen tyde ontlasting hebben; zo dit ontbreekt, moet men 'er agt op geeven, hun Honig Water doen drinken, en hun een klein ftukje, aan het einde met een punt gefneeden, zeep in het fondament fteeken; dit maakt dat ze ontlasting krygen (†).

Het is niet de ouderdom die den tyd moet aanwyzen om de kinderen op hunne voeten neer te zetten, maar hunne kragten. Men moet zorg draagen om ze niet al te vroeg neer te zetten, uit vreeze dat zy fcheeve knieën zullen krygen, als mede agt geeven om ze in den beginne niet al te lang agtereen te laaten ftaan. Men moet hen niet voorgaan, maar

van welke de kinderen, naar de gewoone wyze opgevoed, geen den minften fchyn geeven.

(†) Voor 't overige zyn de kinderen, op de door my aangeweezene wyze behandeld, aan geene ftuiptrekkingen onderhevig, omdat de oorzaaken van deeze jammerlyke toevallen in hun geen beftaan hebben.

maar hen volgen, wanneer zy naar 't een of ander voorwerp willen loopen, hen niet onderſteunende, dan naar gelang zy 't noodig hebben. Door dit middel krygen zy meer ondervinding om hunne voeten te zetten, zo als 't behoort. Men moet de kinderen nooit tegen hunnen zin op de been houden.

Indien men hun voor de pronk een Bel wil geeven, dat men dan zorg draage dat zy ze niet in den Mond ſteeken; de harde lichaamen verharden het Tandvleesch, en maaken het, diensvolgens, voor de uitkoomende Tanden moeilyker om door te koomen: een klein korstje brood is daarom veel dienſtiger, wanneer zy pyn aan de Tanden hebben; en het is in dat geval, noodig, hun Tandvleesch met Honig te wryven (*).

Men moet zyn best doen, om kinderen zo lang te zuigen te geeven, tot dat ze hunne twintig tanden hebben, vermits, zo menigmaal zy pyn aan dezelve hebben, hunne Maag veel zwakker is dan naar gewoonte, en bezwaarlyk verteeren kan, 't geen zy alsdan eeten. De Melk van de Moeder voegt hun ten allen tyde, en zy gebruiken 'er ſlegts zo veel van, als zy noodig hebben. Indien de Moeder de opene lugt

(*) 'Er wordt, myns bedunkens, niet genoeg gebruik gemaakt van den Honig, in de kleine ziekten der kinderen. Ik vermoed zelfs, dat dezelve tot een voortreflyke zalve kan verſtrekken, in veele gevallen en voor veele wonden.

lugt geniet, en een weinig beweeging maakt, zal zy wel eeten, en minder afgemat worden door het kind langen tyd aan de borst te houden, dan door de ontlasting, waaraan zy alle Maanden onderhevig is, en door eene andere zwangerheid, waarvoor zy gewoonlyk, zo lang zy zoogt, bevryd is. (†)

'Er worden kinderen gevonden, die tot de achttien Maanden alleen van Moeders-Melk geleefd hebben. Wanneer zy, door de pyn aan de Tanden, 'er een tegenzin in krygen, moet men zich zorgvuldig wagten, van ze door de eene of andere lekkerny tot eeten aan te fpooren; 't geen zy alsdan gebruiken, zoude hun raauwheden veroorzaaken.

De kinderen, die by de geboorte de tederfte zyn, hebben allermeest noodig, zich in koud water te baaden. Ik heb 'er gezien, die, fchoon in de achtfte maand na de bezwangering en zeer teder gebooren, egter in de tiende Maand van hunnen ouderdom liepen: men hadt ze in de ruime lugt opgevoed, ligt gekleed, en met koud water gewafchen.

De Dogters hebben alzo wel kragten noodig als de Jongetjes. Zy hebben ze noodig terwyl ze bevrugt

zyn,

(†) Ik heb nimmer Geneesheeren gekend, die de Vrouwen niet rieden te zoogen; en ik zie, dat de Vroedmeesters zelden denzelfden raad geeven. Van waar dit onderfcheid in de denk-en handelwyze tusfchen deeze beiden?

zyn, en terwyl ze in de kraam liggen, om ſterke kinderen te baaren en ze wel te voeden. Myn raad is, dat ze, wat de natuurlyke behandeling betreft, geduurende haare eerſte twee of drie jaaren, even als de Jongens worden opgevoed; doch dat men haar een hoed op het hoofd zette en handſchoenen aandoe, om hun vel, wanneer ze in de Zon loopen, te bewaaren.

Vermits de Moeders niet gaarne de Ryglyven zouden laaten vaaren, inzonderheid niet die der Meisjes, naardemaal zy 'er op geſteld zyn, dat de kinderen gekleed zynde eene goede houding hebben, en dat men hun Leibanden kunne aandoen, zo zal ik een middel aan de hand geeven om *Corçetten* of Ryglyven te maaken, die, zonder de kinders te benaauwen, egter van even goed gebruik zyn.

Men maakt dezelve van zwart Kanefas, hetwelk men dubbeld neemt; twee reepjes balein, in den rug, zyn genoeg om de Oogen aan vast te maaken: men naait deeze *Corcetten* even eens als de gewoone Ryglyven; men legt een reepje balein in het voorſte gedeelte om 'er het Planchet van te maaken, een ander tot de rondte voor de buik, een aan elke zyde op de hoeken, van het ſchouderſtuk tot aan den boog voor de buik, om te beletten dat deeze beide zyden niet ſamenplooien. De *Corcetten* behouden lang genoeg hun fatſoen, wanneer ze wel genaaid zyn; men kan 'er Leibanden aan vast maaken. Door dit mid-

del

del kleedt men zyne kinderen; men belemmert den omloop van 't Bloed niet; men verhindert de Natuur niet, om die gedaante te geeven, welke best met haare oogmerken ſtrookt: men loopt geen gevaar om de kinders ſcheef en gebocheld te maaken. Welk eene verfoeielyke uitvinding zyn de Ryglyven, in welke de zwakke Werktuigen op de Pynbank worden gelegd! Zal men altoos de geſtalten, welke men heeft, willen mismaaken door die, welke men wil hebben?

DER-

DERDE LID.

De ongemakken, welke vermyd worden, wanneer men zyne eige kinderen zoogt.

HET is ontwyfelbaar zeker, dat de wyze, waarop de kinderen geduurende hunne eerſte twee jaaren behandeld worden, invloed heeft op hunne geaartheid geduurende hun ganſche leeven. Menig kind is teder, klein of verminkt, hetwelk ſterk en welgemaakt zou geweest zyn, ware het met verſtand en goed overleg bezorgd geworden. Wanneer een kind door de *Engelſche* ziekte is aangetast, ('t geen nimmer gebeurt, dan door de onagtzaamheid en het verzuim der geenen, die het oppasſen) of wanneer het zeer zwak is, mag men vry moeite doen om het voorleedene te verbeteren; men ſlaagt 'er ſlegts ten halve in: en het kind, 't welk herſteld en gezond ſchynt, is niet ſterk genoeg om het geringſte ongemak te verdraagen. By ieder gering toeval, welk het overkomt, openbaart zich deeze eerſte teerheid op nieuw (*).

In-

(*) Men begrypt ligt dat ik alleen ſpreek van kinderen, van gezonde Vaders en Moeders gebooren. De zulken, die het ongeluk hebben, dat ze van ouderen zyn geſprooten, wier

Indien men agt gaf op de verbaazende hoeveelheid van perſoonen van beiderlei kunne, die of ongezond, of mismaakt zyn, en men een levendig gevoel hadt van het ongeluk der geenen, die zich het overige van hunne dagen in deezen toeſtand bevinden; zoude men de verſchillende oorzaaken naſpooren, die deeze kwaade uitwerkſels hebben kunnen te wege brengen; dit onderzoek zou duidelyk leeren, dat het meerendeel deezer perſoonen van hunne geboorte af verwaarloosd zyn. Wanneer men een Kind aan het geval overlaat, behoorde men te bedenken, dat men het in gevaar ſtelt om zyn gansche leeven ongelukkig te worden, en dat de mismaaktheid dikmaals een Jongetje belet een eerlyk beſtaan te vinden, en een Dogter om aan den Man te geraaken.

Wanneer men een kind aan eene Minne geeft, hoopt men, dat het wél zal groeien, omdat 'er onder de menigte, welke men ter Minne beſteed, gevonden worden, die het geluk hebben, om gezond van dezelve t' huis te koomen: maar in de Steden wordt

wier Bloed bedorven is, zyn wel degelyk te beklaagen. Hoe veelen zyn 'er, voor al in de groote Steden, die met de geboorte de oorzaaken van den dood of van mismaaktheid medebrengen? De Mannen en Vrouwen, die zich aan vermaaken overgeeven, welke de Natuur afkeurt, begrypen niet, hoe zwaar zy zich tegen hunne Nakoomelingſchap bezondigen.

wordt geen Boek gehouden van alle de zulken, die, by mangel van genoeg oppasfens, by de Minne zyn omgekoomen. Ik onderftel, dat de helft der kinderen, die ter Minne worden gegeeven, 'er door koomt; de zulken van deeze helft, die welvaarende zyn, ziet men het meest; de zieken en verminkten worden in huis gehouden, en de geenen die op het land zyn geftorven, blyven ons onbekend.

Men zegt, dat 'er veelen aan het Tandhaalen fterven. 't Is zo, om dat de wyze, waarop zy worden behandeld, hen buiten ftaat heeft gefteld om deezen arbeid der Natuur te verdraagen. Veele kinderen zyn uit handen eener onagtzaame Minne genomen, en zyn geftorven in de handen van eene goede, door de gevolgen van het kwaalyk oppasfen der eerfte. De verkeerde aanleg der eerfte Maanden is bezwaarlyk te vergoeden. Hoe een kind jonger is, hoe de behandeling, welke het krygt, meer kwaad of goed doet.

De Moeder ftelt zich gerust omtrent het lot van haar kind, omdat zy het gevaar niet kent, waaraan het is bloot gefteld, zeggende: *Het kind is niet verre van hier, ik zal het dikwyls zien.* Men ziet het kind, en het vaart zeer wel; is het zo, een groot geluk; indien het tamelyk wel vaart, men laat het daar 't is, om dat men twyfelt, of het kwaad ontftaat van de Minne dan van de teêrheid van 't kind; heillooze twyffeling! indien het zeer erg is, verandert men

van

van Minne. Wel! wie zal 'er u voor in ſtaan, dat deeze beter zyn zal dan de eerſte, welke men insgelyks hadt geloofd goed te zyn? En genomen, dat zy beter ware, is het zeker, dat het niet reeds te laat zy om te veranderen, en dat de zes weeken of twee Maanden, welke het heeft gezukkeld, zyn geſtel niet reeds in zo verre verzwakt hebben, dat het buiten ſtaat zy, om van het vlytig oppasſen eener andere Minne voordeel te trekken?

Wanneer een kind niet wél groeit, weeten de Minnen altoos goede redenen te geeven om te bewyzen, dat het niet door haare ſchuld bykoomt. Indien het na verloop van veertien dagen vermagerd is, heet het, dat het wat *geſlonken* is; na zes weeken, heet het, dat het Buikpynen heeft gehad; nog laater, zo hebben de Tanden de ſchuld, of het heeft eene verkoudheid gevat. De Moeder beklaagt haar kind, dat het zo teder is, en hoopt op het toekoomende dikwyls te vergeefs.

Men gelooft, over de zorgen van eene Minne te kunnen oordeelen, door alle dagen by haar te gaan; maar kan men uit het uur, 't welk men aldaar doorbrengt, weeten, of het kind dikmaals zuigt, of de Pap niet zyn voornaamſte voedſel uitmaakt, of 'er op gelet wordt, als het ſchreit, of het verdroogd wordt zo dra het nat is, of de Voedſter het zyne kragten niet in het Bed laat verliezen, in ſtede van 'er mede in de ruime lugt te gaan; of de Zog-Broeder niet zuigt? 't

geen,

geen, egter, dikwyls gebeurt, zonder dat 'er aan wordt getwyfeld. Dit laatſte ongemak wordt vermyd, door het kind van de Minne aan eene andere over te geeven; doch 'er ſpruiten andere ongemakken uit voort, waarvan ik ter bekwaamer plaatſe zal ſpreeken.

De tyd, op welken het kind wordt bezogt, is altyd die, waarop de Minne hetzelve voornaamlyk onder handen heeft. Zal eene Moeder verzekerd zyn, dat eene Minne, zelf die by haar binnen huis woont, haaren pligt volkoomen waarneemt, zo is 't noodig, dat zy haar nacht en dag onder 't Oog houdt; doch dit zoude haar zo veel moeite kosten, alsof zy zelve zoogde; en in dit geval zoude zy het verdriet ontgaan, van te zien, dat haar kind aan eene Vreemde gehegt is, en haar zelve de aanvalligheid weigert, welke zy hadt behooren te verdienen. Te vergeefs vleit men zich, die zelfde maate van aanvalligheid in 't vervolg te zullen weder winnen.

Indien de Moeders, die het vermogen bezitten, om binnen huis een Minne voor haare kinderen te kunnen houden, dikwyls bedroogen worden, wat moet men dan van de zulke denken, die, by gebrek aan dit vermogen, genoodzaakt zyn, haare kinderen verre van de hand te zenden, en van het vermaak verſteeken zyn om ze dikmaals te zien.

Het mag by toeval gebeuren, dat ſommigen misſchien gelukkig ſlaagen; doch deeze onzekerheid

baart eene recht geaarte Moeder meer zorgen, dan zy hebben zoude, zo zy zelve haar kind zoogde.

Ik spreek thans niet van zodanige Moeders, die haare kinderen in koelen moede overgeeven aan Minnen, welke zy niet kennen, en zich op het verhaal van haare Dienstboden verlaatende, gansche jaaren doorbrengen, zonder de droevige slagtöffers haarer onverschilligheid en ongevoeligheid te zien: dusdanige Moeders moeten niet leezen, 't geen ik schryf; zy zouden alle myne bekommernissen overtollig en kinderagtig schatten. Gelukkiglyk hebben sommigen van deeze arme kindertjes het geluk om in handen van Minnen te koomen, die weezenlyk liefde voor hun hebben; en somwylen heeft eene vreemde de gevoelens, welke de Ouders behoorden te bezitten, en vervult dus hunne Onagtzaamheid; maar tegen de weinige kinderen, welke zo gelukkig zyn, hoe veelen zyn ze in getal, die hun korte leeven in ellenden doorbrengen? De verbaazende menigte kinderen, welke men in een deerniswaardigen staat ziet, zo op het land als by de speensters, moet eenen iegelyk met schrik en verontwaardiging vervullen.

Onder de Kinderen, die, terwyl ze ter Minne zyn, nog best groeien, vindt men weinige, die in allen opzigten wél zyn. Daar zyn 'er, die sterk en vet schynen; maar het een steekt zyn agterste agter uit, een ander heeft een slingerenden gang, een ander zet de knieën binnenwaarts, een ander is zwak

in

in de Lendenen, een ander heeft een Breuk; dit kykt fcheel, zonder dat zulks hem natuurlyk zy; een ander heeft kwaad Zeer. Het is iet zeldzaams, een kind te zien, 't welk by eene Minne befteed is, dat niet eenige toevallige, 't zy openbaare of verborgene, zwakheid of mismaaktheid heeft: anderen hebben het kusfen, een dikken Buik, wormen, allen bykans zuigen zy op den duim; zy liggen 's nachts zeer lang in de nattigheid; veelen blyven klein, en een groot getal ziet 'er mager en ongedaan uit.

'Er heerscht tegenwoordig onder de Kinderen eene zeer algemeene ziekte, de koude Vogten naamlyk; de Oorzaak is 'er my onbekend van, maar ik verbeeld my, dat zo de kinderen niet ter Minne wierden gegeeven, deeze Ziekte zo algemeen niet zyn zoude; de fchurfdheden gaan insgelyks veel in zwang. 'Er zyn Kinderen, die het daglicht niet kunnen verdraagen, en wier gezigt zeer zwak is, om dat zy al te veel in huis zyn gehouden.

Men vindt Moeders, die, de tyding van het overlyden van haar kind, 't welk by eene Minne is, verneemende, zich troosten met te zeggen, zonder naar de Oorzaak van dien Dood te vraagen; *Helaas! het is een Engel in het Paradys*! Ik twyfel, of God haar deeze lydzaamheid in dusdanig een geval wel zal dank weeten. God gedoogt, dat de Kinderen in haaren fchoot worden geformeerd, op dat zy tragten zullen om 'er menfchen van te maaken. Daaren-

enboven, zouden ze wel in deezer voege spreeken, indien zy agt sloegen op de wreede smarten, welke deeze arme kinderen, voordat ze bezweeken, geleeden hebben; indien zy bedagten, dat zy dikmaals door haar verzuim, de oorzaak zyn van hunnen dood; dat dit kind, 't welk zy sint zyne geboorte hebben overgelaaten aan de zorge van eene kwaade Moeder, (als hebbende haar eigen kind voor dat van een ander moeten plaats maaken,) dat dit kind, zeg ik, haar geduurende haar geheele leeven zoude bemind hebben, indien zy zich omtrent hetzelve van haaren pligt hadden gekweeten. De kinderen zouden niet ondankbaar zyn, zo men niet van de Natuur afweek; hunne schynbaare ondankbaarheid ontstaat dikwyls, en misschien altyd, alleen uit het verkeerd gedrag, ten hunnen aanzien gehouden.

Zullen de Moeders, die zich zo gemaklyk gerust stellen over den dood van haar kind, even ongevoelig zyn, wanneer haar een Kind wordt t' huis gebragt, 't welk, uit hoofde van zyne ongezondheid en zwakheid in de droevige omstandigheid is, om een kwynend leeven te moeten leiden, een iegelyk, die hetzelve omringen, zal tot last verstrekken, en tot alles onbekwaam is? In zulk een geval zyn zy genoodzaakt, voor een moeite van twee jaaren, welke zy, volgens haar voorgeeven, hebben willen bespaaren, veel langduuriger hoewel vrugtlooze zorgen te ondergaan. Gelukkig nog voor de arme Kinderen, zo haare

Mis-

Mismaaktheid de Moeders niet afkeerig van hun maakt, en zo deeze met geduld de luimen kunnen verdraagen, aan welke deeze kinderen in hunnen ſlegten toeſtand onderhevig zyn.

Schoon de Minnen, die op het land woonen, den goeden wil hadden om haaren pligt te betragten, nogthans is het onmogelyk, wanneer zy ſober betaald worden, dat zy zo veel tyds met de kinderen doorbrengen, als noodig zyn zoude tot het afdoen van haare taak. De zulke, die niet op het land arbeiden, zyn egter met de zorge voor de Huishouding belaaden, die zeer aanmerkelyk is. De Wasch, het Brood, de Koe, de Keuken, het byéén te zamelen hout, de zorg voor de andere kinderen, dit alles rust op haar. Wanneer zy uitgaan, in ſtede van het kind mede te neemen, hetgeen 't zelve zeer veel goed zoude doen, laaten zy het zyne kragten in het Bed verſpillen, alwaar zy het aan andere kinderen overlaaten. Ik heb 'er gezien, welke men door kinderen van zes jaaren deedt geleiden, en die dezelve niet kunnende draagen, ze langs den grond ſleepten. Wanneer eene Minne binnen Huis bezig en van kinderen omringd is, die allen te gelyk ſchreien, is het dan wel mogelyk, dat zy ze allen, om het Minnekind alleen, laate vaaren. Daarenboven, kan men zich vleien, dat eene vrouw die haar eigen kind belangs halven ſpeent, en het daardoor in gevaar ſtelt van te ſterven, zo als dikmaals gebeurt,

 met

met een vreemd kind eenig medelyden zal hebben? Ik kan niet begrypen, hoe eene Minne het gezigt kan verdraagen van haar eigen kind, dat van zwakheid en jaloezy ſterft, om dat het een ander het voedſel ziet gebruiken, 't welk hem alleen voegde.

Indien eene Minne haar eigen kind een geruimen tyd gezoogd heeft, is haar zog oud, en dus niet van de vereischte hoedanigheid voor eenen jonggeborenen zynde, kan deeze het bezwaarlyk verteeren. Men bedriegt zich, wanneer men gelooft, dat oud zog goed is voor eerstgeboorene kinderen. Daarenboven is het zeker, dat de Minne meer gevaar loopt om bevrugt te worden. Men weet, dat zy dit niet zeggen, dan zo laat als mogelyk is.

De Vertrekken der arme luiden, die op het land woonen, zyn doorgaans met den grond gelyk, vogtig, togtig, of zonder venſters, ſtinkende van de vuiligheden van de andere kinderen, omringd van Modderpoelen, die vol zyn van ſtilſtaand water of Mest. De kinderen zyn veel in deeze vertrekken, zo lang zy niet alleen loopen, en zy loopen aldaar laat. Invoegen, dat zy, in ſtede van de zuivere landlugt te genieten, in den ſtank leeven. Ik heb reeds van het nadeel geſproken, 't geen zy hier door lyden. Wanneer men naby deeze kinderen koomt, beſpeurt men eenen wrangen reuk, die de Neus prikkelt.

De beste Minnen, de zodanige, welke de meeste zorg voor de kinderen draagen, zondigen door onkun-

kunde. Hoe zy de kinderen meer beminnen, hoe zy ze vatbaarder voor de koude maaken, omdat zy vreezen, dat ze koud zullen worden. Zy overlaaden ze met Luieren en dekkleeden, en verzwakken ze alzo. De weinige voorzorge, welke de onagtzaame Minnen gebruiken, om haare kinderen voor de koude te bewaaren, is even datgeen, 't welk hun het nadeel vergoedt van de verkeerde zorge, welke elders voor hun wordt gedraagen. Naar welk een kant men zich wende, men ontmoet niets dan ongemakken, wanneer men van de Natuur afwykt, en men een kind in vreemde handen den tyd doet doorbrengen, welken het noodzaaklyk by zyne Moeder had behooren te verflyten.

Wanneer een kind den ouderdom van twee jaaren heeft bereikt, zoude het, zo het fterk is, volftrekt de zugt van zyne Moeder kunnen ontbeeren. Het praat, het loopt, het heeft Tanden: of het Brood van deezen, of van een anderen krygt, het zal hem even veel goed doen. Doch voor deezen ouderdom kan alleen de tederheid der Moeder alle zyne behoeften vervullen. Hoe het kind jonger is, hoe het haare tegenwoordigheid noodiger heeft.

Het is eene dwaaling zich te verbeelden, dat men deeze pligten door kragt van Geld kan vervullen, en dat men zich van de kinderen even zeer kan doen beminnen alsof men zelve ze gezoogd hadt. Door hen de Minne te doen vergeeten, geeft men hun

de eerste les van Ondankbaarheid en Onverschilligheid. De scheiding van de Minne baart hun, zo ze aandoenlyk zyn, een wreed hartzeer, 't welk voor hunne Gezondheid nadeelig is. Vervolgens kleeven zy den eersten persoon aan, welken zy, nadat ze de Minne hebben verlaaten, worden in handen gegeeven. Deeze wordt dikmaals de *Lieve*, en 'er blyft voor de Moeder niets anders dan uiterlyke welleevenheid over; want men oeffent hen in de fraaie kunst om welleevenheid te bezitten.

Indien 'er eene tweede verandering geschiede, is het kind 'er niet meer gevoelig voor, omdat het reeds heeft geleerd zich af te scheiden. Alsdan is de tweede gehegtheid, al ware het, dat dezelve zich tot de Moeder bepaalde, van geene waarde in vergelyking van de eerste. Het gelukt nog, dat men het Kind eene minzaame houding jegens alle menschen leert vertoonen; maar het bemint niemand. Men ontdekt, dat de kinderen, wanneer zy groot worden, afkeerig worden. Wat behoeft men 'er zich over te verwonderen, daar men, in stede van hunne eerste aandoenlykheid te onderhouden, hun dingen doet wedervaaren, welke dezelve doen ontaarten. De zulken, die niet van Moeders veranderen, behouden voor haar dezelfde aanvalligheid, geduurende hun gansche leven, ten minste zo zy in 't vervolg met hun geen kwaalyk overlegd gedrag houden.

Wanneer de kinderen, van haare Minnen t' huis

koo-

koomende, de liefkoozeryen van haare Moeders afweeren, en dit eenigen tyd aanhoudt; indien de Moeders geen geduld genoeg bezitten, en by mangel van het hartzeer der kinderen behoorelyk te bemerken, deeze afkeerigheden voor grilligheden houden, en hen als zodanigen behandelen, kan men ligt de reden begrypen van de afkeerigheid der kinderen van haare Moeders; zy bemerken, dat men onregtvaardig met hun handelt. Ik heb menigwerven de uitwerkfels van diergelyke oorzaaken gezien. Wanneer een kind blyken van onregtvaardigheid heeft ondervonden, wordt het weerfpannig, en korfelig. Al wat men doet, om het te onder te brengen, maakt het dies te meer verbitterd. Indien de vreeze het belet om tot daadlykheid te koomen, wordt het haatdraagend en geveinsd: men bemerkt zulks, men oordeelt dat het kind een kwaaden inborst heeft, zonder zich te herinneren, dat men het onbillyk heeft gehandeld; men bederft het geheel en al, door het in fchyn te rechte te brengen; alles is verlooren. Een ongelukkige dwaaling brengt duizend andere voort, bederft een karakter, en maakt twee perfoonen afkeerig van elkander, die wederzydsch elkander behoorden te beminnen. Deeze dingen koomen juist zulke kinderen over, die zich over het verlies haarer Minnen meest bedroefden, gevolglyk de aandoenlykfte, en insgelyks zulke Moeders, die meest begeerig waren, de liefkoozeryen haarer Kinderen te genieten.

De kinderen, die door haare eige Moeders gezoogd worden, kunnen 'er zo veel by winnen ten aanzien van hun Karakter, als van hunne gezondheid. Ik zoek niet te beweeren, dat het zog invloed heeft op het karakter; dit ſtuk is, myns agtens, nog niet beſlist. Doch de Moeder kan uit de kennisſe, welke zy van haar kind heeft, een groot voordeel trekken, ten opzigte van de Opvoeding. Wanneer men zelve zoogt, weet men ieder oogenblik de oorzaak van het geſchrei des kinds. Men is in ſtaat om het genoegen te geeven, indien het uit behoefte ſchreit; en het te weigeren, zo het ſlegts grilligheid is. Zulk een gedrag, ſtandvastig onderhouden, brengt de heilzaamſte voordeelen aan voor het overige gedeelte der Opvoedinge. Een kind, 't welk door zyn geſchrei niets verkrygt, wordt niet heerschzugtig. Wanneer men zyne weezenlyke behoeften voldaan heeft, en men zich nimmer onregtvaardig tegen hetzelve heeft gedraagen, wordt het niet korſelig, noch lastig; en men is niet genoodzaakt, zyne toevlugt tot kastydingen te neemen, die het vernederen en weerſpannig maaken (*).

In-

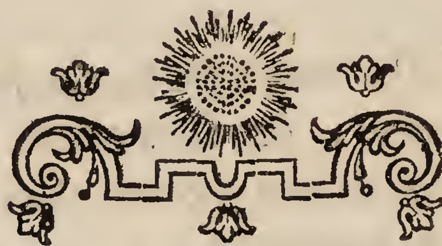
(*) Eene Moeder, die oplettend en bekwaam is om de ontwikkeling der gewaarwordingen van haar kind waar te neemen, kan, onder het zoogen, aanmerkingen maaken, die haar zekere middelen zullen aan de hand geeven, om den grond te leggen der allergelukkigſte heblykheden in haa-

ren

Indien eene Moeder zelve zoogde, zoude zy alle haare kinderen even lief hebben, omdat zy allen haar zouden beminnen. De oudſten zouden geene oorzaak zyn, dat de laatſten vergeeten worden, zo als dikmaals gebeurt. Wanneer men een Jongetje en een Meisje heeft, behaagt de herhaling niet altoos, en de zulken, die tegenwoordig zyn, zyn ſomtyds oorzaak, dat de afweezenden, die by eene Minne zyn, vergeeten worden. Daarentegen, de Moeder, die haar kind zoogt, geeft altoos, voor het tegenwoordige, de voorkeuze aan het kleinſte, naar gelang het zwakker is en den byſtand der Moeder meer noodig heeft. Dit is volgens de Natuur. De zulken, die dit gedrag der vrouwen voor Onſtandvastigheid houden, hebben niet overwoogen, dat het natuurlyk en noodzaaklyk is. Wat zoude 'er van de arme kleinen worden, indien de Moeders voor hun geene grooter zorg droegen, dan voor de grootſten, die de kleine oppasſingen kunnen misſen? Naar maa-

ren Voedſterling. De voorwerpen, de perſoonen, de geſprekken, de bedryven, dit alles werkt op de zintuigen der kinderen, en doet ze een zekeren plooi aanneemen. Tegen hoe veele kwaade indrukſels kan men ze niet beveiligen? En hoe veele goede indrukſels kan men op hen maaken, die ongevoelig, de zwakke vermogens hunner ziele kunnen wenden tot het geen hun nuttig is, en hen meest gelukkig kan maaken.

maate de laatſten grooter worden, zullen zy, natuurlykerwyze, en zonder 'er aan te denken, op den zelfden voet worden gebragt met de anderen, en de Moeder zal ze ook allen even eens behandelen. Wanneer men de orde der Natuur volgt, zal geen van allen een onbillyken voorrang hebben; geene reden tot jaloezy hebbende, zullen de Broeders en Zusters elkander meer beminnen: het huis van hen, aan wien zy hun beſtaan verſchuldigd zyn, niet verlaaten hebbende, zullen zy 'er dies te meer Broeders en Zusters door worden. Zy zullen allen even veel reden hebben om den Vader en de Moeder te ſtreelen, en 'er van bemind te worden. De Vrede zal in de Huisgezinnen heerſchen. De ſterkſte en best behandelde kinderen, zullen kinderen zyn van de meeste kragt en van het beste karakter. De algemeene agting, de wederliefde der kinderen en een friſcher gezondheid zullen de vergelding der Moeder zyn.

VIER-

VIERDE LID.

Moeders, die zelve haare Kinderen niet Zoogen zyn oorzaak van Ontvolkinge.

Wanneer men de orde der Natuur volgt, zal men de kinderen van 't Land niet van de Melk hunner Moeders berooven, dat is te zeggen, van het eenigste voedsel, 't geen hun voegt. Het gebruik, om de kinderen aan eene Minne te geeven, heeft de overhand genomen in alle de Steden; zelfs is het in zwang geraakt ten platten lande. Welke omkeering der orde! 'Er sterft eene groote menigte van deeze Kinderen, die by eene Minne besteed worden, door de gevolgen der onagtzaamheid of der onkunde der geenen, die ze behandelen. Een groot getal Zog-Broeders of Zog-Zusters (zonder te spreeken van de zulken, die zukkelende blyven) sterven insgelyks. De Minnen baaren minder kinderen, wanneer zy na haare eigene nog vreemde kinderen Zoogen.

Wanneer zy wél betaald worden, geeven zy, somwylen, haare eige kinderen aan andere Minnen; zie daar, derhalven, door deezen ongeregelden handel, drie kinderen en drie Moeders buiten de orde der Natuur gebragt? Dikmaals valt het kwalyk uit met het ryke Voedsterkind, het kind van de Min-

Minne, die wel betaald wordt, kan niet gewennen aan de verandering van Zog; en het kind van de tweede Minne sneuvelt om plaats te maaken voor de twee andere slagtoffers.

Veele menschen bekommeren zich zeer weinig over 't kwaad, 't geen zy aan de Kinderen van Minnen doen; doch het is niet minder waar, dat dit eene aanmerkelyke oorzaak van Ontvolkinge, en gevolglyk een Algemeen kwaad is. De bewooners van 't platte Land zyn dierbaar, en zonder de moeite, welke zy doen, zouden de Ledigloopers in de steden het zo wel niet hebben.

Ik kan niet begrypen, waarom eene menigte Vrouwen, die niets te doen hebben, haare kinderen ter Minne besteeden, en haare oogen sluiten voor het gevaar, 't geen zy loopen, of 'er geene twyfelingen over hebben. Dit dient ten bewyze, dat een kwaad gebruik, eenmaal vastgesteld, zeer lang duurt, zonder te denken of tot een besluit te koomen om anders te doen. Ik wil wedden, dat veele Vrouwen zelve zouden gezoogd hebben, indien ze 'er aan gedagt hadden: maar zulks is haar niet in den zin gekoomen, om dat het geen gebruik is. Indien het de gewoonte was, dat ieder Moeder haare eige kinderen by zich hieldt, en ééne het in 't hoofd kreeg om het haare aan de zorge van eene andere over te laaten, zouden alle haare Buurvrouwen tegen haar inleggen, en haar, met reden, als

eene

eene onnatuurlyke Moeder beschouwen. Nogthans zoude zy nog veel minder te beschuldigen zyn, dan men het tegenwoordig is, nu men eene te overvloedige ondervinding heeft van de heillooze toevallen, welke den kinderen, door het verzuim der Minnen, overkoomen. Het is vernederend voor de Menschelykheid, te zien, dat de elende alleen de armen noodzaakt, om hunne kinderen by zich te houden. Zelfs sommige Boeren-Vrouwen geeven haare kinderen ter Minne, wanneer ze het eenigzins wel kunnen stellen, terwyl zy Volks genoeg hebben om haar te helpen, en allerlei soorten van gerieflykheden om de jonggeboorenen op te voeden. Het is naamelyk boven den gemeenen trant, zyne kinderen by eene Minne te besteeden.

'Er is eene groote menigte redenen voorhanden om zich van het Zoogen te ontslaan. De Man wil het niet hebben; hy moet slaapen. Hoe! Zyn de Mannen dan boven de verpligtingen der Natuur? Indien hy zo gemaklyk zy, laat hy in een ander vertrek slaapen. Heeft hy regt, om het kind van zyne geboorte af uit de armen van zyne Moeder te rukken? Dit is misschien het eenige geval, waarin eene Vrouw regt heeft om tegen den wil van haaren Man te handelen. Zo hy een mensch is, die noch voor reden bloot staat, kan hy 't zyne Vrouwe niet kwalyk neemen, dat zy haar kind Zoogt; en ik houd staande, dat zo hy 'er ernstig over denkt, wel verre van 'er moeilyk over te zyn, hy het kind,

na

na verloop van eenigen tyd, veel meer zal beminnen, en ligtlyk de gewaande ongemakken van het Zoogen zal verdraagen, welk een tegenzin hy 'er voorheen in moge gehad hebben.

Een Vader, van welk een ſtaat of rang hy zy, is gelukkig, dat hy eene Vrouw heeft, die de voorgewende onaangenaamheden, aan den ſtaat van Moeder verknogt, durft uittarten, om haare eerſte pligten te vervullen. Indien de Vrouwen waarlyk genegen waren om te Zoogen, zouden zy wel middelen vinden om 'er gelukkig in te ſlaagen. Zy zoude geen beter gebruik kunnen maaken van de ſchranderheid, welke men beweert aan haare Sexe natuurlyk te zyn. Iemand bezit genoegzaame dapperheid, wanneer het einde, 't geen men zich voorſtelt, lofſlyk is; en de Vrouw, welke anderzins de toegeefſlykſte is, moet by deeze gelegenheid ſtandvastigheid bezitten. Men moet het goede doen, in ſpyt der vooroordeelen en der onregtvaardige menſchen.

Ik zoude eene Vrouw niet raaden, wanneer zy weet, dat haar Man tegen haar oogmerk is om zelve te Zoogen, geduurende haare geheele Zwangerheid met hem te redetwisten. Doch een middel om wel te ſlaagen, is, om niemand, wie hy zy, kennis van haar voorneemen te geeven; en wanneer zy verlost is, het oogenblik waar te neemen, dat haar Man afweezig is, om haar kind aan de Borst te leggen, even als of zy in dit oogenblik eerst dit beſluit had

ge-

genomen. 'Er is geen Man, die barbaarſch genoeg is, om zyne Vrouw in gevaar te ſtellen van 'er het leeven by in te ſchieten, door haar kind haar met geweld te ontneemen; of zo zy wist, dat hy, uit hoofde van zyn Karakter, tot dat uiterste van woestheid kon vervoerd worden, zoude het noodig zyn, dat zy iemand in haare belangen overhaalde, die in ſtaat was om hem door list daar van te weerhouden. Ik ſtel alleen dit middel voor, om te bewyzen, dat de redenen der luie Moeders niets afdoen, en dat zy de zwaarigheden zouden kunnen overwinnen, indien zy het kragtdaadiglyk begeerden.

Andere Vrouwen zeggen, dat zy al te teder zyn. Wel nu, laaten zy Zoogen om haare gezondheid te herſtellen. Dit is juist het beste geneesmiddel, dat zy kunnen gebruiken. Het kind zal haar Geneesheer zyn. Waar heeft men het van daan, dat het Zoogen nadeelig is voor de Gezondheid? 'Er is in hetzelve niets dan 't geen natuurlyk is, en door verzuim van hetzelve koomt eene tedere Moeder om. Wanneer zal men eens van zo veele moorddaadige vooroordeelen verlost worden? Indien eene Vrouwe zo teder zy, hoe zal zy dan alles verdraagen, 't geen zy doen moet om haar Zog te doen opdroogen? Het Bed, een ſobere Leefregel, het Zweeten en de berooving van lugt, dit alles zal haar ten uiterste verzwakken. In weerwil van alle de voorzorgen, welke zy moet gebruiken, hoe zal zy,

zo 'er nog Zog overblyve, gelyk genoegzaam altoos gebeurt, de verwoestingen verdraagen, welke hetzelve in haar lichaam zal kunnen aanrigten? Het leeven moet voorzeker wel vast in de Vrouwen zitten, om verſcheide maalen deeze vreemde verſchikkingen der Natuur te kunnen tegenſtand bieden. De geringe aandagt, welke men op de toevallen van het Zog geeft, is alzo verbaazende, als de onverſchilligheid, welke men voor zyne arme kleine kindertjes betoont. O myne Natuurgenooten! indien de zwakheid uwer kinderen, en de volſtrekte behoefte, waarin zy zich bevinden, van uwe zorgen en van het voedſel, 't geen de Natuur voor hun in uwen Boezem heeft toebereid, u niet aandoen, dat dan ten minsten uw eigen belang u eene zyde doe kiezen, waartoe de aandrang der Natuur alleen u zoude hebben overgehaald, indien gy niet door vooroordeelen waart weerhouden, die uwe natuurlyke gevoeligheid opweegen en verdooven.

De toevallen van het Zog zyn veelvuldig en verſchriklyk. Men ziet ſommige Vrouwen verlamd, andere mismaakt; deeze van 't verſtand beroofd, die met verzamelingen van kwaade vogten vervuld, die haar met walglyke en ſmartlyke wonden bedekken. Ik geloof, dat zo men naar de oorzaaken zogt van de verbaazende menigte van Longzugtigen, welke men inzonderheid in de groote ſteden ontmoet, men bevinden zoude, dat de voornaamſte deeze is, dat

ſom-

ſommigen kwaalyk gezoogd zyn, en dat anderen haar Zog verkeerdlyk opgedroogd hebben.

De Vrouwen, het zy ze teder zyn of niet, koomen 'er, wanneer zy Zoogen, veel beter koop af. Zy zyn, het grootſte gedeelte van deezen tyd, bevryd van die ontlasting, welke haar alle Maanden vermoeit, of voor eene tweede Zwangerheid, die haar nog meer zoude vermoeien. Zyn de Vrouwen, die alle jaaren kinderen baaren, niet wél gevorderd, dat zy Minnen neemen, om rust te hebben en wederom bevrugt te worden, wanneer haar lichaam nog niet behoorlyk in orde is? Wanneer de Vrouwen lang Zoogen, baaren zy minder kinderen, en 'er blyven meer in 't leeven.

Verre van daar, dat de Vrouwen, die alle jaaren een kind baaren, de vermeerdering van 't Menschlyk geſlagt bevorderen, doen zy 'er veel eer nadeel aan, omdat veelen van deeze kinderen niet voort koomen. 'Er zyn eenige uitzonderingen, maar dezelve zyn zeldzaam. Volgens den loop der Natuur zouden de Vrouwen niet meer dan ten hoogſten om de twee jaaren een kind baaren: geduurende den tyd welken zy vrugtbaar zyn, zouden zy nog den tyd hebben, om tien of twaalf wél geſtelde kinderen ter waereld te brengen: de vermeerdering van 't menschdom zoude 'er niet by verliezen; het tegendeel is waar.

Het geſchiedt niet om de Moeders moeite te berok-

kenen, dat ik haar raad om te Zoogen; 't geſchiedt om haar allerlei moeite te beſpaaren: 't geſchiedt om dat ik haar beklaag over de onheilen, waaraan zy blootgeſteld en onderworpen zyn, zo wel voor haar zelve als voor haare kinderen, dat ik haar zekere middelen aanbied om ze te vermyden; 't geſchiedt om haar eenen goeden welſtand te doen genieten; 't geſchiedt om haar tot de gehoorzaamheid aan de weldaadige Wetten der Natuur te doen wederkeeren, en om haar tot Moeders, in de ruimſte uitgeſtrektheid des woords, te maaken.

Wanneer men Zoogt, ſlaapt men wél, ſchoon men het kind 's nachts aan de borst legt. 'Er zyn, zo als men zegt, bevalligheden van ſtaat. Men wordt ligtelyk aan deeze levenswyze gewoon; men heeft een goeden eetlust; de moeite, welke men neemt, wordt vergoed, door het vermaak van een ſterk en aanvallig kind te zien, drukkende zyne tedere Moeder in zyne kleine armen; men is bevryd van de onuitſpreeklyke ongerustheid, welke de Braave Moeders hebben, wanneer zy haare kinderen by eene Minne beſteeden.

De kleine kinderen veroorzaaken niet veele moeite, wanneer zy wél behandeld worden; Zy zyn niet ſchreeuwagtig. 'Er is niets van zo veel gewigt, dan hunne kleine ontwikkelingen te zien.

Veele Vrouwen, zegt men, kunnen niet Zoogen, omdat haare bezigheden, haare natuurlyke vermogens, haar koophandel, haar bedryf zulks beletten.

Men

Men rekent somtyds dingen onmogelyk om te doen, welke zeer gemaklyk zouden worden, indien men ze waarlyk wilde by de hand neemen. 'Er is geene Vrouw, laat zy zo bezet zyn als zy wil, die in den loop van den dag geen vierendeel uurs van tyd tot tyd aan haar kind kan op fferen. *Zy* kan twee uuren agteréén aan haare bezigheden besteeden, het zy in den koophandel, het zy in eene kunst of bedryf. Dit vierendeel uurs van tyd tot tyd is genoeg om te Zoogen, indien men 'er volstrekt niet meer tyd aan kan besteeden. De wyze, naar welke eene Vrouw wil, dat haar kind behandeld worde, eenmaal vastgesteld zynde, kan zy 'er het oog over houden, terwyl zy met haare bezigheden voortgaat. *Zy* behoeft derhalven slegts eene bediende te hebben, wier voornaamste werk is, op het kind te pasfen: deeze persoon zal niet meer kosten dan eene Minne, aan welke men nimmer gedaan heeft met geeven. 'Er is veel moeite aan vast om de gemaakte en geleende Moeders te vreeden te stellen. En genomen, dat deeze bediende een weinig meer kostte, zoude zy van nut kunnen zyn in het huis, geduurende den tyd dat het kind slaapt of speelt, of in de avonden. Wanneer men naby eene lugtige plaats woont, kan men aldaar het kind neer zetten, in voegen dat het alleen speele, terwyl men by hetzelve met zyn werk voortgaat. Terwyl een kind de ruime lugt geniet, en het is noodig, dat het dezelve gestadig geniete,

en niet in huis koome dan om te zuigen, heeft de Moeder den tyd om zich met haare zaaken te bemoeien. Men kan, terwyl men zoogt, in de ſtad gaan eeten, bezoeken afleggen en de aangenaamheden der Samenleevinge ſmaaken; men kan zich het kind overal laaten brengen om het de borst te geeven, en zich wederom laaten afneemen wanneer het lastig valt. 'Er worden veele zaaken uitgevoerd, die veel moeielyker zyn dan dit alles; het hapert alleen aan de wyze om 'er zich naar te ſchikken. Ik houd my verzekerd, dat de Moeder dikwyls het byzyn van haar kind zal kiezen boven de gewaande luidrugtige vermaaken der groote gezelſchappen: wanneer eene Vrouw zoogt, bemerkt zy te recht, dat zy de Moeder is (*).

Ik zie, dat 'er dikmaals kinderen van de Minnen t'huis koomen, die veel meer werks veroorzaaken, dan de zulken, welke men zelve zoogt. De vrouwen, die het vermogen niet bezitten om eene perſoon te huuren, die haar helpt, zouden ten minſte voor 't geen zy aan eene Minne moeten geeven, eene Vrouw

(*) Indien alle Vrouwen zich aan 't zoogen begaven, welke gelukkige verandering zoude men in de zeden beſpeuren! De bevallige zouden haare huizen ontvlugten, 'er zouden geene anderen t' huis blyven, dan menſchen, die in ſtaat zyn om perſoonen te agten, die vermaak vinden in het volvoeren van hunne pligten.

Vrouw kunnen hebben, die met het kind uit wandelen gaat en haar in de huishouding helpt. Ik twyfel niet, of men zal, zonder myne hulp, verſtands genoeg bezitten om alle deeze middelen uit te vinden, indien men wil zoogen; ik ſprak 'er niet van, dan om te toonen, dat ze 'er zyn, en dat ze gemaklyk kunnen in 't werk geſteld worden. Alle Moeders, of genoegzaam alle, kunnen zoogen; ik weet ſlegts twee ſoorten van Vrouwen, die volſtrekt in de onmogelykheid zyn van te kunnen zoogen; het zyn de zulke, die zich in omſtandigheden bevinden, welke hen onderwerpelyk maaken; de zieken, de dienstbaare en de Kapſters; maar deeze laatste zyn 'er ongelukkig van ontſlaagen, omdat zy zelden voldraagen Kinderen voortbrengen.

'Er zyn Vrouwen, die niet willen zoogen, omdat zy andere kinderen hebben, voor welke zy deeze onvermydbaare zorge niet hebben gedraagen: zy vreezen, zeggen ze, de laatſte boven de eerſte te zullen ſtellen. Deeze kieschheid is pryswaardig; maar zy behoort niet tot een hinderpaal te verſtrekken. Het zou droevig zyn, dat men nalaatig bleef in goed doen, omdat men het niet altyd gedaan heeft. Vooronderſteld zynde, dat het kind, van de Moeder zelve gezoogd, boven de andere geſteld worde, het jongſte en het zwakſte zynde is het datgeen, 't welk de Moederlyke tederheid meest noodig heeft; daar het, in ſtede van deezen voorrang, misſchien

het minst beminde zoude geweest zyn, indien het afweezig geweest ware, naardemaal men reeds zyne vriendſchap aan een ander hadt geſchonken, voordat hetzelve in wezen was. De Moeder kan alleen de behoeften der laatst geborenen vervullen, terwyl de Vader de overigen kan vergoeden, 't geen zy zouden verliezen, indien de Moeder hen ſcheen te vergeeten. Doch het is niet te vermoeden, dat eene Moeder, die teder genoeg is om haar kind te zoogen, wanneer zy 'er ten laatſte de voordeelen van heeft begreepen, en zich boven de vooroordeelen, die haar omringen, verheft; het is niet te vermoeden, zeg ik, dat dusdanig eene Moeder haare overige kinderen zal verwaarloozen, omdat zy het ongeluk heeft gehad van te gelooven, dat zy ze niet konde zoogen, in den tyd, dat zy gebooren wierden; zy zal ze, in tegendeel, beklaagen; zy zal voor hun eene byzondere tederheid gevoelen, zo menigmaalen zy zal bedenken, dat zy haare eerſte zorgen niet genooten, en in hunne twee eerſte jaaren haare liefkoozingen gemist hebben, en dat zy het vermaak van hunne eerſte lachjes niet geſmaakt heeft: haare oogen zullen overloopen, wanneer zy ze aanſchouwt; zy zal eene ſterke begeerte gevoelen om ze het verlies te vergoeden, 't geen ze geleeden hebben.

Het zoude gemaklyk vallen om te bewyzen, aan de zulken, die voor de onkosten, aan het zoogen ver-

verknogt, bedugt zyn, dat een kind t' huis minder kost dan by eene Minne. De kinderen, die overvloedig Zog in de borsten hunner Moeders vinden, eeten niet. Zy hebben noch Koeien-Melk, noch Vuur noodig, omdat men hun niets behoeft aan te trekken, 't geen warm gemaakt is. Het bakeren, de Pap, en het warmen, neemen doorgaans veel tyds weg, welke hierdoor bespaard wordt (*). De kinderen, welke men zelve zoogt, zyn zeer vroeg droog, en bederven diesvolgens minder linnen.

Men verbeeldt zich, dat men tyd en geld bespaart, wanneer men een kind by eene Minne besteedt; Moeder brengt binnen korten tyd een ander ter waereld; men moet de onkosten doen van eene tweede kraam, van een andere Luiermand, en twee kinderen ter zelfder tyd te Minne hebben, of het eerste kind zo jong t' huis haalen, dat het meer oppassens vereischt, dan alsof het eerst gebooren wierdt. Heeft men 'er niet veel by gewonnen? Men heeft twee

(*) Ik zeg het nogmaals, de Pap is een zeer gevaarlyk voedsel voor de kinderen, indien dezelve niet genoeg gekookt en zeer dun is. Ik heb een kind gezien, 't welk zigtbaarlyk afnam, omdat men het dikke en niet genoeg gekookte Pap gaf; en hetwelk binnen korten tyd zyne kragten wederom kreeg, omdat men dit voedsel beter bereidde, waarvan men, zo weinig als mogelyk is, moet gebruik maaken.

twee zwakke kinderen in plaats van één ſterk kind; en na veel gelds verſpild en veel moeite genomen te hebben, ſterven zy dikwyls, door de gevolgen der verkeerde behandelingen, hun van hunne geboorte af aangedaan.

Doch genomen, dat 'er zo veel moeite aan 't Zoogen vast ware, als men zich verbeeldt, ('t geen niet waar is) is de zaak, egter, der moeite niet waardig om zich een weinig te verbinden? Ik heb Vrouwen gekend, die met bezigheden bezet waren, veele kinderen tevens, en weinig hulp hadden, en daarenboven de vooroordeelen van alle haare Nabuuren en de tederheid van haar geſtel moesten tarten, en die, egter, gezoogd hebben, met den besten uitſlag voor haare kinderen en voor haare eigene gezondheid. Alle de Vrouwen van haare kennisſe, die reeds vóór de onderneeming, volgens de loflyke gewoonte, hadden uitgeroepen, *welke eene dwaasheid!* zyn vervolgens genoodzaakt geweest haar toe te juichen. Dus, wanneer ik voorſtel om de ſchynbaare ongemakken te tarten, eisch ik niets, dan 't geen zeer gemaklyk is, en 't welk ik dikmaals met een goeden uitſlag heb zien ten uitvoer brengen.

Uit deeze aanmerkingen volgt, dat wanneer men het wél begint, men in het Zoogen gemaklyk zal ſlaagen, en dat zonder veel moeite; dat de kinderen, die wel behandeld worden, vroeg ſterk zyn,

en

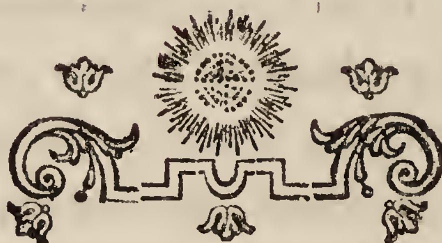
en veel minder moeite veroorzaaken, dan men geloofd; dat in de eerste jaaren, de geaartheden der kinderen zich vormen voor hun gansche leeven; dat men, door ze niet aan eene Minne te geeven, eene menigte gevaaren vermydt; dat hunne gezondheid en hun karakter groot belang hebben by den weg, welken men op het oogenblik hunner geboorte met hun inslaat; dat de Moeders, zoogende, de onheilen, uit het opdroogen van het zog ontstaande, vermyden, en zich kunnen verzekerd houden van de goede gezondheid en de wederliefde haarer kinderen; dat de handelwyze der Minnen verkeerd is; dat 'er geene bedenkingen van genoegzaame kragt voorhanden zyn, om de Moeders van het Zoogen te weerhouden, en dat zy het alle kunnen doen, wanneer zy willen. Het is beweezen, dat het minder geld kost en men minder tyd verliest, wanneer men zelve zoogt; dat de voortplanting van 't menschlyk geslagt beter en overvloediger zyn zal; en dat eindelyk alle voordeelen zyn aan de zyde van 't natuurlyk voedsel, en alle ongemakken aan de andere zyde. Mogt de vrugt myner ondervindinge en myner waarneemingen eenigen invloed hebben op het verstand myner Natuurgenooten, en het gelukkig uitwerksel voortbrengen, waar naar ik zo ernstig verlang! Mogt ik alle Vrouwen waarlyk Moeders zien worden, door het waarneemen haarer pligten verdienen, dat de Mannen haar eerbiedigen, en

daar

daar door onder de heerſchappy der goede zeden wederkeeren (*)!

(*) Wanneer men een Kind heeft gezoogd, volgens de regels, welke ik in dit geſchrift heb aangeweezen, moet men voortgaan met hetzelve volgens de zelfde beginſels te behandelen, nadat het geſpeend is. Indien men zorge draagt om het dikmaals met koud water te wasſchen, het veel beweeging te doen maaken, en de ruime lugt te doen genieten; om het geen ander dan gezond en wel gekookt voedſel te geeven; om in zyne tegenwoordigheid geene dan verſtandige dingen te zeggen en te doen; zal men verbaasd ſtaan over den voortgang zyner natuurlyke vermogens, en over den goeden keer, welken zyn zedelyk karakter zal neemen. Men moet zich wel wagten, om hun eenigen ſchrik, van welken aart ook, te veroorzaaken: 't is naauwlyks te gelooven, hoe zeer de ſchrik de dierlyke werkingen der kinderen in verwarring brenge.

EINDE.

By

By den Drukker dezes *V. van der Plaats Junior* is van de Pers gekomen:

GEOGR., NATUURK., EN HISTORISCHE

BERICHTEN

OVER

ASIE, AFRIKA EN AMERIKA.

Getrokken uit de alomberoemde

LETTRES EDIFIANTES.

Uit het Fransch vertaald.

III. Deelen, compleet, in gr. 8vo, de prys ingenaaid 4—16—.

In dit Werk komen veele Byzonderheden voor, die men elders te vergeefsch zou zoeken, als by voorbeeld: Beſchryving van de zonderlinge Brug te Outiar. Zonderlinge kundigheid welke de Indiaanen hebben van de Windſtreeken. Staat van 't Eiland Manar, by Ceilon. Affchetzing van gemelde Eiland. Staat van Kochin, en Goa. Zonderling geluk van die Stad. Van Suratte, en 't zonderling Hospitaal aldaar. Iets aanmerkenswaardig omtrent de Ezels, en de Eerbewyzingen, welken men die Dieren toebrengt. Blanke Mieren. Verſchynzel in de ſtreek van een ſchip. Het Recht der Moorſche Vrouwen. Redenen van de afkeerigheid der Indiaanen voor de Europeaanen. Wonderlyke Naarſtigheid der Indiaanen. Hunne manier om het Katoen te kaarden. Om het Katoen te bereiden tot Neteldoek. Om de Lynwaaten te verwen, en de kleuren te bereiden. Waarneemingen over de wyze van het Katoen te ſchilderen, en de vruchten, waar uit de kleuren toegeſteld worden. Verſcheidene manieren om de Lynwaaten TURKSCH ROOD te verwen zeer uitvoerig voorgeſteld, en beredeneerd. Handwerken der Indiaanen. Vrye Konſten der Indiaanen. Hunne Sterrekunde. Geneeskunde der Indiaanen. Weetenſchappen der Indiaanen. Dichtkunst der Indiaanen. Hunne ſmaak voor de Historien. Onderzoek van den Godsdienst der Indiaanen. Geval van eenen bygeloovigen Indiaan, ten bewyze dat de Priesters aldaar zo weinig belangeloos zyn, als in Europa. Beſchryving van eene Pagode, die by de Indiaanen in groote achtinge is. Belachelyk voorval met de Dochteren, die den dienst van dezen Tempel toege-

gewyd zyn. Uittrekzel uit de heilige boeken der Bramins. Uitleg. ging der zelver. Gevoelens der Indiaanen wegens de Godheid. Overeenkomst van derzelver Leere met die der oude Hebreeuwen. Historie van den Zondvloed, van Noach, Abraham, Mofes, in de historie van twee Indiaanen. Beroemde Offerande, welke overeenkomst heeft met die van 't Paaschlam. De Wetboeken der Bramins zyn eene navolging van de vyf Boeken van Mofes. De Historie van Job, door de Indiaanen vervalscht. Die van Samfon, onder den naam van Ramen. De Indiaanen hebben een verward denkbeeld van de Drie-eenheid. Het Gevoelen der Indiaanen nopens den ondergang dezer Waereld. Het echte zamenftel der Bramins over de Zielsverhuizing. Zonderlinge historie van eenen Indiaanfchen Prins, die een Hond geweest was. Het doordringend Oordeel van een Indiaansch Koning met het Vonnis van Salomon vergeleeken. Een ander Voorbeeld van eene groote Schranderheid en Rechtvaardigheid. Historie van de ontdekking der Philippynfche Eilanden. Paleis van den Keizer van China. Eene kleine Stad, gebouwd tot een byzonder gebruik. Zonderling Feest, aldaar gehouden. Aanmerkingen van een Chineesch Keizer over de wyze van bouwen in Europa. Een konftig Werktuig. Verflag van de merkwaardigheden te Konftantinopolen. Waarneemingen wegens de Turkfche Taal. Verflag van Godsdienftige en Burgerlyke gewoonten by de Turken. Befchryving van den Ramazan, of Turkfche Vasten. Van Alexandrette of Scandaronne. Verftandhouding tusfchen deze twee Steden, door middel van Duiven. Bagdat, of Babylon. Gelegenheid, en Omwentelingen van die Stad. Toren van Babel, of Babylon. Is niet gebouwd om zich tegen eenen tweeden zondvloed te dekken. Maar om een naam te maaken by de nakomelingen. Voor de bouwing van dien tooren waren de menfchen verdeeld in 72 huisgezinnen, en fpraken ééne taal. De hoogte en omtrek van dien tooren. Schrikkelyke uitwerkzels van een brandenden wind. Slangenfteen, een fteen die het vergif naar zich trekt. Merkwaardige Historie van een Tartaarfchen Prins, Don Karlos genoemd, welke door den beroemden Bosfuet opgevoed is. Zeldzaame Toren binnen Ispahan. Buitengemeene kracht van eenen Turk. Aanmerkingen over den aart en de zeden der Perfiaanen. Gerechtshandel in Perfie. De burgerlyke Regeering in Perfie. Godsdienst der Perfiaanen. Onderfcheid daaromtrent tusfchen de Perfiaanen en Turken. Gewoonte der Perfifche Koningen omtrent de Armenifche jonge Dogters op Kersdag. De Keizer van Ethyopie noemt zich Jefus. Bygeloovigheid der Ethyopiers ten opzichte van de zieken. 't Land van de Koninginne van Seba. Befchryving van zeker Klooster, en deszelfs wonderdaadige zeldzaamheid. Bygeloovigheid der Mahometaanen. Grafftede van de Moeder aller Menfchen. Klooster op den Berg Sinai. Befchryving van hetzelve. Wyze waarop de Volken van Paraguai, zo in 't geestelyke als waereldlyke, geregeerd worden. By de Chiquiten vindt men geene fpooren van eenen Godsdienst. Wyze waarop de Negerhandel op Cayenne gedreeven wordt. Wyze waarop men de Marron-Negers behandelt. Geestige trek van een wild Opperhoofd. Chikagon, het hoofd des Illinoifen, komt te Parys, en krygt een gefchenk van Mevrouwe de Hertoginne van Orleans. Zonderlinge wyze, waarop hy Parys befchryft. Het Christendom draagt den naam van Gebed by de Wilden. Gefteldheid van het Weder in de Baei van Hudfon. Bericht wegens een nieuw opgekomen Eiland, digt by Santorin, vyftig mylen van het Eiland Kandia. enz. enz. enz.

Nog is by de Drukkers dezes
YNTEMA & TIEBOEL en V. VAN DER PLAATS Junior
van de Pers gekomen:

DE ZEDEN EN GEWOONTEN VAN ITALIEN BESCHOUWD, DOOR JOSEPH BARETTI. Benevens deszelfs aanmerkingen op de misvattingen van fommige Reizigers, met betrekking tot dat Land. Uit het Engelsch vertaald. in gr. 8vo. II. Deelen, de prys 44 ftvs. ingenaaid.

Dit Werk heeft in Engeland veel gerugts gemaakt, en is met meer dan gemeene agting ontvangen geworden. Zie hier eenige van des Schryvers ftellingen en berigten, welke flaauwelyk eene fchets van den Inhoud van dit Werk vertoonen. —— Op de befchryvingen van Reizigers kan men zig niet veel verlaaten, waarom. Mr. Sharp was niet in ftaat, om de Italianen te befchryven, en waarom. —— Mr. Sharps wonderlyke manier in het befchryven van den tegenwoordigen ftaat van Ancona. Hoe het gebrek in de herbergen van Italien door de gastvryheid der inborelingen vervuld wordt. Zeden der Anconitanen met opzigt op vreemdelingen. —— Mr. Sharps wonderlyke manier in het befchryven van den tegenwoordigen ftaat van Sinigaglia. Lysten van koopvaardyfchepen te Ancona. Aanmerkingen hoe gemakkelyk Loretto kan geplunderd worden. —— Wederlegging van eene Historie, die van den vorigen Engelfchen Refident te Venetien zou verteld zyn. Kerken in Italien aangemerkt als vryplaatfen voor Misdadigers. —— Grote verfcheidenheid in de verfcheiden karakters van de Italiaanfche Natien. De betekenis, welke fommigen van deze Natien aan het woord Vreemdeling hegten. Hunne minzaamheid jegens vreemdelingen. Hun afkeer van muitery en oproer. Hun gedrag omtrent Acteurs en Zangers op het Toneel. Hunne oplopende geaartheid. Bisfchop Burnets befchryving van Toskanen ftrydig met die van Mr. Sharp. —— Ligtvaardigheid van Mr. Sharp's aanmerkingen over getrouwde lieden in Italien. Een kort berigt van eenen aartigen knaap, Antonio genoemd. —— Mr. Sharp's gunftige gedagten van de Romeinfche Dames. Zyne bedrieglyke loosheid met betrekking op de volkrykheid en vruchtbaarheid van Italien. —— Opkomst, voortgang, en tegenwoordige ftaat van de manier, om Cicisbeo's te hebben, in Italien. Belagchelyke aanmerking van Mr. Voltaire over de Engelfchen. —— Gewoonten der Italianen, die uit hunne bygelovigheid volgen. Onfchuld van hunne Spelen. Lighamelyke fterkte der Italianen. Hun getal op het gehele Half eiland. Gefchillen in hunne Raadsvergaderingen omtrent het aannemen of weigeren van eene affchaffing van fommige Heilige Dagen, door den Paus voorgeflagen. Zwarigheden en gevaaren, die met het invoeren van nieuwigheden vergezeld gaan. —— Welke rykdommen de Italiaanfche Muzikanten in Engeland winnen. Lafheid van Mr. Sharp's aanmerkingen op dit onderwerp. Voltaire's gevoelen van de Engelfche Letterkunde, en van de werken van Shakefpeare en Dryden in 't byzonder. De Franfche vertaling van den Spectator is zo veragtelyk niet, als zy van Voltaire of Mr. Sharp wordt voorgefteld. Onkunde van Voltaire in 't Italiaansch Zyne belagchelyke lofredenen op Goldoin. —— Oorfprong, voortgang, en tegenwoordige ftaat van het Italiaanfche Toneel. Aanmerkingen op de oude Treur-en Bly-fpelen der Italianen. Hunne manier om voor de vuist Toneelfpelen te maa-

maaken zeer oud. Hunne Herderspelen, Opera's en Burletta's. Karakter van de Tooneelstukken van Metastasio. —— Goldoni's karakter, en Tooneelstukken. Abt Chiari, en zyne Spelen. Spelen van Carlo Gozzi. —— Geleerdheid, en derzelver wederopkomst in Italien. Tegenwoordige staat daarvan. Boekeryen het gehele land door. Digtkundige werken van Pasferoni, en Parini. Karakter van Vader Finetti. Zyne kennis in Talen. Nog in leven zynde geleerde mannen in Italien, die de opmerking van Engelsche Reizigers wel verdienen. —— Voordeelen, welke de Italianen uit de geleerdheid trekken. Hoe de Geneeskunde, Regts-, en Godgeleerdheid in Italien behandeld worden. Luidrugtige manier van pleiten byzonder eigen aan de Venetiaansche Advokaten. Eene lyst van geleerde mannen, welken Brescia sedert kort heeft voortgebragt. Voordeelen der Vryheid en der Slaverny. —— Berigt van de opkomst en den voortgang der Academien in Italien. De Crusca. Karakter van Ariosto. Karakter van Tasso. De Arcadia Romana, en derzelver volkplantingen. Hoe Mastro Luca de Schilder verkeerdelyk voor den H. Evangelist Lukas wordt gehouden. —— Tegenwoordige staat der beschaafde Kunsten in Italien. Vergelyking tusschen de beschaafde Kunstenaars van Italien en Engeland. Gebouwen te Madrid en Aranjuez. Hoe de Engelsche Kunstenaars en Kooplieden in Italien van de Inborelingen behandeld worden. —— Tegenwoordige staat der Muzyk in Italien. Begrippen der Italianen, om dezelve tot een gedeelte van de opvoeding van jonge Jufrouwen te maken. Zeden der Italianen met betrekking op hunne menigvuldige Zangers. Mr. Sharp's valsche afbeeldingen van de begrippen, welken de Italianen van de koopmanschap en werkzame beroepen opgevat hebben. Serenata's, en andere Muzikale uitspanningen in Italien. —— Vergrotingen van Reizigers met opzigt op de Vrouwspersonen, die in de kloosters van Italien opgevoed worden; benevens een gissing naar derzelver waar getal, als ook naar het getal der Italiaansche Nonnen. Algemeen Karakter en Levenswys der Nonnen. —— Algemeen karakter der Italiaansche Munnikken, benevens eene gissing naar hun getal. Mr. Sharps lyst van de inwoonders van Toskanen. —— De afgodery der Italianen zo groot, zo ongerymd, of zo laakbaar niet, als zy van sommigen verbeeld wordt. —— Liefdadigheid, een van de kenmerken der Italianen. Gasthuizen en andere uitwerksels van liefdaadigheid in Italien. —— Byzonderheden van karakter onder de verscheiden Italiaansche Natien. —— Karakter der Piemontesers en andere Italiaansche onderdanen van den Koning van Sardinien. —— Karakter der Genuezen. —— Karakter der Milanezen en andere Lombardiers. —— Karakter der Venetianen. Ascham's stellingen wederlegd. —— Karakter van de Romeinen en van andere onderdanen van den Paus. —— Karakter der Toskaners. —— Karakter der Napolitanen, zo als zy van Mr. Sharp uitgeschilderd worden. —— Een kort berigt van de verscheiden tongvallen, die van verscheiden Natien van Italien gesproken worden. —— Zwaarigheden, die van die genen moeten te boven gekomen worden, welken ondernemen volkeren te beschryven. Dagelyksch leven der Italianen. Hun gewoonlyk voedzel. Aardappelen onder hen nog niet bekend. Noodzakelykheid van ys in de meeste deelen van Italien. —— Verscheidenheid van kledingen in verscheiden deelen van Italien. —— Kaartspelen, die in Italien in zwang gaan. enz. enz. enz.